

Metodika nastave likovne kulture: Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza

---

Kovačić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:017709>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ LIKOVNA KULTURA
NASTAVNIČKI ODSJEK

DIPLOMSKI RAD
MAPIRANJE OSOBNOSTI POMOĆU LIKOVNOG IZRAZA

Studijski program: Diplomski sveučilišni program Likovna kultura

Studentica: Petra Kovačić

Mentorica: izv. prof. mr. art. dr. sc. Sonja Vuk

Zagreb, rujan 2023.

Sažetak

Svrha ovog diplomskog rada bila je pomoći ljudima koji se žele baviti umjetnošću da otkriju tko su oni, koje su njihove istaknute osobine i na koje načine ih one definiraju. Uz to se pokušalo otkriti kojem izrazu, odnosno mediju osoba naginje i zašto.

Uočeni problem je obrazovni sustav koji onemogućava izražavanje osobnosti kroz likovni izraz. Kroz dječji i adolescentski život formalno obrazovanje najčešće je svrstavalo osobnost pojedinca u stražnji plan te je osobnost pojedinca i njegovo kritičko mišljenje u rijetkim prilikama moglo doći do izražaja. Uz to nakon srednjoškolskog obrazovanja pojedinci koji se žele nastaviti profesionalno likovno obrazovati često zbog društvenih i kulturnih normi nesvjesno prihvaćaju trenutno popularne navike, motive, teme i tehnike suvremenog svjetovnog te umjetničkog kolektiva u nadi za prihvaćanjem njih kao nadarenih i originalnih članova društva. Rezultat kontinuiranog i čestog zanemarivanja vlastitih afiniteta te emocionalnih potreba su pretjerano pribjegavanje šablonskom likovnom izražavanju ili više-manje svjesno slijeđenje trendova na likovnoj sceni.

Ciljana skupina koja je ispitana bili su studenti Prijediplomskog sveučilišnog studija Likovna kultura, Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Sudionici su kroz dobivene zadatke bili potaknuti uroniti u svoju psihološku nutrinu i duhovnost kako bi bolje upoznali sebe; svoje skrivene talente i istaknute osobine.

Cilj ovog diplomskog rada bio je potaknuti ispitanike na izražavanje svog autentičnog likovnog izraza. Iako se likovni izraz mijenja sukladno unutarnjim promjenama i te promjene traju čitav život, kontinuirano i sustavno bilježenje vlastitih misli i opažanja može uvelike pomoći u potrazi za istinskim vlastitim likovnim izričajem.

Kroz istraživanje odgovoreno je na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kojim metodama postići autentično mapiranje osobnosti te u kakvom je odnosu odabir likovnog medija s osobnosti ispitanika?
2. Koliko je metoda vođenja dnevnika korisna za poticanje kreativnosti ispitanika?
3. Kako postići kontinuitet vođenja likovnog dnevnika?

Metode kojima je provedeno ovo kvalitativno istraživanje su komparacija grupa (komparativna metoda), studija slučajeva, participativno istraživanje, dnevnik, analiza radova i sudioničko opažanje.

Ispitanici su u zadanom razdoblju od tri tjedna postigli disciplinu sustavnog i dosljednog vođenja svog umjetničkog dnevnika i pripadajućih likovnih radova koji su im pomogli pri razumijevanju njihovih potencijala, talenata, osobina i oslobađanja emocija.

Diplomski rad teži usmjeravanju prema ostvarivanju ispitanikovog punog potencijala pri čemu uvelike utječu okolnost u kojima ispitanik stvara (umjetnički prostor ili “studio”), osobnosti i dinamika između ostalih sudionika u istom prostoru te ispitanikova aluzivna baza podataka i naravno, njegova društvena, kulturna i duhovna pozadina. Kroz likovni izraz i zadatke su ispitanici strukturirati vlastitu osobnost – odvojiti svoja lica/uloge; kako se prikazuju na van, a kakvi su kada su sami. Istraživanjem se nastojalo pomoći ispitanicima pri otkrivanju vlastitog autentičnog likovnog izraza. Također se kroz ovo diplomsko istraživanje nastojalo pomoći pri osmišljavanju metoda ili pri osmišljavanju programa s određenim redoslijedom postojećih metoda kako bi se ispitanici potpuno prepustili svom iskrenom i što izvornijem načinu vizualnog izražavanja.

U diplomskom se istraživanju odgovorilo na postavljena pitanja te su ispitanici uspjeli dublje proniknuti u vlastitu podsvijest kako bi je mogli autentičnije likovno bilježiti. Sve su se metode pokazale korisnima, no ovisno o ispitaniku, neke su bile korisnije od drugih.

Ključne riječi: kreativnost, mapiranje osobnosti, umjetnički dnevnik, autentični likovni izraz, likovni proces

Summary

The purpose of this thesis was to help people who want to practice art to discover who they are, what their salient features are and in what ways they define them. In addition, an attempt was made to find out which expression or medium a person leans towards and why.

The perceived problem is the educational system that prevents the expression of personality through artistic expression. Throughout children's and adolescent life, formal education most often relegated the individual's personality to the background, and on rare occasions, one's own critical opinion could come to the fore. In addition, after high school education, individuals who wish to continue their professional art education often, due to social and cultural norms, unconsciously accept currently popular habits, motifs, themes and techniques of the contemporary secular and artistic collective in the hope of being accepted as gifted and original members of society. The result of continuous and frequent neglect of one's own affinities and emotional needs is excessive resorting to template artistic expression or more or less consciously following trends on the art scene.

The target group that was examined were the students of the Undergraduate University Studies of the Academy of Fine Arts in Zagreb. Through the given tasks, the participants were encouraged to immerse themselves in their psychological interior and spirituality in order to get to know themselves better; their hidden talents and outstanding qualities.

The aim of this thesis was to encourage the participants to express their authentic artistic expression. Although artistic expression changes according to internal changes and these changes last a lifetime, continuous and systematic recording of one's own thoughts and observations can greatly help in the search for one's true artistic expression.

Through the research, the following research questions were answered:

1. What methods can be used to achieve authentic personality mapping and what is the relationship between the choice of art medium and the personality of the participant?
2. How useful is the journaling method for stimulating the creativity of the participants?
3. How to achieve the continuity of keeping an art diary?

The methods used in this qualitative research are group comparison (comparative method), case study, participatory research, diary, paper analysis and participant observation.

In a given period of three weeks, the respondents achieved the discipline of systematically and consistently keeping their art diary and related art works, which helped them understand their potential, talents, traits and release their emotions.

The graduate thesis aims to direct the subject towards realizing his full potential, which is greatly influenced by the circumstances in which the subject creates (art space or "studio"), the personalities and dynamics between other participants in the same space, and the subject's allusive database and, of course, his social, cultural and spiritual background. Through artistic expression and tasks, the respondents were able to structure their own personality - to separate their faces/roles; how they appear on the outside, and what they are like when they are alone. The research aimed to help the respondents in discovering their own authentic artistic expression. Also, through this graduate research, an effort was made to help in designing methods (or in designing the order of existing methods) in order for the respondents to completely surrender to their honest and original way of visual expression.

In the diploma research, the questions were answered, and the respondents were able to penetrate deeper into their own subconsciousness in order to be able to make more authentic artistic notes. All methods proved to be useful, but depending on the subject, some were more useful than others.

Key words: creativity, personality mapping, art journal, authentic artistic expression, art process

SADRŽAJ

Sažetak	1
Summary.....	3
UVOD.....	7
1. TEORIJSKI DIO	8
1.1 Kreativnost i autentičnost u likovnom izrazu.....	8
1.2 Automatski crtež i vođena fantazija	9
1.3 Siguran prostor likovnog stvaranja	12
1.4 Važnost analize i kontemplacije nad likovnim djelom	13
1.5 Likovno bilježenje za rješenje unutarnjih konflikta.....	14
1.6 Vizualno bilježenje pomoću umnih mapa.....	15
1.7 Vizualno bilježenje i samorefleksija	18
3. EMPIRIJSKI DIO	22
2.1 Uzorak istraživanja.....	22
2.2 Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja	22
2.3 Metode i instrumenti istraživanja	22
2.4 Opis i tijek istraživanja.....	23
2.4.1 Faktori istraživanja	23
2.4.3 1. akcijski korak.....	24
2.4.4 2. akcijski korak.....	24
2.4.5 3. akcijski korak.....	25
2.5 Rezultati istraživanja	26
2.5.1 Profili ispitanika	26
2.5.2 Analiza prvog upitnika	26
2.5.3 Zapažanja tijekom prvog akcijskog koraka	37
2.5.4 Analiza anketa i umne mape s prvog akcijskog koraka.....	41
2.5.6 Zapažanja tijekom drugog akcijskog koraka	64
2.5.7 Analiza likovnih radova s drugog akcijskog koraka	66
2.5.6 Zapažanja tijekom trećeg akcijskog koraka.....	72
2.5.7 Analiza radova trećeg akcijskog koraka	74
2.5.8 Analiza zaključnog upitnika	89
4. RASPRAVA.....	93
5. ZAKLJUČAK	96
6. LITERATURA	97

7. PRILOZI.....	99
6.1 Priprema (prošireni sinopsis) diplomskog istraživanja	99
6.2 Vođena fantazija.....	105
6.3 Upitnici.....	106
6.4 Popis reprodukcija i njihovih izvora	111

UVOD

U sustavu formalnog obrazovanja, često u praksi nije sasvim omogućeno izražavanje osobnosti pojedinca kroz likovni izraz. U slučajevima kada to jest moguće i primjenjuje se zahvaljujući obrazovnim reformama uz veoma predane učitelje, to je danas sve češće i kvalitetnije primjenjivo. Ipak se stručnjaci u obrazovanju jednako kao i učenici, a kasnije studenti suočavaju s drugom stranom problema, a to je utjecaj medija i društva (potpomognuto utjecajima s društvenih mreža). Učenicima je općenito sve teže ostvariti disciplinu kontinuiranog izražavanja koje je promišljeno, njima svojstveno (što je autentičnije moguće), kreativno, iskreno i odlučno. Ovo sve spomenuto osobito je važno učenicima koji će nakon osnovne i srednje škole upisati umjetnički fakultet i nastaviti se baviti umjetnošću nakon završenog visokog obrazovanja. Ako učenik nakon osnovne škole upiše srednju školu koja nije umjetnička ili pak nakon umjetničke škole ne odluči upisati umjetnički fakultet, sve je teže postići motivaciju unutarnjeg traženja svoje osobnosti i kreativnih rješenja ako se osoba ne upozna s metodama koje mu to mogu omogućiti i između kojih može birati. Suvremeno društvo zahtjeva instant rješenja koja često budu površna, što stvara poteškoće i sumnje u budućim likovnim umjetnicima. Zbog ljudske potrebe prihvaćanja kao dijela društva velik broj umjetnika (ili budućih umjetnika) podliježe više ili manje svjesnoj radikalnoj prilagodbi trenutno popularnim motivima, temama, pa čak i medijima u kojima će se likovno izražavati. Nažalost je česta posljedica neprestanog zanemarivanja vlastitih emocionalnih potreba i interesa slijepo slijedenje trendova, a ponekad i zapadanje u emocionalno-psihološki negativna stanja.

Ovim se diplomskim radom nastojalo upoznati sudionike istraživanja, studente Prijediplomskog sveučilišnog studija Likovna kultura, Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu s metodama i tehnikama za koje je dokazano da primijenjene pojedinačno pomažu u povezivanju sa svojom osobnošću i potiču kreativno izražavanje. Te tehnike i metode su: umna mapa, automatski crtež, vođena fantazija (u osmišljavanju sigurnog prostora za likovno stvaranje) i vizualni/umjetnički dnevnik.

U okviru mjesec dana sprovedena su tri akcijska koraka, svaki jednom tjedno. Prije, tijekom i na kraju akcijskog istraživanja sudionici su rješavali ankete s otvorenim pitanjima, izvodili likovne zadatke te vodili umjetnički dnevnik u razdoblju između svakog akcijskog koraka.

1. TEORIJSKI DIO

1.1 Kreativnost i autentičnost u likovnom izrazu

Prema Joyu Paulu Guilfordu (1968): *Ozbiljna istraživanja kreativnosti koja su proveli psiholozi počela su tek – zadnjih godina.*¹ S obzirom na to da je Guilford napisao ovu tvrdnju 1968. godine, moguće je zaključiti kako su istraživanja vezana uz kreativnost² počela sredinom 60-ih godina 20. stoljeća. Guilford (1968) piše: *Pojedinci se psihološki razlikuju po osobinama ili atributima koji se mogu zamisliti kao kontinuumi ili dimenzije - mogu postojati različiti stupnjevi kvalitete koje posjeduju različiti pojedinci. (...) Ovaj nov način sagledavanja situacije omogućio nam je da mislimo kako ne samo nekoliko posebno nadarenih osoba, već pojedinci općenito posjeduju određeni stupanj iste kreativne osobine ili osobina.*³ Iskusni terapeuti terapije umjetnošću⁴ mogu bez sumnje potvrditi da uz dobar poticaj okoline i nas samih, svi možemo uroniti u jedinstvene kreativne ekspresije. Najčešće su prepreke oslobađanja kreativnosti inhibicije, sumnje, strahovi i ograničenja (objektivna i/ili subjektivna). Iz iskustva struke preporučuje se pokušati prvo shvatiti što osobu sprječava da se kreativnije izražava, zatim otkrivati proces kreativne ekspresije.⁵ Shaun McNiff (2015) tvrdi: *Kreativno otkriće događa se kada uronimo u proces i vjerujemo da će on oblikovati i voditi unutar konteksta u kojem se ništa ne zna unaprijed, a stručnost uključuje davanje svega što imamo radu koji se odvija i njegovom savršenstvu.*⁶

¹ Guilford, J. P. (1968). *Intelligence, Creativity and their Educational Implications*. San Diego: Robert R. Knapp, 98.

² **kreativnost** (prema kreacija; usp. engl. creativity, njem. Kreativität). 1. Sposobnost stvaranja jedinstvenoga i novoga rješenja, ideja, proizvoda i sl. Rezultati moraju biti originalni i statistički rijetki. Kreativni uradak mora u nekoj kulturi biti ocijenjen vrijednim, korisnim, uporabljivim (u području djelatnosti u kojoj je nastao), tj. što je novo ili drukčije nije uvijek i kreativno već je često neprihvaćeno ili čudnovato. Pod kreativnošću se podrazumijevaju: kreativni proizvodi, kreativni pojedinci (ili skupine), kreativni procesi i kreativna okolina. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33832> (pregledano 1.12.2022.)

³ Guilford, J. P. (1968). *Intelligence, Creativity and their Educational Implications*. San Diego: Robert R. Knapp, 98.

⁴ **art terapija** – oblik psihoterapije koji primjenjuje stvaralački likovni proces kao sredstvo izražavanja i komunikacije. Razvila se sredinom 20. st. na tragu prepoznavanja pozitivnih učinaka likovnog izražavanja na zdravlje psihijatrijskih bolesnika, a u sebi integrira ekspresivne karakteristike umjetnosti i eksplorativne karakteristike psihoterapije. Pod stvaralačkim likovnim procesom u art terapiji se podrazumijeva crtanje, slikanje i modeliranje u najširem značenju riječi. Barun, I., Ivanović, N., Jovanović, N. (2014.). Art terapija – teorijske postavke, razvoj i klinička primjena. *Socijalna psihijatrija*, 42(3), 192. <https://hrcak.srce.hr/134765> (pregledano 5.12.2022.)

⁵ McNiff, S. (2015). *Imagination in Action: Secrets for Unleashing Creative Expression*. Boston: Shambhala, 12.

⁶ Usp. isto: 16.

Uz kriterij kreativnosti obavezno dolazi kriterij autentičnosti.⁷ Kvaliteta, originalnost i umjetnički izričaj umjetnika ovisit će o razini autentičnosti koju umjetnik posjeduje.

Charles Lindholm (2008) piše o autentičnosti kao o gotovo „nedodirljivom“ pojmu za koji se čini kao da pripada više duhovnom svijetu nego materijalnom. On smatra da tvrditi kako je netko u potpunosti autentičan, čak i u današnje doba izrazite individualnosti, i dalje je pomalo riskantno. Ipak, koliko apstraktno zvučalo kao ljudska karakteristika, autentičnost je itekako moguće izmjeriti u raznim drugim sferama ljudskog postojanja. Lindholm (2008) daje primjere autentičnosti koji se u pravnom smislu odnose na dokumente i potpise, u informatičkom smislu označavaju poslanu poruku u istom obliku kako je primatelju dostavljena, a u svijetu umjetnosti i umjetničkih djela daje za primjer istinito autorstvo nad nekim djelom. Prema Lindholmu (2008): *Autentična je osoba vjerna svojim korijenima ili je njen život neposredna ekspresija njihove esencije. (...) Kolektivi isto mogu biti autentični ako se može dokučiti njihovo biološko naslijeđe i ako se njegovi članovi ponašaju u skladu s kulturnim normama. Zaključno se autentičnost može gledati kroz dvije leće – kroz podrijetlo (genealoški i povijesno) i kroz sadržaj (identitet i korespondenciju). U mnogim slučajevima one nisu kompatibilne ili nisu jednako prisutne, no nasuprot njih uvijek stoji ono što je lažno ili nestvarno.*⁸ Kao dokaz zakonske autentičnosti za likovna je djela ključan certifikat autentičnosti kako bi ona zadržala svoju vrijednost. Također se smatra kako svako autentično likovno umjetničko djelo zrači jedinstvenom aurom i karizmatičnošću, a kopije ne bi trebale projicirati istu energiju.⁹ Walter Benjamin piše: *Jedinstvena vrijednost autentičnog umjetničkog djela ima svoju bazu u ritualu... Sekularizacija daje autentičnosti mjesto koje je prije zauzimala kulturna vrijednost.*¹⁰

1.2 Automatski crtež i vođena fantazija

Poniranje u podsvijest vlastitog uma i pokušaj vizualizacije misli kroz spontano, neracionalno slikovno bilježenje primjenjivali su umjetnici nadrealističkog pokreta. Nakon slabljenja utjecaja dadaističkog pokreta (čiji su umjetnici promicali spontanost, banalnost i razigranost)

⁷ **autentičan** (kasnolat. authenticus < grč. αὐθεντικός: vjerodostojan), koji je nesporna podrijetla ili autorstva, izvoran (autentičan spis, autentično hrvatsko jelo, autentičan potpis); kojemu se može vjerovati jer se temelji na činjenicama, vjerodostojan, istinit (autentičan prikaz); pravi, istinski (autentičan ljudski osjećaj). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža.

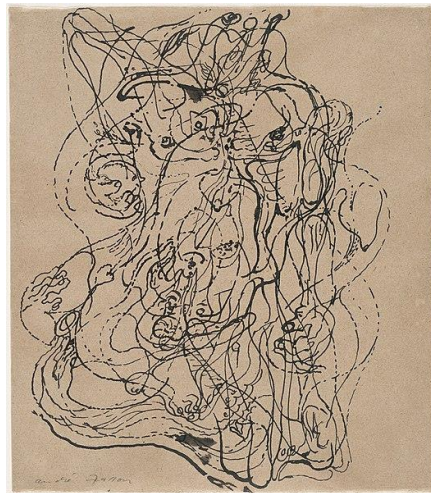
<https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4706> (pregledano 1.12.2022.)

⁸ Usp. Lindholm, C. (2008). *Culture and Authenticity*. Malden, MA; Oxford: Blackwell Publishing, 2.

⁹ Usp. isto: 13.

¹⁰ Benjamin, W., (1968). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction* (H. Zohn, Trans.). In H. Arendt (Ed.), *Illuminations* (1st ed., 225-226). New York: Schocken Books, 226.

oko 1922. godine, većina njegovih pripadnika usmjeruje se prema nadrealizmu.¹¹ Jedan od najvećih utjecaja na nadrealističko slikarstvo bila je psihoanalitička metoda Sigmunda Freuda, uz metafizičko slikarstvo, simbolizam te radovi Giuseppea Arcimbolda i Hieronymusa Boscha.¹² Uzimajući u obzir automatizam¹³, nadrealistički su umjetnici primjenjivali različite tehnike kojima su pokušali dokumentirati svoje misli i emocije. Jedna od vizualnih tehnika bila je automatski crtež. Subjekt je prije početka crtanja u stanju prijemčivosti te počinje crtati bez razmišljanja izbjegavajući svjesnu kontrolu nad crtežom. Tijekom crtanja stanju zanesenosti može pomoći neprekinuto crtanje, odnosno ne dizanje instrumenta crtanja s podloge. Automatsko crtanje (slika 1) možemo definirati kao vrstu ubrzanog ili pojačanog šaranja (*doodling*) pri čemu se mogu pojaviti nepredvidivi i neočekivani vizualni prikazi, koji kasnije mogu poslužiti daljnjoj vizualnoj igri ili razradi.¹⁴

Slika 1: Primjer automatskog crteža Andréa Massona, 1924, tuš na papiru, Pariz

Jedan od izvora podsvijesti su fantazije.¹⁵ Spontane fantazije su za razliku od snova (još jednog dobrog izvora za analizu podsvjesnog) prisebnijeg i koherentnijeg karaktera te posjeduju

¹¹ Usp. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=13655> (pregledano 1.1.2023.)

¹² Usp. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42748> (pregledano 1.1.2023.)

¹³ **automatizam** (prema grč. αὐτόματος: samopokretan, koji se događa sam od sebe), pojave i funkcije organa ili čitava organizma koje se odvijaju samostalno, bez vidljiva vanjskog poticaja, ili uz poticaj izvana. Automatizmi središnjeg živčanog sustava obuhvaćaju motorne radnje bez svjesnog upravljanja njima, npr. kretnje zaštite, obrane, pa pisanje, hodanje i dr. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4706> (pregledano 1.12.2022.)

¹⁴ Usp. Brothie, A. (1995). *A Book of Surrealist Games* (M. Gooding, Ed.). Boston : Shambhala Redstone Editions : Distributed in the United States by Random House, 49.

¹⁵ **fantazija** (lat. fantasia, phantasia < grč. φαντασία: predodžba; priviđenje). 2. U psihologiji → **mašta (fantazija, imaginacija)**, sposobnost stvaranja novih kombinacija (cjeline) iz predodžbenih elemenata, neovisno o izravnim zamjedbama. Oblik mišljenja i predočivanja sadržaja koji su samo dijelom realni, ali ih mašta kombinira u realnosti ostvarivim ili neostvarivim detaljima ili

većinu materijala koje je očito važan za osobu koja ju zamišlja.¹⁶ Carl Jung (1976) spominje pacijente, no može se primijeniti na bilo koga tko želi vizualizirati svoju fantaziju. Raspoloženje koje dominira moguće je prikazati crtanjem, slikanjem ili bilo kakvom drugom likovnom ekspresijom. Pritom nije važno je li likovni rad tehnički ili estetski zadovoljavajući, već pustiti fantaziju u spontanom, zaigranom stanju i napraviti vizualizaciju. Konačni rad je proizvod svjesnog i podsvjesnog gdje podsvijest traži rasvijetljenje, a svijest supstancu.¹⁷

Meditacija¹⁸ se pokazala veoma učinkovitim načinom postizanja stanja pomnosti i osvještavanja fantazija. Jedan od načina vizualizacije doživljaja meditacije je vođena fantazija koja se najčešće nakon meditacije bilježi tekстом ili slikom (ili bilo kojim drugim likovnim izrazom). Kroz fantaziju možemo saznati koji su unutarnji (ujedno i likovni) procesi subjekta. Uglavnom se procesi fantazije (kako zamišljeni prostori izgledaju, kako se subjekt kroz njih kreće, itd.) poklapaju s procesima u životu. Možemo rasvijetliti ono što je bilo skriveno ili izbjegavano te možemo saznati što se zbiva u subjektovu životu iz njegove perspektive. Vođene se fantazije uglavnom odvijaju zatvorenih očiju, no moguće ih je izvesti i sa subjektima kojima su oči otvorene.¹⁹ Pri koncentraciji se ispitanik treba usredotočiti na pojavljivanje »unutarnje slike« te ih zabilježiti.²⁰ Ovisno o prirodnim tendencijama osobe, netko će se više usredotočiti na vizualne, netko na auditivne, a netko na taktilne doživljaje. Jedan od primjera zamišljanja je vizualizacija vlastitog unutarnjeg (sigurnog) prostora. Violet Oaklander (1988) radila je s djecom na njihovim fantazijama primjenjujući geštalt-psihologiju.²¹ Iako je ona radila s djecom i adolescentima, ovaj se primjer može primijeniti na bilo koju životnu dob: *Zatvorite oči i otiđite u svoj prostor. Pogledajte svoj svijet – kakav je on za vas? Kako biste ga prikazali na papiru koristeći samo krivulje, crte i oblike/plohe? Razmislite o bojama u vašem svijetu. Koliko*

---

situacijama. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18969> (pregledano 2.1.2023.)

¹⁶ Usp. Jung, C. G. (1976). *The Portable Jung* (J. Campbell, Ed.). New York: Penguin Books, 284.

¹⁷ Usp. Jung, C. G. (1976). *The Portable Jung* (J. Campbell, Ed.). New York: Penguin Books, 290.

¹⁸ **meditacija** (lat. *meditatio*), razmišljanje, misaono razmatranje. U mnogim religijama i kulturama, unutarnja molitva u kojoj se čovjek sustavno i metodički usredotočuje na vrhunaravne stvari. Općenito označava pasivne, isključivo misaone, jednostrano duhovne djelatnosti, suprotstavljene svemu aktivno-praktičnomu. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39772> (pregledano 2.1.2023.)

¹⁹ Usp. Oaklander, V. (1988). *Windows to Our Children: A Gestalt Therapy Approach to Children and Adolescents*. Highland, N.Y. : Center for Gestalt Development, 11.

²⁰ Usp. Jung, C. G. (1976). *The Portable Jung* (J. Campbell, Ed.). New York: Penguin Books, 290.

²¹ **geštaltizam** ili **geštalt-psihologija** (prema njem. Gestalt), psihologijska škola nastala početkom XX. st., kojoj su osnivači M. Wertheimer, W. Köhler i K. Koffka, a koja drži da je cjelina važnija od dijelova; doživljajne cjeline, primjerice perceptivni doživljaji izazvani strukturama podražaja okoline, nisu običan zbroj pojedinih elemenata, već predočuju suprasumativnu kvalitativno novu cjelinu, koja se ne može prepoznati u njezinim sastavnim dijelovima. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=21852> (pregledano 4.1.2023.)

bi prostora zauzimala pojedina stvar na papiru? Gdje biste sebe smjestili na slici? Po završetku likovnog izražavanja važan je dijalog između subjekta i voditelja/istraživača, ako se radi o individualnom razgovoru. Prema Oaklander (1988) voditelj treba postavljati prava pitanja (koja najčešće nastanu spontano, na licu mjesta i ovisno o informacijama koje subjekt s njim podijeli), pazeći da ne interpretira umjesto subjekta. Subjekt treba najviše pričati u ovom dijalogu, jer on najbolje zna interpretirati vlastito djelo. Voditelj služi kao mentor pun razumijevanja i strpljivosti, koji može sigurno voditi subjekta kroz verbalizaciju značenja djela.²²

1.3 Siguran prostor likovnog stvaranja

Kada se zapitamo što sve utječe na proces likovnog stvaranja, logično je pretpostaviti da u to ulaze mnogi faktori. Svaki pojedinac ima svoj specifičan kontekst iz kojeg dolazi, svoju specifičnu osobnost koja je djelomice biološki uvjetovana, a drugim dijelom posljedica vanjskih faktora. Drugo po redu je okruženje, odnosno ponovno kontekst, u kojem pojedinac likovno stvara. Poznato je koliko likovno stvaranje liječi psihički i fizički te koliko je ljekovitost likovnog stvaranja nepredvidiva, fluidna i transformativna sila. Umjetnik i likovni terapeut Shaun McNiff (2004) smatra da je kontekst mjesta, odnosno likovnog studija važna komponenta. On uvijek pokušava uključiti ljude u kreativni proces kako bi otvorio osobni dijalog putem slika (vizualnih prikaza) i osjećaja koji instinktivno predstavljaju duševnu potrebu. Ponekad čak sumnja i odbijanje prepuštanja neočekivanom može biti dio kreativnog procesa.²³ Shaun McNiff (2004) postavlja voditelja studija i grupe sudionika kao *čuvara i njegovatelja* tog prostora. On mora oživjeti dušu mjesta stvaranja i imati sposobnost uključiti sudionike na veoma individualne načine, a opet stvarajući sigurni prostor zajedništva.²⁴ Kemija koja se stvara između sudionika u studiju je bazirana na paradoksu pojedinaca koji individualno stvaraju i izražavaju svoju duhovnu intimu u prostoru zajedništva (u manjoj ili većoj zajednici ljudi). Sudionici utječu jedni na druge kroz radnu i prijateljsku atmosferu te iako je rad individualan, ipak je svaki nastali likovni rad ujedno proizvod međusobne sinergije.²⁵ Važno je pripremiti prostor, osmisliti hodogram te organizirati potrebne materijale i pribor s kojima će ispitanici raditi. U isto vrijeme treba biti spreman na neočekivana otkrića: *Možemo pripremiti*

²² Usp. Oaklander, V. (1988.). *Windows to Our Children: A Gestalt Therapy Approach to Children and Adolescents*. Highland, N.Y. : Center for Gestalt Development, 23.

²³ Usp. McNiff, S. (2004.). *Art Heals: How Creativity Cures the Soul*. Boston: Shambhala, 19.

²⁴ Usp. isto: 20.

²⁵ Usp. isto: 22.

studio, ali nikad ne možemo znati što će se pojaviti (na likovnim radovima). Možda su najvažniji učinci rada u studiju (*studio approach*) poticanje aktivnog slušanja, poticanje pomnosti i puštanje samonametnute kontrole kako bi stvari van naše trenutne svijesti mogle doći u prvi plan.²⁶ S druge strane, kakav god taj fizički prostor stvaranja bio, najčešće nećemo moći pronaći „idealni“ studio u kojem su svi fizički parametri zadovoljeni (dovoljna prostornost u kvadraturi, fleksibilnost organizacije unutar prostora, osvjetljenje, itd.). Zbog toga je važno moći stvoriti energiju sigurnosti, odnosno kako ju Shaun McNiff (2004) naziva *temenos* - sveti prostor koji djeluje transformativno.²⁷

1.4 Važnost analize i kontemplacije nad likovnim djelom

Crtajući, slikajući ili oblikujući likovno djelo sličan je proces opisivanja istog jer potiče usmjeravanje potpune pažnje objektu analize.²⁸ Kako bi se potpuno prepustili promatranju djela potrebno je postići stanje pomnosti (*mindfulness*). Shaun McNiff zaključuje: *Sjednite sa svojim umjetničkim djelom i uzmite si vremena kontemplirati o njegovim vizualnim kvalitetama. Preuzmite te doživljene ekspresije. Te slike nose lijekove, energije, kreativne duhove i vitalnost koje vam slobodno daju. Otvorite im se i neka umiruju vaše emocije i aktiviraju vaše strasti (...)* Je vjerojatno provodim otprilike istu količinu vremena promatrajući likovna djela koliko ih stvaram.²⁹ Kontemplacija nad našim, ali i tuđim radova može služiti kao nit vodilja pokazujući nam u kojim smjerovima krenuti dalje i tko sve možemo biti. Osim promatranja likovnih djela uvelike pomaže pisanje o tome kako ona djeluju na nas. Svaki rad sadrži vrelo mogućnosti za refleksiju, a svatko od nas uspostaviti će jedinstvenu povezanost s djelom kroz proces kontemplacije. Sve što trebamo učiniti jest koncentrirano gledati i otvoriti se osjećajima i reakcijama koje isplivaju na površinu.³⁰

Pokušaji pronicanja u likovno djelo lako mogu prijeći u psihološko seciranje svakog pojedinog fragmenta djela i u ultimativno previše doslovno i distancirano interpretiranje značenja iza djela. Iako nam psihološka literatura daje neiscrpno znanje kolektivnih simbola koji zaista mogu predstavljati dublje značenje nekog motiva, ponekad se lako oteti dojmu da je likovno djelo samo formula ili kod koji trebamo i možemo s lakoćom dešifrirati. Mnogo je intuitivnih

---

²⁶ Usp. McNiff, S. (2004). *Art Heals: How Creativity Cures the Soul*. Boston: Shambhala, 28.

²⁷ Usp. isto: 30.

²⁸ Usp. isto: 57.

²⁹ Isto: 56.

³⁰ Usp. isto: 67.

odabira u likovnom procesu koje tek treba osvijestiti, a zatim se upustiti u interpretaciju. Na kraju krajeva, ne treba zaboraviti da su interpretacije velikim dijelom projekcije promatrača, njihovih preokupacija i fiksacija.³¹ S tim na umu, u ovom je diplomskom istraživanju bilo ipak važnije da se pri uspješnom mapiranju osobnosti ostvari i zadrži dječja znatiželja sudionika. Dublja interpretacija djela dolazi prvenstveno iz promatrača (ne isključivo od autora djela, osim ako je promatrač autor) i kada prihvatimo da naše različite interpretacije otvaraju svjetove novih doživljaja, održavamo unutarnju volju, želju i kreativnost pri likovnom stvaranju. Ovim načinom prepuštanja doživljajima koje djelo izaziva u nama preoblikujemo „hladni“ odnos subjekta-objekta u maštovitiji svijet.³²

1.5 Likovno bilježenje za rješenje unutarnjih konflikta

Ponekad je unutarnji konflikt upravo ono na što treba fokusirati pažnju i pokušati ga zabilježiti jer nam njegovo razrješenje kroz tekstualnu bilješku ili skicu može pomoći kreativno transformirati taj konflikt u novi oblik. Možda će to postati likovno djelo, možda ne. U svakom slučaju će nam sigurno pomoći razriješiti taj konflikt i u životu.³³ Umjetnici su tijekom povijesti pokazali kako kreativnost dolazi iz neke vrste konflikta, a psihoterapeuti koji su itekako svjesni važne uloge konflikta u nama nisu toliko univerzalno prihvatili njegove transformacijske moći.³⁴

Nakon likovnog bilježenja, ako želimo nastaviti korak dalje, više je načina analiziranja dobivenog sadržaja. Prema Carlu Jungu (1976), postoje dva pravca kojima možemo krenuti. Jedan je *kreativna formulacija*, a drugi je *razumijevanje*. Kreativna je formulacija kondenziranje motiva u više-manje stereotipne simbole koji zatim potiču kreativno promišljanje i služe kao estetski motivi. Ovaj princip se više usredotočuje na estetske karakteristike nastalog vizualnog likovnog rada. Princip razumijevanja gotovo da odbacuje bilo kakve vizualno-estetske karakteristike rada, već je najvažnije otkriti značenje cjelovitog produkta – intuitivno razumijevanje značenja može proizaći iz najmanjih naznaka na radu ili samo vezanih uz rad ali ne i zabilježenih.³⁵ Oba principa primjenjivana zasebno imaju mane i moguće je previdjeti važne tragove i značenja. Treba paziti da se pri kreativnoj formulaciji

---

³¹ Usp. isto: 76.

³² Usp. McNiff, S. (2004). *Art Heals: How Creativity Cures the Soul*. Boston: Shambhala, 70.

³³ Usp. isto: 53.

³⁴ Usp. isto: 54.

³⁵ Usp. Jung, C. G. (1976). *The Portable Jung* (J. Campbell, Ed.). New York: Penguin Books, 291.

previše ne pridaje pažnja rasporedu likovnih elemenata te kolika je umjetnička vrijednost rada, a pri razumijevanju treba paziti da se ne precijeni sadržaj. Odabir kojim principom bilježiti i ako se koriste oba, u kojoj ih mjeri primijeniti, ovisi najviše o specifičnoj osobnosti pojedinca. Potrebno je znati subjektivno procijeniti rad te je na kraju najvažnije da njegovo značenje osvijesti sam subjekt.³⁶

1.6 Vizualno bilježenje pomoću umnih mapa

Mapiranje pomoću umnih mapa ili *mind mapping* je postala formalnom tehnikom ranih 1970-ih, a popularizirao ju je britanski psiholog, učitelj, pisac i istraživač Tony Buzan.³⁷ Nazvao je umnu mapu *švicarskim nožićem mozga*, najlakšim načinom stavljanja informacija u mozak i izvan njega. Usporedio je umnu mapu s kartom grada, centar grada s centralnim pojmom mape kao najvažnijom idejom, a glavne i sporedne ulice predstavljaju glavne i sporedne misli. Oblici ili slike mogu predstavljati polja interesa, ili posebno zanimljive ideje.³⁸ Pomoću umnih mapa lakše je prikazati svoje misli služeći se ključnim riječima. One su proizvod organiziranog *brainstorminga*, odnosno oluje ideja s centralnim pojmom ili temom iz koje se u raznim smjerovima granaju asocijacije prikazane crtežima i tekstom. Prvo se odabire glavni, središnji pojam, tema ili naslov. Zatim se bilježe/granaju prve asocijacije koje subjektu padnu na pamet, a vezane su uz središnji pojam. Iz tih se prvih granaju sve dalje asocijacije te nastaje klaster asocijacija koje se u teoriji mogu beskonačno nizati i nadovezivati jedna na drugu.³⁹ Smjerovi u kojima može stremiti umna mapa su različiti i moguće je zabilježiti misli iz bilo kojeg kuta. Nakon mapiranih misli moguće je tražiti „uzorke“ i poveznice između naizgled različitih misli ili tema koje mogu proizvesti novo kreativno rješenje problema. Asocijacije i »maštovito povezivanje« suštinski su elementi kreativnosti – pomoću njih moguće je razlikovati zaista originalne i inovativne ideje od logičnih i beznačajnih. Umne su mape alat koji nam pomaže svjesno i namjerno proširiti asocijacije kako bismo mogli stvarati *maštovite veze* i osloboditi svoje *kreativne moći*.⁴⁰ Michael Michalko (1998) spominje razdoblje renesanse vremenom eksplozije kreativnosti. Znanstvenici, umjetnici i poznati intelektualci tog doba bilježili su svoja razmišljanja jezikom crteža, grafova, dijagrama i mapa – poput Leonarda da Vinci i

³⁶ Usp. isto: 292.

³⁷ Usp. Michalko, M. (1998). *Cracking Creativity*. Berkeley, Calif.: Ten Speed Press, 55.

³⁸ Usp. Buzan, T. (2006). *The Ultimate Book of Mind Maps: Unlock Your Creativity, Boost Your Memory, Change Your Life* (S. Abbott, Ed.). London: HarperThorsons, 13.

³⁹ Usp. Michalko, M. (1998). *Cracking Creativity*. Berkeley, Calif.: Ten Speed Press, 55.

⁴⁰ Usp. isto: 56.

Struktura s glavnim pojmom iz kojeg se granaju asocijacije nije slučajna. Možemo ju poistovjetiti s unutarnjim umnim mapama mozga i kao vizualno pojednostavljenu vizualizaciju tijeka misli u mozgu. Umne mape potiču *sinergijsko razmišljanje*. Sinergijski sistem multipliciranja misli i asocijacija način je na koji ljudski mozak funkcionira. Do druge polovice 20. st. smatralo se kako procesi mozga slijede aditivni matematički princip te se nove informacije jednostavno dodaju u postojeću bazu podataka (linearni način prikupljanja podataka). Mozak je međutim puno kompleksniji nego što se do tada mislilo. Možda je najbolji primjer sinergijskog razmišljanja sanjarenje. Misli počinju on jedne ili njih nekoliko, zatim se multipliciraju u mrežu koja može rasti beskonačno u različitim smjerovima. Fantazija će se nadograđivati, mijenjati u gotovo beskonačnim pravcima, a umne mape upravo funkcioniraju na takav način – prirodan funkcioniranju našeg mozga.⁴⁴ Primjenjivanje umnih mapa aktivira lijevu i desnu polutku mozga čime se potiču i vježbaju vještine obje polutke (lijeva polutka podrazumijeva baratanje logikom, brojevima i analizom, a desna je zadužena za maštu, sanjarenja i osjećaj za prostor). Sinergijsko razmišljanje slično eksploziji s epicentrom, što prikazuje slika 3.⁴⁵

Slika 3: Prikaz sinergijskog razmišljanja

Umne su mape korisne za osvještavanje i organiziranje misli te ideja, a veoma su korisne pri poticanju kreativnog mišljenja. Osim što je dokazano da povećavaju brzinu razmišljanja, pružaju korisniku beskonačnu fleksibilnost i pomažu korisniku istražiti vanjske dosege razmišljanja u kojima prebivaju originalne ideje.⁴⁶

⁴⁴ Usp. Buzan, T. (2006). *The Ultimate Book of Mind Maps: Unlock Your Creativity, Boost Your Memory, Change Your Life* (S. Abbott, Ed.). London: HarperThorsons, 56.

⁴⁵ Usp. isto: 98.

⁴⁶ Usp. isto: 110.

1.7 Vizualno bilježenje i samorefleksija

Carl Gustav Jung je između 1913. i 1930. godine izveo eksperiment na samom sebi koji je postao poznat kao njegovo *suočavanje s nesvjesnim*. Svoje je fantazije i sanjarenja prvo zabilježio u *Crnim knjigama*. Nakon što je revidirao te tekstove, dodao refleksije, kopirao ih u kaligrafskom pismu i priložio vlastite slike, knjigu je naslovio *Liber Novus*. Specifični uvez od crvene kože učinio ju je poznatom kao *Crvena knjiga*. U njoj je autor razvio tehnike *dolaženja do srži unutarnjih procesa, prevođenja emocija u slike i shvaćanje fantazija uzburkanih... pod zemljom*. Kasnije je metodu nazvao *aktivnom maštom*.⁴⁷ *Crvena knjiga* nije bila izdana mnogo godina nakon njegove smrti jer nije bila dovršena, a u svojoj oporuci autor nije jasno dao do znanja želi li da knjiga bude dostupna javnosti. Psihologija je u međuvremenu uvelike napredovala i zahvaljujući zalaganju brojnih suradnika koji su je uredili kako bi bila prikladna javnosti, knjiga je uspješno izdana 2009. godine.⁴⁸

Crvena knjiga se smatra jednim od ključnih primjera vizualnog bilježenja u obliku dnevnika. Metoda vođenja vizualnog, umjetničkog dnevnika nije novost u povijesti umjetnosti, niti u psihologiji i psihijatriji te se smatra jednom od osnovnih metoda u terapiji umjetnošću. Metoda je veoma korisna za pacijente i korisnike općenito te pomaže ne samo u nošenju s pretjeranim uzbuđenjem i osjećajem uznemirenosti, već pomaže u smanjenju razine stresa i u samoregulaciji. Unatoč čestoj i širokoj primjeni, ostaje činjenica kako postoji mala količina istraživanja koja bi ukazala koliko je točno ova praksa korisna. Većina dostupnih istraživanja odrađena je u kratkom vremenskom okviru i više usredotočena na pisane dnevnike (a manje na vizualno bilježenje) koji su usmjereni na traumatične događaje, na neku vrstu gubitka ili na medicinsku bolest.⁴⁹ Terapeutkinja umjetnošću, Elizabeth Warson (citirano u Malchiodi, 2013) u istraživanjima je opširno primjenjivala vođenje vizualnog dnevnika i mjerila učinak u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Prema njenim istraživanjima, samootkrivanje kroz vizualni dnevnik smanjuje stres, osobito kod ljudi koji su iskusili međugeneracijsku traumu. Zasad se najkorisnijim pokazala kombinacija vizualnih elemenata i teksta koji ga prati. Međutim, još uvijek nije sasvim jasno zbog čega i na koji način ova sinergijska kombinacija

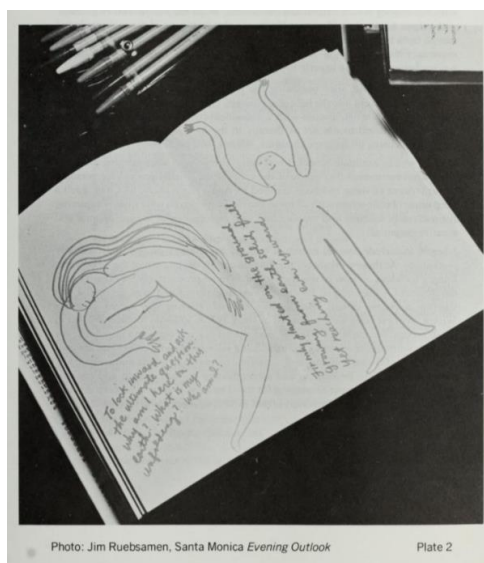
⁴⁷ Usp. Jung, C. G., (2009). *The red book = Liber novus : a reader's edition* (S. Shamdasani, Ed.). New York: W.W. Norton & Company, 8.

⁴⁸ Usp. isto: 9.

⁴⁹ Usp. Malchiodi, C. (2013, 23. listopada). *Visual Journaling, Self-Regulation and Stress Reduction An art therapy perspective of visual journaling and its benefits*. Psychology Today.

<https://www.psychologytoday.com/us/blog/arts-and-health/201310/visual-journaling-self-regulation-and-stress-reduction-0> (pregledano 2.1.2023.)

pomaže u smanjenju stresa te služi kao briga o sebi.⁵⁰ Terapeutkinja Lucia Capacchione (1979) otkrila je u teškom razdoblju svog života (tijekom kojeg je od kronične iscrpljenosti i depresije bila prisiljena ležati u krevetu) koliko dnevnik može biti koristan alat za otkrivanje sebe u službi osobnog rasta.⁵¹ Nakon godina osobne primjene, razvila je tehniku *kreativnog vođenja dnevnika* koja korisniku pomaže izraziti misli i osjećaje, shvatiti razna životna iskustva, pomaže u donošenju svjesnih odluka, u definiranju i primjeni promjena, u osvještavanju svog kreativnog potencijala (i kako ga primijeniti), u igranju s likovnim elementima i tehnikama, u nadilaženju kreativnih blokada i negativnih uzoraka, pomaže obogatiti odnose sa sobom i drugim ljudima te u konačnici u pronalaženju dubljeg značenja vlastitog života.⁵² Vođenje vizualnog dnevnika, prema njenom principu uključuje razne zadatke prilikom kojih tijekom bilježenja korisnik može prema vlastitom nahođenju koristiti vizualne i tekstualne elemente. Neke od vježbi su: *Kako se osjećam ovog trena?*, *Moje unutarne i vanjske Ja*, *Vremenska/životna mapa*, *Volim i ne volim*, *Trenutni konflikt*, *Autoportret*, *Moje kreativno Ja*, *Mandala*, *Kritizirajući roditelj i unutarne dijete*, *Njegovanje sebe*, *Yin i yang: unutarne polariteti*, *Ja i moja sjena* i *Ljubavno pismo sebi*.⁵³ Na slici 4 prikazan je izvadak iz autoričine knjige s fotografijom njenog osobnog vizualnog dnevnika.

Slika 4: Primjer stranica vizualnog dnevnika terapeutkinje Lucie Capacchione

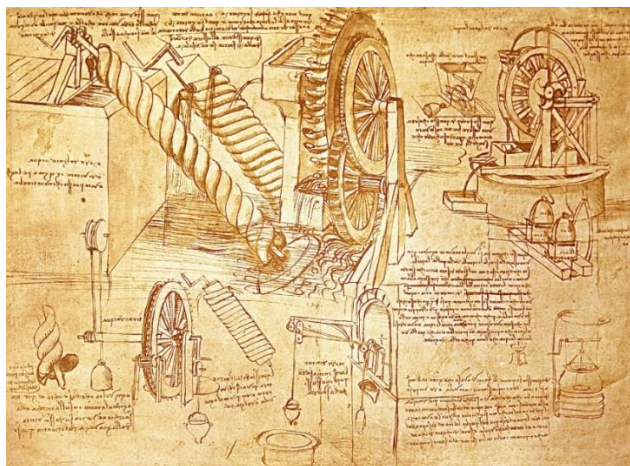
⁵⁰ Usp. Malchiodi, C. (2013, 23. listopada). *Visual Journaling, Self-Regulation and Stress Reduction: An art therapy perspective of visual journaling and its benefits*. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/arts-and-health/201310/visual-journaling-self-regulation-and-stress-reduction-0> (pregledano 2.1.2023.)

⁵¹ Usp. Capacchione, L. (1979). *The creative journal : the art of finding yourself*. Chicago, Ill.: Swallow Press, 1.

⁵² Usp. isto: 5.

⁵³ Isto: 21-114.

Pri spomenutom korištenju vizualnih/umjetničkih dnevnika u povijesti umjetnosti, potrebno je spomenuti neke od poznatih primjera umjetničkih dnevnika likovnih umjetnika. Za vrijeme njihova života, ti dnevnici su bili privatni. Kao primjere različitih pristupa umjetničkom dnevniku, to su dnevnici Leonarda da Vinci, Vincenta van Gogha i Fride Kahlo. Leonardo da Vinci je, kako je u prethodno spomenuto, bilježio inventivne ideje putem crteža koji su mu pomagali zamisliti potencijalno stvarno funkcioniranje nekog koncepta ili sprave. Tekst je bio u službi crteža i pomagao je pri objašnjenju istih (slika 5).

Slika 5: Izvadak iz vizualnog dnevnika Leonarda da Vinci

Nije sasvim poznato je li Vincent van Gogh vodio tipičan umjetnički dnevnik u obliku bilježnice, no sačuvana su njegova pisma bratu Theu van Goghu koja sadrže tekst, crteže i slike. Iako se radi o pismima, kolektivno su prihvaćena kao vrsta umjetničkog dnevnika zbog veoma iskrene naravi u kojoj su pisana. U njima se mogu iščitati umjetnikove nade i strahovi, razmišljanja i praćenje vlastitog likovnog napretka (slika 6).⁵⁴

⁵⁴ Usp. Vincent van Gogh: Paintings, Drawings, Quotes and Biography. (n.d.). *Letters of Vincent van Gogh*. <https://www.vincentvangogh.org/van-gogh-letters.jsp> (pregledano 5.1.2023.)

3. EMPIRIJSKI DIO

2.1 Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja studije slučaja bilo je sedam studenata Prijediplomskog sveučilišnog studija Likovna kultura Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Od toga je troje studenata/ica bilo s prve godine (jedan student i dvije studentice), dvije studentice s druge te dvije studentice s treće godine studija.

2.2 Ciljevi istraživanja i istraživačka pitanja

Cilj ovog diplomskog istraživanja bio je potaknuti ispitanike na introspekciju i osvještavanje vlastitog likovnog procesa kako bi ostvarili svoj autentični likovni izraz te se istovremeno dublje likovno izražavali.

Još neki od ciljeva diplomskog rada bili su:

- Suočiti ispitanike s njihovom nutrinom koja za većinu ljudi nije uvijek ugodna i razjašnjiva te kroz svoje radove inspirirati publiku na poniranje u vlastitu autentičnost.
- Spriječiti „umjetničku blokadu“ pomoću kontinuiranog i sustavnog bilježenja vlastitih misli, emocija i potreba.

Istraživačka pitanja na koja je odgovoreno rezultatima istraživanja su:

1. Kojim metodama postići autentično mapiranje osobnosti te u kakvom je odnosu odabir likovnog medija s osobnosti ispitanika?
2. Koliko je metoda vođenja dnevnika korisna za poticanje kreativnosti ispitanika?
3. Kako postići kontinuitet vođenja likovnog dnevnika?

2.3 Metode i instrumenti istraživanja

Kvalitativne metode kojima je provedeno ovo istraživanje bile su akcijsko istraživanje u tri koraka, komparacija grupa (komparativna metoda), studija slučajeva, participativno istraživanje, analiza radova i sudioničko opažanje.

Korišteni instrumenti istraživanja bili su upitnici i likovni zadaci u obliku umnih mapa, umjetničkog dnevnika, automatskog crteža te vizualizacije sigurnog prostora umjetničkog stvaranja. U prvom internetskom upitniku su ispitanici odgovarali na 22 pitanja vezana uz

njihovo osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje, likovno izražavanje, njihova polja interesa, njihov proces nastanka likovnih radova te jesu li do sada analizirali vlastite likovne radove. U drugom upitniku se od ispitanika tražilo da promisle o svojim osjećajima te pozitivnim i negativnim razdobljima njihovog života. Treći je upitnik služio kao povratna informacija upoznatosti ispitanika s pojmom umjetničkog dnevnika, jesu li ga ikada vodili te ako nisu kako zamišljaju da bi njihov dnevnik izgledao. Posljednji (internetski) upitnik se sastojao od 7 pitanja. Bio je vezan uz ispitanikove stečene navike vođenja umjetničkog dnevnika, korisnost umnih mapa, sigurnog prostora likovnog stvaranja kao instrumenta analize, introspekciju, sudioničko opažanje te uz promjene u ispitanikovom likovnom izričaju tijekom i na kraju istraživanja.

2.4 Opis i tijek istraživanja

2.4.1 Faktori istraživanja

Vremenski okvir diplomskog istraživanja odvijao se u četiri tjedna, od 09.01.2023. godine do 08.02.2023. godine. Tijekom navedenog razdoblja proveden je preliminarni mrežni upitnik prije samog akcijskog istraživanja, nakon čega su slijedila tri susreta studentice i ispitanika koji su trajali po 120 minuta te je završna faza istraživanja uključivala mrežni upitnik zaključnih razmišljanja i osvrta ispitanika na istraživanje. Akcijsko se istraživanje odvijalo jednom tjedno: 18.01., 25.01. i 1.02.2023. godine.

Prostorni okvir unutar kojeg je provedeno akcijsko istraživanje bio je prostor Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu. Odabrana je dvorana u kojoj se primarno održava nastava crtanja. Spomenuta je prostorija prostrana, što je omogućilo ispitanicima slobodu odabira mjesta likovnog stvaranja te je doprinijelo opuštenosti i mogućnosti kreativnijeg stvaranja. Zadaci koje su ispitanici dobivali nakon svakog akcijskog istraživanja bili su provedeni u prostorima njihovog odabira te su iste zadatke donosili na sljedeći susret. Ispitanici su u razdoblju rješavanja zadataka kod kuće, ili u nekom drugom prostoru, mogli kontaktirati studenticu vezano uz bilo kakve nejasnoće u pisanim objašnjenjima zadataka.

Istraživanje je provedeno u pet etapa, od kojih su prva i zadnja služile kao provjera situacije prije istraživanja te na kraju kao provjera kvalitete istraživanja.

2.4.3 1. akcijski korak

Prije prvog akcijskog koraka, proveden je preliminarni mrežni upitnik koju su ispitanici rješavali tjedan dana prije početka prvog akcijskog koraka. Zatim se provjerilo koliko je ispitanicima poznat pojam umne mape, nakon čega im je prikazana kratka prezentacija o tome te koja je razlika između umne mape i grafičkog organizatora. Također im je prikazano nekoliko primjera umnih mapa pomoću kojih se nastojalo potaknuti ispitanike na što slobodnije oblikovanje vlastitih. Slijedio je drugi upitnik. Drugi je upitnik služio kao nit vodilja i pomoć pri izvedbi prvog likovnog zadatka: interpretacije i analize jednog vlastitog likovnog djela prema slobodnom odabiru kroz umnu mapu. Podteme koje su trebale biti obuhvaćene u prvoj umnoj mapi (prikazane ispitanicima na PowerPoint prezentaciji) bile su: naziv odabranog likovnog djela, proces nastanka djela i interpretacija djela. Proces nastanka je podrazumijevao ideju, razradu, izvedbu te kako je nastao naziv djela. Interpretacija je podrazumijevala likovne elemente, tehniku, temu i dublje osobno značenje djela. Studenti ispitanici odabrali su jedan vlastiti likovni rad, tehniku i medij izražavanja te izrađivali umnu mapu. Svaki je ispitanik individualno verbalno analizirao umnu mapu sa studenticom. Na kraju susreta sudionici su ispunjavali treći upitnik čiji je cilj bilo uvođenje ispitanika u nadolazeću temu istraživanja, a to je tema umjetničkog dnevnika. Kao domaću zadaću za sljedeći put su ispitanici trebali napraviti još jednu umnu mapu, no ovog puta analize tuđeg likovnog djela: jednog djela studenta ispitanika koje je taj analizirao na prvom akcijskom istraživanju. Svrha tog zadatka je bila cirkulirati likovna djela ispitanika kako bi djelo analizirao autor, a zatim njegov kolega. Studenti ispitanici ponovno su dobili smjernice prema kojima su analizirali likovno djelo jednog od kolega. Trebali su osmisliti naziv tuđeg djela i interpretirati ga kroz korištene likovne elemente, tehniku, temu te pokušati proniknuti u dublje značenje tuđeg djela.

2.4.4 2. akcijski korak

Na početku drugog akcijskog koraka, ispitanici su donijeli umne mape analiza likovnih djela svojih kolega. Uvodni dio započeo je samoanalizom umnih mapa kroz individualni razgovor s ispitanicima. Nakon samoanalize, ispitanicima je prikazana kratka prezentacija s nekoliko vizualnih primjera umjetničkih dnevnika. Reprodukcije korištene u prezentaciji bili su dnevnici Leonarda da Vinci, Vincenta van Gogha i Frida Kahlo. Zaključak koji je trebao proizaći iz ovog uvoda su svrha i izgled umjetničkog dnevnika (*visual diary*). U takvoj je vrsti dnevnika

dozvoljeno korištenje teksta (vlastitih misli, asocijacija, itd.) i vizualnih elemenata. On nikako ne predstavlja gotov likovni rad, iako ponekad to može biti njegova uloga, već je u ovom istraživanju pomoć pri osvještavanju procesa stvaranja likovnih radova i osvještavanju tijekom misli autora dnevnika. U drugom je dijelu prezentacije predstavljen automatski crtež, za što se pretpostavlja da je ispitanicima poznata tema iz srednje škole, prvog semestra fakulteta ili iz njihovog izvannastavnog istraživanja. Bila su prikazana dva primjera automatskog crteža nadrealističkog umjetnika Andréa Massona. Primjena automatskog crteža već je dobro poznat psihološko-umjetnički instrument „izbacivanja“ emocija na papir te može služiti kao polazište u trenucima „umjetničke blokade“. Subjektivnim pronalaskom motiva u vlastitom (ili tuđem) automatskom crtežu mogući su poticaji za nastanak novog likovnog djela. Zadnja etapa uvodnog dijela završila je vođenom fantazijom koju je osmislila i čitala studentica. Ispitanici su tijekom slušanja vođene fantazije i prateće umirujuće glazbe zamišljali svoj sigurni prostor umjetničkog stvaranja.

Nakon vođene fantazije, stvarali su automatski crtež emocija koje je zamišljeni prostor u njima izazivao. Na istom su papiru mogli, prema vlastitoj želji, zapisivati asocijacije koje su im pale na pamet tijekom meditacije. Drugi je likovni zadatak bila vizualizacija zamišljenog sigurnog prostora za likovno stvaranje. U završnom dijelu susreta ispitanici su verbalno opisali i argumentirali svoje dojmove te analizirali vlastite likovne radove.

Za sljedeći susret dobili su upute vođenja umjetničkog dnevnika kroz tri teme: autoportreta, jednog događaja u danu te mapiranja vlastitih unutarnjih stanja.

2.4.5 3. akcijski korak

Tijekom trećeg akcijskog koraka ispitanici su stvarali dvije umne mape koje su bile osvrst na prethodna dva akcijska koraka. Ponovljen je princip davanja smjernica pomoći pri izradi umnih mapa. Ovoga su puta smjernice prikazane kao natuknice, jedna ispod druge na slajdovima prezentacije. Prvom su umnom mapom analizirali jedan rad iz tuđeg umjetničkog dnevnika. Dobivene smjernice bile su: tema analiziranog dijela dnevnika, korištena likovna tehnika/e, likovni elementi, vlastito mišljenje što to djelo znači autoru te koje bi mogle biti osobine autora kako osobe i umjetnika prema analizu likovnog djela. U drugoj su umnoj mapi ispitanici rezimirali što su sve naučili i osvijestili o svom likovnom procesu, svojoj osobnosti te o sebi i drugim sudionicima kao budućim magistrima edukacije likovne kulture. Smjernice za izradu bile su: što sam naučio/la o sebi, kako izgleda moj likovni proces, koje sam osobine

primijetio/la tijekom istraživanja, na koje sam prepreke naišao/la, koje sam prepreke riješio/la te što sam naučio/la o drugima. Nakon iscrpne individualne verbalne samoanalize likovnih radova (umnih mapa) i vlastitog umjetničkog dnevnika sudionici su predali sve likovne radove koje su stvorili tijekom istraživanja. Nakon toga su ispunili posljednji upitnik. Zaključnim internetskim upitnikom koji su sudionici rješavali nakon zadnjeg akcijskog koraka, prikupljene su njihove refleksije, samorefleksije i dojmovi.

2.5 Rezultati istraživanja

2.5.1 Profili ispitanika

U diplomskom je istraživanju sudjelovalo sedmero ispitanika. Svi su bili studenti Prijediplomskog sveučilišnog studija Likovna kultura na Nastavničkom odsjeku Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Od toga je troje studenata s prve, dvoje s druge i dvoje s treće godine Prijediplomskog studija. Prije detaljnih analiza anketa, radova i dojmova ispitanika potrebno je sastaviti profile ispitanika kako bi njihovi odgovori i likovni radovi mogli biti uspoređivani i analizirani sa što većom objektivnošću i točnošću. Izostavljena su imena i spol ispitanika te će se u analizama koristiti njihovi pisani odgovori na ankete, bilješke usmene analize likovnih radova i dojmova te fotografije likovnih radova (umnih mapa, likovnih dnevnika, automatskih crteža i sigurnih prostora umjetničkog stvaranja). U ostatku istraživanja će svi ispitanici biti imenovani brojevima: 1. godina Prijediplomskog studija: „ispitanik 1“, „ispitanica 2“ i „ispitanica 3“; 2. godina Prijediplomskog studija: „ispitanica 4“ i „ispitanica 5“; 3. godina Prijediplomskog studija: „ispitanica 6“ i „ispitanica 7“.

2.5.2 Analiza prvog upitnika

Prvim su upitnikom u Google Formsu virtualno prikupljeni podaci vezani uz osnovnoškolsko i srednjoškolsko likovno obrazovanje, mišljenje ispitanika o tome što su kreativnost i autentičnost, razlog odabira fakulteta (Nastavničkog odsjeka na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu), refleksije na svoj trenutni likovni razvoj te njihove želje o vlastitom likovnom napretku u budućnosti.

Zbog subjektivnog iskustva i različitih osobnosti ispitanika, pitanja su kategorizirana kako bi se mogli prikupiti što objektivniji podaci. Za odgovore na neke kategorije su umetnuti citati ispitanika (njihovi pojedinačni odgovori), dok su kod drugih odgovori sažeti i parafrazirani.

Kategorija 1: likovno-kreativni izričaj kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje					
	Utjecaj učitelja na likovne radove tijekom nastave likovne kulture		Završena srednja škola	Utjecaj nastavnika na likovne radove tijekom nastave likovne umjetnosti	Utjecaj nastavnika na likovne radove tijekom satova stručnih predmeta ili tijekom likovne grupe
	Razredna nastava	Predmetna nastava			
Ispitanik 1	Manja motivacija zbog nemogućnosti prikazivanja svojih interesa u likovnim zadacima.	Veća motivacija jer su interesi polako ulazili u njegov likovni izričaj.	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu – Grafički odjel	U srednjoj školi su mu likovni radovi bili kreativniji, imao je sigurniji likovni izričaj te je bila veća povezanost radova i vlastitih interesa. Nastavnici koji su bili predani svom poslu poticali su ga na što autentičniji likovni izraz.	
Ispitanica 2	Ne sjeća se detaljno, osim pozitivnog osjećaja pri stvaranju likovnih radova.		Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb – Grafički odjel	Nastava predmeta Povijesti likovne umjetnosti joj je bila u redu.	Stručni su joj predmeti bili izvor stresa, nesigurnosti i žalosti.
Ispitanica 3	Više joj se svidio pristup učiteljice razredne nastave kod koje su zadaci bili kreativniji te su stvarali motive iz mašte.	Na predmetnoj se nastavi tražio što realističniji prikaz zadanih motiva.	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb – Grafički odjel	Nastavu predmeta Povijesti likovne umjetnosti nije izričito spominjala što se tiče kreativnog utjecaja.	Na stručnim su predmetima bili zadani kreativni zadaci, no uvijek se tražio figurativni pristup (bez apstrahiranja ili apstrakcije) te je medij uvijek bio prethodno zadan.
Ispitanica 4	Slobodniji likovni zadaci. Sviđao joj se pristup učiteljice.	Tradicionalniji motivi likovnih zadataka. Sviđao joj se pristup učiteljice.	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb – Grafički odjel	Nastavnica iz predmeta Povijesti likovne umjetnosti ih je poticala na odlaske na izložbe, što je ispitanici uvelike pomoglo u razumijevanju umjetnosti te je u njoj pobudilo još veći interes za likovno stvaranje.	Stručni predmeti i okolina u školi utjecali su na nju: crteži su joj postali rasterski i počele su ju zanimati tradicionalne grafičke tehnike.
Ispitanica 5	Ima pozitivna iskustva u razrednoj i predmetnoj nastavi		Škola primijenjene umjetnosti i dizajna,	Nastavu predmeta Povijesti likovne umjetnosti nije izričito spominjala	Općenito su joj nastavnici pomogli pri dubljem shvaćanju sebe

	te se mogla kreativno likovno izražavati.		Zagreb – Aranžersko-scenografski odjel	što se tiče kreativnog utjecaja.	te su i njeni radovi bili slobodniji.
Ispitanica 6	Pozitivno iskustvo kroz ohrabrivanje zbog nezadovoljstva likovnim radom.	Pozitivno iskustvo kroz pohvale učiteljice zbog uspješno riješenih likovnih zadataka.	Škola primijenjene umjetnosti i dizajna, Zagreb – Grafički odjel	Na nastavi Povijesti likovne umjetnosti su joj bile koriste i zanimljive informacije o radovima umjetnika i njihovom stvaralačkom procesu.	Na stručnim je predmetima na ispitanicu najviše utjecao nastavnik iz Grafičkog dizajna. Naučio je ispitanicu strukturi stvaralačkog procesa te važnosti kontinuiranog rada i bilježenja skiciranjem.
Ispitanica 7	Ne sjeća se.	Imala je kreativniji i slobodniji likovni izričaj.	Gimnazija Lucijana Vranjanina, Zagreb	Utjecaj nastavnika je bio velik i pozitivan. Nastavni sadržaj joj je bio zanimljiv te je formirala umjetničke uzore (poput Berninija, čiji su joj radovi i danas uzor i motivacija).	Na likovnoj grupi su zadaci utjecali na njenu kreativnost i autentičnost. Bile su zadane slobodne teme te je ispitanica bila ohrabrivana izražavati se bez određenih ograničenja. To je uvelike utjecalo na njeno samopouzdanje u likovnom izražavanju.

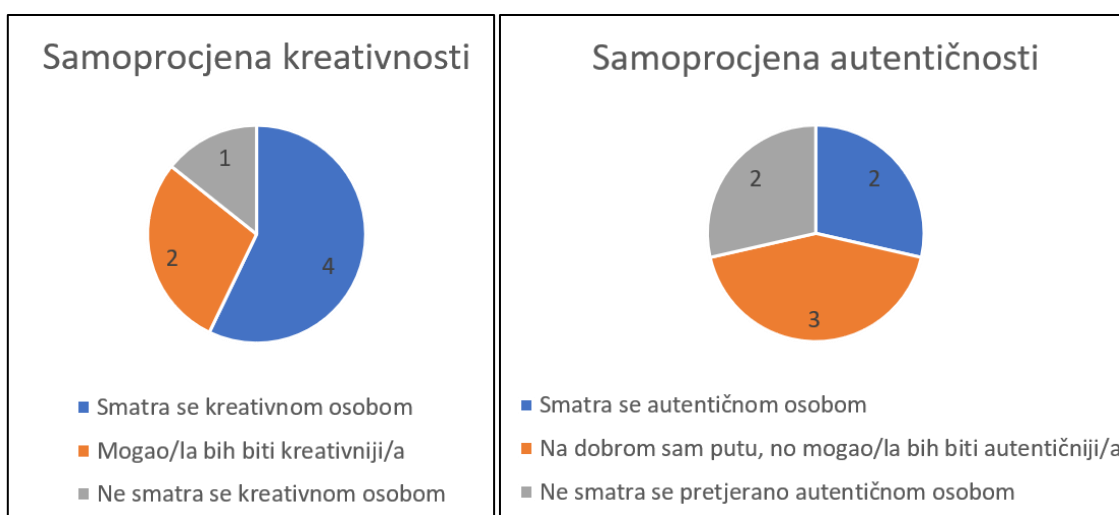
Tablica 1: Likovno-kreativni izričaj kroz osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje

Rezultati prve kategorije ankete (tablica 1) upućuju na sveukupna pozitivna iskustva kroz nastavu predmeta Likovna kultura u osnovnoj školi i nastavu predmeta Likovna umjetnosti u srednjoj školi. Ovisno o učitelju/ici i subjektivnom dojmu te karakteru ispitanika očekivano je da su neki ispitanici imali pozitivnija iskustva u razrednoj nego u predmetnoj nastavi te obrnuto. Unatoč manjim varijacijama u odgovorima, svi su ispitanici bili dovoljno motivirani radom i pristupom učitelja/ica u osnovnoj školi kako bi se i kroz srednju školu nastavili baviti likovnim radom. Školu primijenjene umjetnosti i dizajna u Zagrebu je završilo 6 od 7 ispitanika, a Ispitanica 7 Gimnaziju Lucijana Vranjanina. Iako Ispitanica 7 nije završila umjetničku srednju školu, pohađala je izvannastavnu likovnu grupu koju je vodio nastavnik Likovne umjetnosti te je kroz njegovo vodstvo bila poticana razvijati što autentičniji likovni izričaj.

Kategorija 2: mišljenja ispitanika o kreativnosti i autentičnosti				
	Što je za tebe kreativnost?	Smatraš li se kreativnom osobom?	Što je za tebe autentičnost?	Smatraš li se autentičnom osobom?
Ispitanik 1	<i>Domišljata, neobična, originalna rješenja za neki problem. Bio on logični, likovni, kuharski... itd.</i>	Ne nužno. Ponekad ima osjećaj da ne može osmisliti ništa originalno i to ga smeta.	<i>Neka vjerodostojnost samom sebi i svojim idealima bez puno kompromisa.</i>	Smatra se uglavnom autentičnim. U velikoj mjeri živi u skladu sa sobom i ne prilagođava se okolini na sebi neprirodan način.
Ispitanica 2	<i>Za mene je kreativnost sposobnost osobe za pronalaskom jedinstvenih rješenja i ideja.</i>	Ne smatra se kreativnom osobom.	<i>Autentičnost je iskrenost prema sebi i u postupcima.</i>	Misli da nije potpuno autentična osoba.
Ispitanica 3	<i>Za mene je kreativnost sloboda i istraživanje, prodiranje u neke teme i nalaženje novog pogleda ili novog kuta gledanja na nešto. Ponajviše, za mene je kreativnost znatiželja.</i>	Donekle, no voljela bi biti kreativnija.	<i>Autentičnost je za mene nešto novo, čak i ako nije u potpunosti originalno jer ništa više ne može biti u potpunosti originalno, nešto iskreno i osobno.</i>	Smatra da nije u potpunosti autentična osoba, no pokušava biti jer želi razmišljati izvan okvira i ideja koje naglašavaju mediji i okolina. Misli da je važno stvoriti neka vlastita mišljenja i imati svoj stav te to pokušava.
Ispitanica 4	<i>Rješenje nekakvog problema do kojeg individualac dolazi sam ili pod utjecajem okoline.</i>	Definitivno se smatra kreativnom osobom, ali pretežito u likovnom smislu.	<i>Kada je osoba „svoja“.</i>	I da i ne. Teško je reći kad si pod utjecajem drugih, a kada si apsolutno svoj. Svjesna je da su njeni prijatelji i kolege puno utjecali na razvoj njenih mišljenja, ali također smatra da je i ona utjecala na njih do neke mjere.
Ispitanica 5	Kreativnost je za mene sloboda govora pojedinačnog pristupa gdje svatko ima pravo izraziti sebe.	Smatra se kreativnom osobom. Kreativnim izražavanje upoznaje svoju osobnost, što joj se jako sviđa.	<i>Kada je nešto samo što ja razumijem, gdje ne mora biti sve jasno svima.</i>	Smatra kako je na dobrom putu da postane autentična osoba.

Ispitanica 6	<i>Za mene je to naziv koji bi ujediniio snalažljivost u pronalasku motivacije za rad i intuitivno znanje izražavanja nečijih misli na papiru, platnu, itd.</i>	Smatra se kreativnom osobom i svaki dan pokušava razvijati svoju kreativnost.	<i>Znati tko si i slijediti svoj put.</i>	Smatra kako je autentična osoba te se trudi slijediti svoj put, čak i kada nije inspirirana.
Ispitanica 7	<i>Beskonačnost/neograničenost mogućnosti izražavanja i komuniciranja te potpuna sloboda.</i>	Smatra se kreativnom osobom zbog intrinzične potrebe za kreacijom i inovacijom (ujedno i na duhovnoj razini).	<i>Potpuno slobodno izražavanje samog sebe bez pardona.</i>	Smatra kako je autentična zbog ljubavi prema istini/iskrenosti te volji da ju dijeli sa svijetom bez obzira na moguće posljedice.

Tablica 2: Osobna mišljenja o kreativnosti i autentičnosti

Grafikoni 1 i 2: Samoprocjena kreativnosti i autentičnosti

U drugoj su kategoriji ispitanici samostalno definirali pojmove kreativnosti i autentičnosti te kroz samoprocjenu napisali koliko su oni kreativne i autentične osobe. U tablici su pod definicijama predstavljeni njihovi citati odgovora (tablica 2), dok je samoprocjena parafrazirana kako se ne bi mogao iščitati spol ispitanika (jer on nije važan za ovo istraživanje). Što se tiče definiranja kreativnosti svi su ispitanici bili na odličnom ili veoma dobrom tragu znanstvenih definicija kreativnosti i autentičnosti (grafikoni 1 i 2). Samoprocjena je pokazala kako se 4 od 7 ispitanika smatra kreativnom osobom, 2 od 7 smatra kako bi mogli biti kreativniji, dok se 1 ispitanik ne smatra kreativnom osobom. Troje ispitanika koji smatraju kako nisu kreativni, odnosno trebaju poraditi na svojoj kreativnosti su studenti 1. godine.

Studenti 2. i 3. godine smatraju se kreativnima. Samoprocjena autentičnosti dala je drukčije rezultate. Autentičnom se osobom smatra 2 ispitanika (ispitanice s 3. godine), 3 ispitanika smatra kako su na dobrom putu no još malo trebaju poraditi na svojoj autentičnosti (od toga su 2 ispitanice s 2. godine, a 1 ispitanik s 1. godine) te 2 ispitanika se ne smatra pretjerano autentičnom osobom (ispitanice s 1. godine).

Kategorija 4: refleksije na ispitanikov trenutni likovni razvoj					
	Teme i područja umjetnosti koje zanimaju ispitanika	Opis likovnog/stvaralačkog procesa	Likovne tehnike koje ispitanik trenutno primjenjuje	Emocije koje su prisutne prilikom stvaranja likovnih radova	Je li ispitanik ikada prije dublje analizirao svoje likovne radove
Ispitanik 1	Psihološke teme, teme iz popularnog života te općenito aktualne teme. Zanimljivi su mu umjetnički radovi koji se bave međuljudskim odnosima te odnosima ljudi i svijeta oko njih.	Najčešće počne od tehnike u kojoj želi raditi. Nakon toga bira motiv. Ponekad ga tema koja mu je zanimljiva potakne na odabir tehnike.	Ugljen i kreda. Pomoću njih može ostvariti jake kontraste, sigurne poteze, a u slučaju pogreške može ju lako ispraviti.	Tijekom stvaranja se osjeća sretno. No rezultat na radovima pokazuje negativne emocije. Vjerojatno zato što je likovni izraz sigurni prostor izražavanja ispitanikovih „skrivenih“ emocija.	Do sada nije dublje analizirao vlastite radove jer mu se taj korak činio pomalo pretencioznim (nije se osjećao ugodno). Misli da je samoanaliza radova nužna i važna.
Ispitanica 2	Duhovne teme, teme iz popularnog života, osobne teme koje su specifične za život pojedinog umjetnika. Tako se može uvidjeti „duša“ i najdublje misli osobe.	Voli zapisivati snove i tako razrađivati ideje. Ideju odabire i razrađuje kombinacijom i izmjenom intuicije i logike.	Voli gvaš.	Najčešće osjeća mir i sigurnost.	Do sada nije dublje analizirala vlastite radove. Misli da je samoanaliza radova važna, no ne nužna za svaki rad.
Ispitanica 3	Teme koje imaju element magičnog u sebi, bajke i narodne priče te kako su te teme primjenjive na suvremeno	Ne razmišlja puno o ideji i na tome želi poraditi. Inspiraciju najčešće dobiva iz osjećaja i okoline. Kao reference koristi djela iz povijesti likovne umjetnosti i gleda na koje su načine	Voli boje i kada osjeti tehniku u kojoj radi. To su npr. paste, akvarel, gvaš, uljane boje, drvene bojice i flomasteri.	Prisutne su pozitivne i negativne emocije. Radovi nastali iz negativnih emocija su neuredniji i ekspresivniji.	Do sada nije dublje analizirala vlastite radove, osim njihovu kompoziciju. Misli da je samoanaliza radova važna

	<p>doba. Sviđa joj se misterij magije i nesigurnost postojanja nekih motiva iz bajki ili narodnih priča. Magični elementi daju joj slobodu vlastitog izražavanja. Neki od uzora su joj Tim Burton i Guillermo del Toro.</p>	<p>umjetnici ranijih razdoblja prikazali neke teme. Ideje bira intuitivno.</p>		<p>Radovi nastali iz pozitivnih emocija nastaju u naletu inspiracije i ispitanica osjeća kako u tim trenucima bolje razumije motive koje stvara.</p>	<p>te da kroz nju možemo bolje razumjeti ideje ili priče iza nekih djela.</p>
Ispitanica 4	<p>Nije sigurna koje ju teme zanimaju. Inspiraciju nalazi gotovo svugdje (od nekih starih priča do ogrebotine na zidu). Voli umjetnost koja ima koncept ili priču iza djela te figurativna umjetnička djela.</p>	<p>Još pokušava dokučiti svoj stvaralački/likovni proces.</p> <p>Kad ju nešto inspirira, prvo to nacrtu u <i>sketchbook</i>, gdje često i ostane. Ako nastavi svoj put izvan njega, postane plakat, dizajn ili nešto slično.</p> <p>Ideje nastaju kombinacijom logike i intuicije. Voli kada joj se zadaju okviri i pravila unutar kojih stvara jer tada nastaju još zanimljivije ideje.</p>	<p>Već godinama voli grafičke tehnike (linorez, bakropis i akvatintu). Slikarske tehnike koje je dosad izbjegavala jako je zavoljela.</p>	<p>Sve ovisi o radu, o danu i o raspoloženju.</p> <p>U svakom slučaju emocije imaju velik utjecaj pri stvaranju rada. Tijekom negativnih emocija je nezadovoljna radom te joj se čini kako joj ništa ne polazi za rukom. Kada su prisutne pozitivne emocije i stvaranje rada je pozitivno iskustvo.</p>	<p>Moguće je da je pisala analizu rada u sklopu predmeta Povijesti likovne umjetnosti.</p> <p>Dublje je analizirala vlastiti rad na obrani naturalnog rada u 4. razredu srednje škole.</p> <p>Misli da je samoanaliza radova svakako važna. Kroz nju možemo bolje shvatiti određene procese i likovne tendencije. Također se razvija i uči „gledanje“ likovnih djela i likovnih radova.</p>
Ispitanica 5	<p>Razne teme, no najviše svakodnevni život te kako ga ona</p>	<p>Analizira sve što joj se događa i što ju je u tim trenucima najviše dirnulo.</p>	<p>Voli akril jer se brzo suši i jer želi intenzivne</p>	<p>Većinom su negativne jer je prema sebi dosta kritična i dovoljno ne</p>	<p>Od početka srednje škole je stavljala svoje crteže i slike na zidove</p>

	<p>psihološki percipira (iz svoje perspektive).</p> <p>Voli otkrivati svoju osobnost i svoj unutarnji svijet te osvijestiti život koji živi.</p>	<p>Ideju ponekad bira intuitivno ili kombinacijom intuicije i logike.</p>	<p>boje na svojim radovima.</p>	<p>cijeni slobodnu izvedbu ideja i radova.</p>	<p>svoje sobe. To ju je potaknulo da ih samostalno dublje analizira.</p> <p>Misli da je samoanaliza radova jako važna jer može pomoći u daljnjim stvaralačkim procesima te u otkrivanju novih ideja.</p>
Ispitanica 6	<p>Duhovne teme.</p> <p>Voli istraživati različita duhovna vjerovanja, mitologije, urbane legende itd. Smatra kako tako možemo mnogo naučiti o drugima i o sebi.</p>	<p>Trenutno često intuitivno kreće s radom bez dodatnih skica.</p> <p>Intuitivno odabire tehnike i materijale u kojima želi vizualizirati ideju. Zatim se „prebaci“ u prostor između svjesnog i podsvjesnog kako se ne bi udaljila od teme. Kontinuirano se udaljuje od rada kako bi vidjela treba li stati.</p>	<p>Voli raditi akrilom i temperom (njima može brzo i efikasno izraziti ideju), zatim laviranim tušem (on pruža elegantniji i hipnotizirajući dojam rada), ugljenom (mogućnost brisanja i nadograđivanja) i rapidografom (mogućnost detaljnog crtanja).</p>	<p>Većinom su prisutne pozitivne emocije. Tada želi pretvoriti neki predmet koji je možda stvarnom životu npr. siv, u nešto raznobojno.</p> <p>Također su prisutni mir, sklad, nostalgija i melankolija.</p>	<p>Jest, i nastoji što dublje analizirati svoje radove. Misli da time obogaćujemo svoje znanje o svom djelu i o sebi samima.</p>
Ispitanica 7	<p>Antika, humanizam, Bernini, psihologija, emocije i ljudski lik.</p> <p>Ove teme predstavljaju određene ideale kojih se ispitanica drži. Naglasak je na ljudima i često negiranoj potrebi za „značajnom/s mislenom“ međuljudskom</p>	<p>Proces započne istraživanjem o temi koja ju trenutno zanima, zatim skicira početne ideje i planira izvedbu budućeg rada.</p> <p>Odabir konačne ideje je intuitivan. Konačni rad za sada gotovo uvijek poprimi ljudski lik.</p>	<p>Voli raditi u slikarskim tehnikama, crtačkim tehnikama (suhe paste, prešani ugljen), kiparskim tehnikama i u akvatinti (s pastelom kao bazom).</p> <p>Ponekad češće crta zbog ekonomičnosti</p>	<p>Tijekom stvaranja radova dopušta si potpunu slobodu nadiranja svih emocija. Te emocije koristi kao inspiraciju za radove.</p>	<p>Uvijek nastoji što dublje analizirati vlastite radove kako bi unaprijedila svoju likovnu inovativnost i shvaćanje umjetnosti općenito. Analizirala je vlastite radove na kolegijima Psihologije umjetnosti i Procesima crtanja na Akademiji</p>

	<p>komunikaciju m. Ona uključuje iskreno i otvoreno izražavanje vlastitih emocija i stavova.</p> <p>Nažalost ta iskrenost većinom rezultira društvenom ismijavanjem, čak izolaciji osobe koja se iskreno izrazila.</p> <p>Vječna su joj inspiracija njeno životno iskustvo, ljudi kojima je okružena ili ih je možda samo na trenutak sreća te ljudska komunikacija/i zražavanje.</p>		<p>crtačkog medija.</p>		<p>likovnih umjetnosti.</p> <p>Misli da je samoanaliza radova apsolutno važna: <i>Umjetnikovo je djelo odraz njegovog unutarnjeg stanja. Putem analize učimo o ravnoteži unutarnjeg stanja i likovnog rada te kako unutarnja stanja bolje vizualno izraziti.</i></p>
--	---	--	-------------------------	--	--

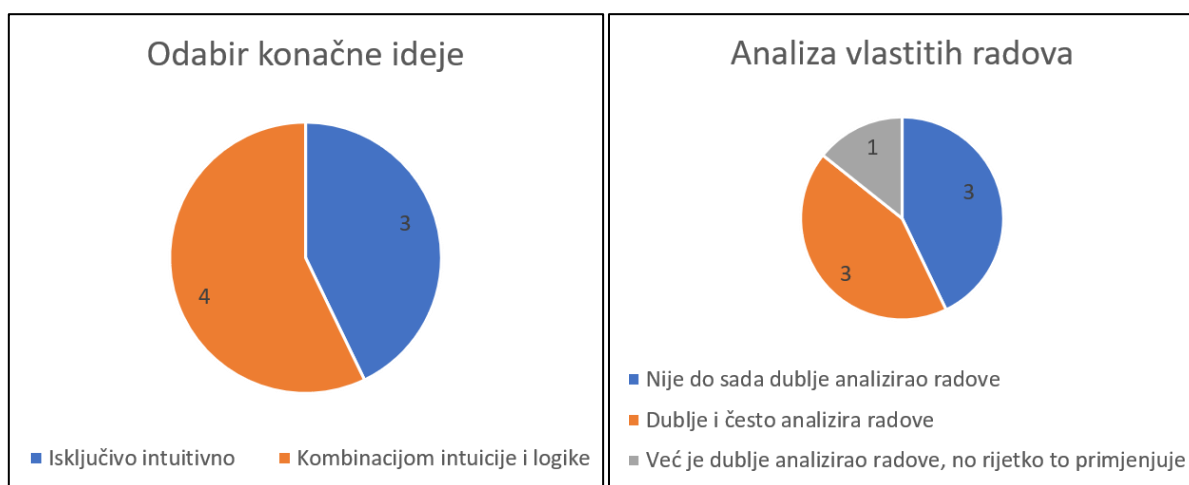
Tablica 3: Refleksije na ispitanikov trenutni likovni razvoj

Četvrta kategorija pitanja refleksije na ispitanikov trenutni likovni razvoj (tablica 3) ispitala je teme u umjetnosti koje ispitanike zanimaju, pokušala je nagnati ispitanika na osvještavanje koraka koje poduzimaju u likovnom/stvaralačkom procesu, koje ih likovne tehnike zanimaju i u kojima trenutno stvaraju te jesu li ikada dublje analizirali vlastite likovne radove i koliko misle da je važno to primjenjivati u praksi. Teme u likovnoj umjetnosti varirale su među ispitanicima. Ponavljale su se psihološko-duhovne teme, teme iz svakodnevnog i popularnog života te općenito figurativni prikazi u likovnim djelima. Unatoč sličnostima koje ih teme zanimaju, svaki je ispitanik odgovorio jedinstvenom kombinacijom tema, u skladu sa svojom osobnošću i trenutnim interesima. Izdvojila se ispitanica 5 s 2. godine koja je jedina navela konceptualnu umjetnost. Što se likovnih tehnika tiče, iako je i ovdje bilo jedinstvenih dijelova odgovora, 6 od 7 ispitanika pokazalo je zanimanje za različite vrste likovnih tehnika (najčešće je to bila kombinacija slikarskih i crtačkih tehnika). Ispitanica 2 je jedina navela gvaš kao jedinu tehniku koju voli koristiti, dok je ispitanica 7 jedina spomenula kiparske tehnike. Uz navedenu tehniku većina je ispitanika navela razlog korištenja iste. Što se tiče emocija koje su prisutne

pri stvaranju likovnih radova je 3 od 7 ispitanika (ispitanica 3, ispitanica 4 i ispitanica 7) navelo kao pozitivne i negativne. Iste su ispitanice primijetile kako emocije uvelike ovise o vanjskim utjecajima nevezanim uz likovni rad, no one itekako utječu na njihov likovni rad (u slučaju negativnih emocija radovi su kaotičniji, ili ispitanici smatraju kako rad nije dobar, dok u slučaju pozitivnih ispitanici mnogo jasnije vide potencijal u nekom radu). Troje od 7 ispitanika (ispitanik 1, ispitanica 2 i ispitanica 6) primjećuju isključivo pozitivne emocije kada likovno stvaraju. Ispitanica 5 je jedina izrazila veću prisutnost negativnih emocija, jer se smatra dosta samokritičnom prema vlastitim likovnim radovima.

Osviješteni koraci stvaralačkog procesa	
Ispitanik 1	TEHNIKA → MOTIV ili TEMA → TEHNIKA
Ispitanica 2	ZAPISIVANJE SNOVA → RAZRADA IDEJE
Ispitanica 3	OSJEĆAJI, OKOLINA + REFERENCE IZ LIKOVNE UMJETNOSTI
Ispitanica 4	INSPIRACIJA → SKICA → PLAKAT, DIZAJN
Ispitanica 5	ANALIZA DOGAĐAJA KOJI SU GA DIRNULI
Ispitanica 6	TEMA → TEHNIKA/MATERIJAL
Ispitanica 7	TEMA → ISTRAŽIVANJE → SKICA POČETNE IDEJE → PLAN I IZVEDBA RADA

Tablica 4: Osviješteni koraci stvaralačkog procesa

Grafikoni 3 i 4: Odabir konačne ideje i analiza vlastitih radova

Stvaralački proces su svi ispitanici relativno detaljno opisali te se ova potkategorija može analizirati uz analizu vlastitih radova (tablica 4). Za svakog je ispitanika kombinacija koraka u stvaralačkom procesu pomalo različita. Zajednička karakteristika svima je relativno intuitivan i pomalo nesvjestan odabir teme na samom početku. Svi pokušavaju zabilježiti razvitak ideje skicom u nekoj vrsti *sketchbooka*. Samo je ispitanica 7 izričito naglasila da nakon odabira teme aktivno istražuje istu (kroz čitanje i promatranje). Odabir konačne ideje (grafikon 3) većina ispitanika temelji na kombinaciji intuicije i logike, međutim od njih 7 je 3 izjavilo kako intuitivno biraju konačnu ideju. Odgovori su varirali između godina studija. Što se tiče analize vlastitih radova (grafikon 4), 3 ispitanika ih nikada nisu dublje analizirali (ispitanici 1. godine), 3 ispitanika jesu i redovito to čine, dok je 1 ispitanica s 2. godine imala priliku dublje analizirati radove, no ne čini to često.

Grafikon 5: Važnost analize vlastitih radova

Svi su ispitanici zaključili kako je važno analizirati vlastite likovne radove jer pomoću njih saznajemo vrijedne informacije o svojoj osobnosti te poveznici između likovnog rada i svog trenutnog mentalno-duhovnog stanja (grafikon 5).

Kategorija 5: očekivanja i želje u budućem likovnom razvoju	
Ispitanik 1	<i>Trenutno me najviše zanima aktivno stvaranje radova. Volio bih naučiti kako napraviti neki rad koji je skroz moj. Da nije studija ili nešto slično, nego nešto moje i nešto originalno što mogu nazvati vlastitim umjetničkim radom.</i>
Ispitanica 2	<i>Zanima me kako se ljudi osjećaju i o čemu razmišljaju, stvaralački proces i pedagoške grane umjetnosti.</i>
Ispitanica 3	<i>Zanima me kontekst likovnog rada, inspiracija za njega, ali i proces stvaranja. Zanima me priča oko nekog rada - to može biti povijesni kontekst ili kontekst umjetnika i njihova života.</i>

Ispitanica 4	<i>Trenutno se ugledam na kolege i umjetnike te na koji način oni likovno stvaraju. Najviše sam usmjerena na aktivnom stvaranju likovnih radova.</i>
Ispitanica 5	<i>Želim aktivno stvarati likovne radove i općenito raditi rukama.</i>
Ispitanica 6	<i>Želim naučiti raditi u različitim likovnim tehnikama i materijalima te naučiti kako se „ljepše“ likovno izražavati kada npr. treba predstaviti misao ili inspiraciju iza nekog vlastitog rada.</i>
Ispitanica 7	<i>Primarno me zanima stvaralački proces, osobito eksperimentiranje s različitim medijima, kombiniranje različitih tehnika i stvaranje novim, meni autentičnim tehnikama/načinima izražavanja. Zanimaju me i konceptualni procesi tijekom stvaranja radova i povijest umjetnosti (Bernini) zbog inspiracije/nadahnuća/motivacije te pedagoške grane zbog ljubavi prema psihologiji.</i>

Tablica 5: Očekivanja i želje u budućem likovnom razvoju

U zadnjoj kategoriji očekivanja i želja u budućem likovnom razvoju (tablica 5), ispitanici su detaljno naveli što ih trenutno zanima te u kojem se smjeru žele razvijati u nadolazećim godinama studija. Troje je ispitanika s 1. godine navelo kako ih više zanima duhovno-psihološki kontekst likovnih radova i njihovih autora, kako usavršiti stvaralački proces te kako stvoriti samostalne radove koji nisu isključivo studije već posjeduju dubinu promišljanja. Dvoje ispitanica s 2. godine naveli su aktivno stvaranje likovnih radova, dok je dvoje ispitanica s 3. godine navelo kako žele bolje osvijestiti svoj stvaralački proces i naučiti raditi u što više različitih tehnika i materijala.

Podaci dobiveni u prvoj anketi bit će korišteni u analizama i usporedbama nadolazećih likovnih radova u ovom diplomskom istraživanju.

2.5.3 Zapažanja tijekom prvog akcijskog koraka

Prvi je akcijski korak bio jedan od tri izvedena na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Na prvi susret 18.01.2023. godine došli su svi ispitanici osim ispitanice 5 koja je bila fizički spriječena zbog bolesti. Istoj je ispitanici individualno predstavljena uvodna prezentacija te je odradila sve zadatke s prvog susreta, kao i zadatke predviđene za sljedeći susret. Iako izostanak ispitanice 5 nije bio predviđen, sudjelovanje svih ispitanika na svakom akcijskom koraku nije bilo nužno. Istraživanje je zamišljeno kao određeni niz zadataka i analiza radova, tako da ispitanici nisu morali fizički i usmeno međusobno komunicirati, već je njihova međusobna komunikacija ostvarena kroz analizu tuđih radova. Ipak, zbog ekonomičnosti prostora i slobodnog vremena studenata ispitanika, dogovoren je susret u prostoru i u vremenu koje je

svim studentima najviše odgovaralo. Za ispitanike su u prostoriji susreta bili pripremljeni materijali i pribor za izradu likovnih radova. Nakon što su se ispitanici okupili, započela je uvodna prezentacija.

Pri upitu o prethodnom znanju ispitanika o pojmu umne mape, većina je njih mislila kako su umne mape isključivo tekstualne te su ih poistovjećivali s grafičkim organizatorima. Ispitanica 7 je jedina znala razliku te je detaljnije elaborirala čemu sve umne mape mogu služiti (glavno su sredstvo vizualno-tekstualne analize, služe za sistematizaciju i vizualizaciju obrazovnih, mentalnih i likovnih procesa, itd.). Ispitanicima je zatim objašnjeno kako umna mapa (ili umna karta) spada pod kategoriju grafičkih organizatora. Nakon predstavljenih nekoliko primjera različitih umnih mapa, ispitanicima je rečeno kako će na ovom susretu izraditi umnu mapu pomoću koje će analizirati jedan vlastiti rad prema slobodnom izboru.

Kao motivaciju i pripremu za izradu umne mape su ispitanici rješavali drugu anketu otvorenih pitanja u kojima su bilježili svoje sretne i tužne trenutke, svoje strahove te svoje najveće karakterne kvalitete. Nakon rješavanja ankete im je dano kratko vrijeme da razmisle koji rad žele analizirati te su svi ispitanici odlučili pronaći fotografiju jednog samostalnog rada na svojim mobitelima.

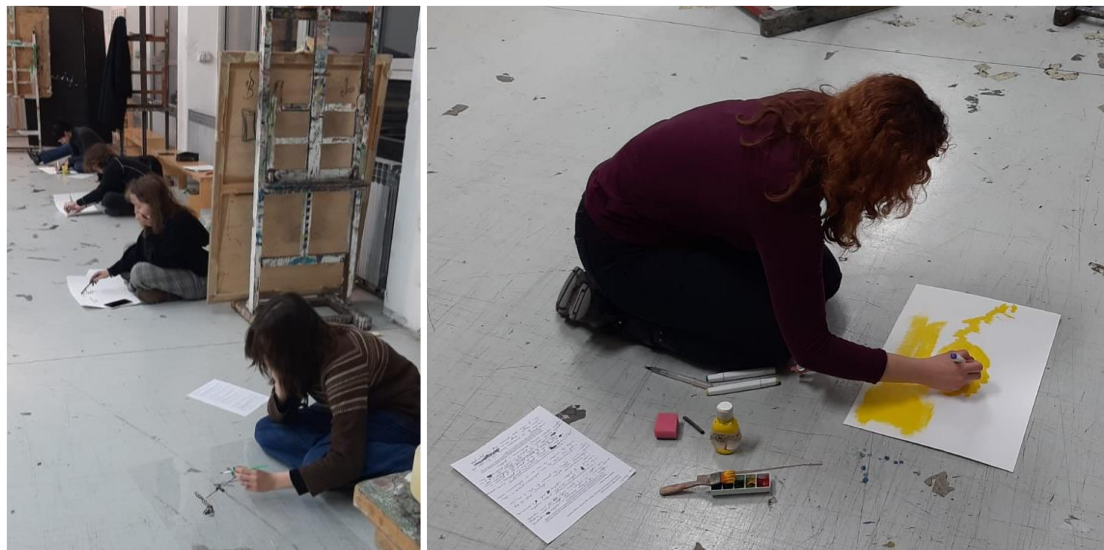

Slika 8: Shematski prikaz zadatka analize vlastitog likovnog rada

Ispitanicima je zatim pokazan grafički organizator pojmova koje trebaju uključiti u svoju umnu mapu (slika 8). Izričito je napomenuto kako njihova umna mapa nikako ne treba konstruktivno isto izgledati poput prikazane sheme, već da ju strukturiraju prema vlastitom izboru. Materijale i pribor su samostalno odabrali te započeli s radom. Svatko je odabrao veličinu i vrstu podloge prema vlastitom nahođenju te su dimenzije podloge bile različite (od A4 do B1 veličine). Pribor

je također varirao te su birali pretežno crtačke i slikarske materijale i kombinirali ih. Vrijeme izrade je trajalo 60 minuta te su ankete bile uz ispitanike ako bi im mogle zatrebati kao pomoć.

Slika 9: Fotografije studenata tijekom rada na umnim mapama

Ispitanici su mogli slobodno odabrati gdje će raditi umnu mapu (slika 9) te im je dopušteno slušanje glazbe putem slušalica. Svatko je zauzeo sjedeću poziciju u prostoriji i u tišini počeo raditi. Studentica je povremeno obilazila ispitanike ako su naišli na nejasnoće, no svima je zadatak bio jasan te kada su pojedinačno završavali bi individualno sa studenticom odradili samoanalizu svoje umne mape. Atmosfera je bila veoma smirujuća i većina se ispitanika tako osjećala. Ispitaniku 1 je na početku bilo neobično analizirati vlastiti likovni rad te na početku nije znao kako da započne umnu mapu. Međutim, ubrzo nakon što je krenuo je razrada mape išla veoma brzo i na kraju je ispunio dva A3 papira. Ugodno je sam sebe iznenadio koliko se opustio prilikom analize te kako nije bio pretjerano opterećen kako će mapa izgledati. Ispitanici 2 nije bilo ugodno započeti s analizom, no na kraju je bila relativno zadovoljna kako je analizirala svoj rad. Ispitanici 3 se jako svidio princip analize vlastitog rada, no nije uopće bila zadovoljna vizualnim prikazom umne mape te je smatrala kako može puno bolje i zanimljivije „uhvatiti” svoj tijek misli. Ispitanici 4 se svidjela analiza vlastitog rada i prisjetila se kako je prije na nastavi neke stvari analizirala pomoću umne mape. Ispitanici 6 se jako svidjela mirna atmosfera i što je mogla odabrati gdje će i u kojoj poziciji raditi umnu mapu. Svidjeli su joj se jasni parametri označeni za umnu mapu te joj je bilo jako zanimljivo dublje uroniti u značenje vlastitog rada. Ispitanica 7 često analizira svoje radove i bila joj je poznata analiza umnom mapom kao instrument istraživanja u psihologiji. Pokušala je zabilježiti i sistematizirati tijek misli, no misli kako je i dalje njena umna mapa ispala kaotično. Unatoč tome, uspjela je

osvijestiti neke mentalne i emocionalne procese koji su se odvijali u pozadini kada je analizirani rad nastajao. Ispitanici 5 se također svidjela ova vrsta analize i jasni parametri prema kojima se mogla voditi. Saznala je neke dublje informacije o vlastitom radu kojeg je analizirala. Iako nije fizički mogla prisustvovati prvom akcijskom koraku, rezultati i dojmovi se nisu drastično razlikovali od ostatka ispitanika.

Nakon što su prikupljene verbalne samoanalize umnih mapa, ispitanici su rješavali treću anketu o prethodnom znanju pojma umjetničkog dnevnika te koliko ga često vode. Ankete su nakon ispunjavanja predane studentici. U zadnjem dijelu susreta su ispitanici dobili detaljne pisane upute sa zadacima koje trebaju napraviti do sljedećeg akcijskog koraka.

Slika 10: Shematski prikaz zadatka analize tuđeg likovnog rada

Za sljedeći susret su trebali odabrati jedan tuđi rad koji je jedan od ispitanika samoanalizirao te napraviti umnu mapu analize tog tuđeg likovnog rada. Ispitanici su si međusobno slali fotografije radova jer nije svima bilo ugodno poslati samostalni rad u zajedničku WhatsApp grupu koja je bila jedan od alata zajedničke komunikacije u vezi termina susreta i nejasnoća u vezi zadataka. Vizualni parametri koje je umna mapa trebala sadržavati ponovno je bila prikazana u obliku sheme (slika 10). Također je ponovljeno i istaknuto kako vizualni raspored traženih parametara, podlogu, veličinu i tehniku u kojoj je izrađena mapa biraju ispitanici u skladu s radom koji analiziraju te u skladu sa svojom intuicijom, odnosno odabir mora njima imati smisla. Vrijeme za izradu druge umne mape bilo je tjedan dana. Time je završio prvi susret. U nadolazećih su tjedan dana ispitanici slali umne mape analize tuđeg likovnog rada te su ih individualno analizirali pred studenticom.

2.5.4 Analiza anketa i umne mape s prvog akcijskog koraka

U ovom su potpoglavlju analizirani sljedeći zadaci koje su ispitanici napravili:

1. Analiza vlastitog likovnog rada umnom mapom i pripadajućeg upitnika,
2. Analiza tuđeg likovnog rada umnom mapom,
3. Analiza upitnika o temi umjetničkog dnevnika.

Analiza vlastitog likovnog rada umnom mapom i pripadajuće ankete

Umne mape ispitanika analizirane su prema sljedećim kriterijima: vizualnoj konstrukciji elemenata, je li ispitanik pokrio sve tražene smjernice i interpretacijom autora. Prije svake umne mape bit će ukratko analizirana druga anketa koja je služila kao motivacija za izradu umne mape.

Ispitanik 1 je imao uglavnom pozitivna razdoblja u životu. Njegov je najveći strah da će zaboraviti voljene ljude i umjetnost te da će ljudi zaboraviti njega i da ništa neće od njega ostati. Najveće veselje mu predstavljaju glazba, kuhanje (ujedno i za društvo), likovno izražavanje. Najviše ga rastužuje kada ga se krivo protumači, kao da ne može primiti kritiku ili da je nametljiv. Svojom najvažnijom kvalitetom smatra dobru komunikaciju s drugim ljudima jer tada osjeća da se ljudi mogu ujediniti. Svojom najvećom manom to što mu je ponekad teško pričati o vlastitim problemima i istinski se povjeriti ljudima. Ispitanik pretpostavlja da je to zbog toga što likovno izražavanje vidi kao prostor sigurnosti. Njemu pri stvaranju radova pomaže kombinacija introspekcije i ekstrospekcije.

Slika 11: Analizirani rad ispitanika 1

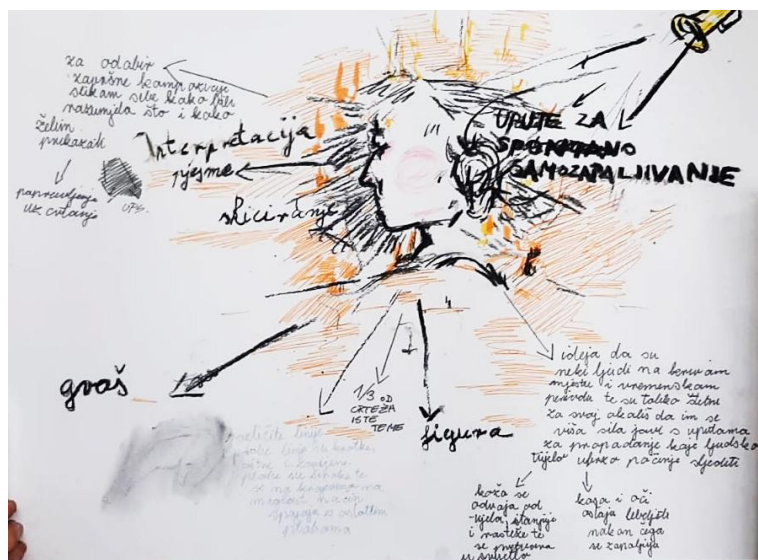
Slika 12: Ispitanik 1, umne mape analize vlastitog rada

Ispitanik 1 je izradio dvije umne mape veličine A3 papira pri analizi vlastitog likovnog rada (slika 11). Ispitanik je iskoristio prikaz zadane sheme s potrebnim pojmovima za umnu mapu kao početnu konstrukciju svog rada (slika 12). Iako nije koristio vlastitu konstrukciju za elemente mape, prilagodio je videnu na zadatku svom likovnom izričaju. Elementi poput ideje, razrade i izvedbe su kao i na zadatku postavljene u gornju polovicu, a tehnika, likovni elementi i dublje značenje su u donjoj polovici. Tekst i vizualni motivi su postavljeni u horizontalne trake, a mapa se „čita“ linearno, poput friza, odnosno diptiha, s lijeva na desno. Ističe se naziv *Kolaž* i nepravilna crta koja razdjeljuje sredinu. Ispod kolaža je napisan datum nastanka rada. Gornja je polovica rada ispunjena ekspresivno napisanim tekstom i nacrtanim karikaturnim figurama u tehnici ugljena i suhe paste. Napisani tekst slijedi ilustracije i obrnuto. Donja polovica rada sadrži tekst napisan flomasterom i ilustracije u ugljenu i suhim pastelama. Umna

mapa analizira ispitanikov rad koji je stvorio neposredno prije početka nastave na fakultetu, a nakon upisa u 1. godinu studija. Ispitanik je odlučio kolažirati stare bilješke, stare novine, fotografije te stare tempere. Sve su to bile stvari koje je ispitanik htio reciklirati i prenamijeniti iz svoje stare sobe. Čak je i format tog rada bio kvadratni, različito u odnosu na prijašnje formate na kojima je ispitanik radio. U sredini analiziranog rada je kostur. Umjesto klasičnog tekstualnog potpisa, ispitanik se na analizirani rad „potpisao“ vlastitom fotografijom koju je zalijepio u donji lijevi ugao. Umna mapa nije izvedena u istoj tehnici kao analizirani rad, što je zanimljivo. Razlog tome je veća ekonomičnost i brzina kojom se može dovršiti rad u ugljenu i pastelama. Cilj rada bio je prikaz moguće krize umjetničkog identiteta gdje se nalaze polariteti živog (fotografije) i mrtvog (monokromne bilješke). Kao značenje analiziranog rada ispitanik napominje: *Mrcvarim svoje stare radove i prošlost kako eksperimentiram. Pronašao sam nekog novog sebe i novi stav nakon srednje. Neposredno prije faksa. Navještenje.*

Ispitanica 2 je imala više pozitivnih iskustava kroz djetinjstvo, a negativna od predadolescentske dobi. Pod negativna iskustva smatra razne oblike zlostavljanja. Njen je najveći strah kako se neće moći brinuti za svoje roditelje koji su puno žrtvovali za nju. Najviše ju veseli ideja potpunog odrastanja, postajanja formirane zrele osobe koja ima više individualne slobode. Najviše ju rastužuju problemi njenih roditelja za koje je šansa da postignu sve što žele ili promijene u svom životu, veoma mala. Svojom najvažnijom kvalitetom smatra empatiju, a najvećom manom emocionalnu osjetljivost. Pri stvaranju radova joj pomaže kombinacija introspekcije i ekstrospekcije.

Slika 13: Ispitanica 2, umna mapa analize vlastitog rada

Ispitanica 2 je konstruktivno prikazala pojednostavljenu skicu odabranog rada za analizu kao središte iz kojeg se strelicama nadovezuju pojmovi (slika 13). Rad koji je ispitanica odlučila analizirati je nažalost izgubljen te nije uključen u slikovne priloge. Sve su smjernice iskorištene. Raspored smjernica je ovdje slobodniji i s manje teksta nego na prethodnoj umnoj mapi. Svi vizualni prikazi su smješteni prema gornjoj sredini formata A3 papira (vidljivi su pokušaji ilustracija uz tekstove, no one su greškom stavljene). Tehnike koje je ispitanica koristila na umnoj mapi su ugljen i flomasteri. Zanimljivo je što ispitanica nije koristila istu tehniku na umnoj mapi kao i na analiziranom radu, no razlog tome je ujedno i izostanak gvaša među materijalima koji su doneseni. Analizirani rad nastao je interpretacijom pjesme te ga je ispitanica nazvala *Upute za spontano samozapaljivanje*. Ilustracija iz koje se granaju pojmovi je pojednostavljen jedan od tri crteža iste teme. Ideja analiziranog rada je bila sljedeća: *Neki su ljudi na krivom mjestu i vremenskom periodu te su toliko štetni za svoj okoliš da im se viša sila javi s uputama za propadanje, koje ljudsko tijelo ubrzo počne slijediti. Koža se odvaja od tijela, istanjuje i rasteže te se pretvara u svijetlo. Kosa i oči ostaju lebđjeti nakon čega se zapaljuju.*

Ispitanica 3 smatra kako je većinu negativnih doživljaja proživjela u 7. i 8. razredu osnovne škole, dok je pozitivno razdoblje krenulo od 3. razreda srednje škole te se nastavilo na fakultetu. Njen je najveći strah da će biti zaboravljena, jer vjeruje da nakon smrti živimo kroz sjećanja drugih i djela koja smo napravili. Najviše ju veseli kada uspije prevladati neki strah, kada likovno stvara te kada ima mogućnost napredovanja. Rastužuje ju nepravda prema obitelji i prijateljima. Svojom najvažnijom kvalitetom smatra dobrotu, dok strah vidi kao svoju najveću manu. Pri stvaranju radova pomaže joj kombinacija introspekcije i ekstrospekcije.

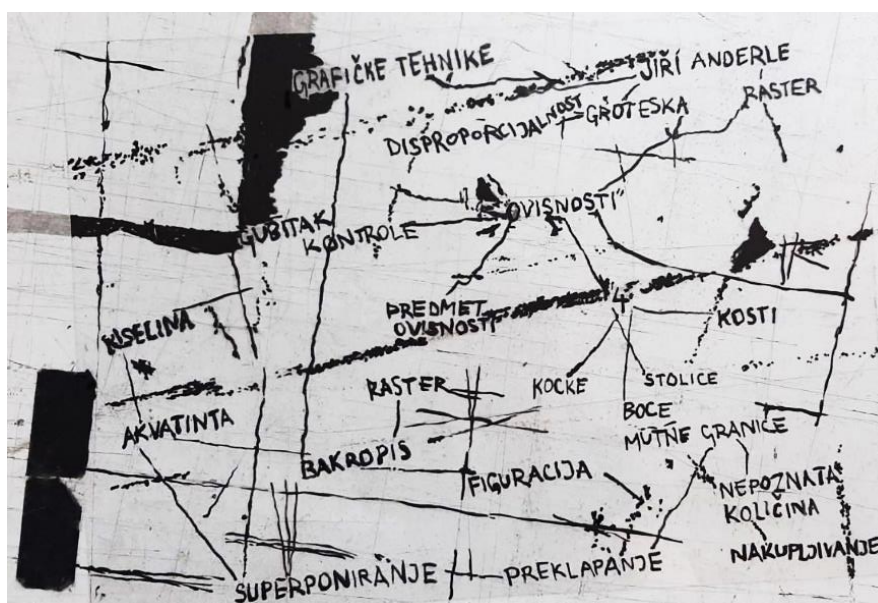
osobnost. Za dublje značenje rada je ispitanica rekla: *Ljudi su mi najzanimljiviji dok spavaju. Najviše me inspiriraju jer zapravo pokažu sebe u potpunosti ne znajući da to čine, što je zapravo smiješno. Bilo mi je zanimljivo crtati osobnost u mirovanju.* Tehnika u kojoj je analizirani rad izveden su olovke u boji, ujedno korištene i na umnoj mapi što daje poveznicu s radom.

Ispitanica 4 je imala problematične periode u višim razredima osnovne škole, no prije i kasnije su većinom bila pozitivna razdoblja života. Najviše se boji provalnika, stranaca te uglavnom potencijalnih zastrašujućih i nepredvidljivih varijabli kod nepoznatih ljudi. Najviše ju veseli proživljavati nova iskustva, druženje s prijateljima i male životinje. Rastužuje ju osjećaj bespomoćnosti koji ju ponekad obuzme. Svojom najvećom kvalitetom smatra optimistični svjetonazor, a najvećom manom manjak samopouzdanja. Pri stvaranju rada joj više pomaže ekstrospekcija.

Slika 16: Analizirani rad ispitanice 4

Slika 17: Ispitanica 4, umna mapa analize vlastitog rada

Ispitanica 4 je za analizu uzela grafičke otiske iz srednje škole u tehnikama bakropisa i akvatinte (slika 16). Za razliku od prethodnih ispitanika, ispitanica 4 je za podlogu umne mape iskoristila B1 prozirnu plastičnu ploču (slika 17). Konstrukcija elemenata umne mape nije sasvim uobičajena (i ponovno se ne radi o umnoj mapi u punom smislu). Iako se pojmovi međusobno granaju i povezuju crtama, središnji pojam nije odmah uočljiv kao glavni pojam.

Svi su pojmovi prikazani tekстом te osim crta i mrlja nema ilustrativnih motiva. Veličina teksta svih pojmova je podjednaka te je za razliku od prethodnih mapa korištena tek riječ ili dvije za opis pojedinih elemenata analize rada. Na umnoj mapi iskorišteni su svi zadani pojmovi. Tehnika izvedbe umne mape je crni tuš. Ispitanica je odabrala prozirnu podlogu jer ju je intuitivno privukla te joj se činila neobičnom i zanimljivom. Tuš joj se činio kao logičan odabir jer se dobro primio za prozirnu podlogu. Umnu je mapu započela od sredine s pojmom i nazivom analiziranog rada: *Predmet ovisnosti*. Od tog je pojma ispitanica principom asocijacija nastavila nizati i povezivati daljnje pojmove. Granala se *ovisnost*, iz koje su se granali *gubitak kontrole*, broj 4, zatim dalje se grana *akvatinta* i *kiselina* iz kojih se dalje nastavljaju grane. Kompozicija izgleda poput karte ili klastera riječi, što je bila namjera ispitanice. Željela je prikazati međusobnu povezanost pojmova, mentalnih i fizičkih procesa koji su se odvijali kada je dolazio do ideje analiziranog rada i kada je stvarao rad.

Ispitanica 5 je kao pozitivna razdoblja života navela upis u srednju školu, upis na fakultet, upoznavanje s novim idejama vezanim uz umjetnost, položenost autoškole te putovanja po Europi i Americi. Negativna razdoblja za nju su vezana uz zdravlje te je ponekad spriječena koristiti neke materijale i tehnike. Njen je najveći strah je neuspjeh, a najviše ju veseli ljubav (*Kao nešto najiskrenije što čini svijet boljim*). Najviše ju rastužuje neiskrenost i manipulacija u ljudskim odnosima. Svojim najvećim kvalitetama smatra iskrenost i spremnost pomoći drugima, a najvećom manom lijenost prema određenim stvarima. Ponekad joj introspekcija i ekstrospekcija pomažu pri likovnom stvaranju, a ponekad ne. Ovisi o mnogo unutarnjih i vanjskih faktora.

Slika 18: Analizirani rad ispitanice 5

Slika 19: Ispitanica 5, umna mapa analize vlastitog rada

Ispitanica 5 zbog bolesti nije mogla biti prisutna na prvom akcijskom koraku te je prvu umnu mapu napravila naknadno, nakon individualnih konzultacija na kojima je dobila sve informacije kao i ostali ispitanici. Ona je odabrala rad s kolegija Kiparstvo 2/N (slika 18). Odlučila se za A4 papir i kombinaciju tehnika rapidografa, akrila i kemijskih olovaka. Konstrukcijski je vidljiv centralni pojam *Meni je Bog dao da mi duša luta*, ujedno i naziv analiziranog rada (slika 19). Ostali pojmovi cirkuliraju oko središnjeg te iako su prostorno

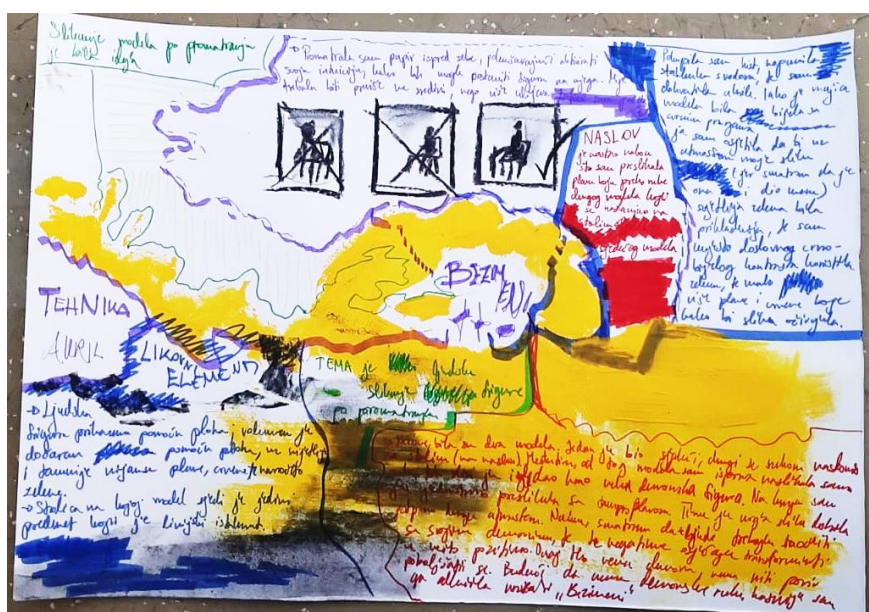
posloženi kao i na zadatku, nisu povezani „granama“. Dojam umne mape je ekspresivan i pomalo kaotičan. Mapa kao da „vibrira“ i kroz ritam crta, točki, boja i rastera stvara emotivni naboj. Ispitaničin rad s kolegija Kiparstvo 1/N predstavlja skulpturu od kaširanog papira, žice, kartona, platna, čavala, olovke, tempere i akrila. Dio spomenutih tehnika te usmjerenja crta na umnoj mapi aludira na analizirani rad. Ideja rada je bilo istraživanje razlika između skulpture i dekoracije te pojmova skulpture i prostora. Dublje značenje analiziranog rada bilo je: *Pronalaženje sebe kroz vlastiti proces stvaranja*. Ispitanica je opisala to pronalaženje poput duše koja luta u stvaranju umjetničkih djela.

Ispitanica 6 je pozitivna razdoblja doživjela tijekom osnovne i početkom srednje škole. Negativna su razdoblja za nju bila sredina i kraj srednje škole. Njen je najveći strah da joj u jednom trenutku postane svejedno, *a to znači biti emocionalno mrtav*. Najviše ju veseli zanesenost koju osjeća kad slika. Rastužuju ju ljudi koji misle da nisu talentirani, jer smatra kako svatko ima talent. Svojom najvećom kvalitetom smatra empatiju, a najvećom manom povremeno ne obraćanje pozornosti na stvari koje ga ne zanimaju. Pri stvaranju rada joj najviše pomaže introspekcija.

Slika 20: Analizirani rad ispitanice 6

Slika 21: Ispitanica 6, umna mapa analize vlastitog rada

Ispitanica 6 je za analizu odabrala rad s kolegija Slikanje 1/N. Umna je mapa izrađena na A3 papiru tehnikama akrila, flomastera i ugljena (slika 20). Konstrukcija mape je klasična, kao kod većine ispitanika (slika 21). Središnji tekstualni pojam naziva analiziranog rada je *Bezimeni*. Razmještaj osnovnih pojmova je i ovdje kao na zadanoj shemi, s iznimkom jasno

uokvirenih i odvojenih polja ispunjenih tekstem. Svako je polje teksta uokvireno različitim crtama u različitim bojama. Ilustracije su u gornjem dijelu formata i predstavljaju proces razvoja kompozicije. Velike dijelove prekriva žuta nepravilna ploha boje, a manje dijelove crvena i plava. Dojam mape je energičan, slikarski ekspresivan i slojevit. Slojevitost analize na mapi sukladna je sa slojevitošću analiziranog djela. Studija portreta jednog modela (slika 20) započela je jednom rukom. Model se u međuvremenu promijenio te je ispitanica novu pozu i novi model počela preslikavati preko prvog sloja. Ruka prvog modela ostala je vidljiva i podsjetila ispitanika na demonsku prisutnost (ili neka zloćudna prisutnost) s kojom se ljudi ponekad suočavaju ili imaju osjećaj da *lebd*i nad njima. Ispitanica je istaknula kako ju je proces na tom radu potaknuo na razmišljanje i na zaključak: *Smatram da se ljudi trebaju suočiti sa svojim demonima te negativne osjećaje transformirati u nešto pozitivno. Onaj tko nema demona, nema niti poriv poboljšati se.* Ispitanica je na kraju preslikala demonsku ruku na slici. Komentirala je taj potez: *Budući da nema demonske ruke, kasnije sam ga odlučio nazvati Bezimeni.*

Ispitanica 7 zbog postojećih problema s emotivnom regulacijom često pojačano doživljava pozitivne i negativne emocije. Što je starija, zaključuje kako se u odnosu na ranija razdoblja situacija poboljšala te sada proživljava *svjetla razdoblja s nekim tamnim stranama*. Boji se velikih visina i dubina (*Nečeg što je veće od mene same*). Najviše voli provoditi vrijeme s voljenim ljudima te likovno stvarati i proučavati umjetnička i filozofska djela. Rastužuje ju nepravda, osuđivanje i nemar prema drugima. Kao svoje najveće kvalitete smatra manjak osuđivanja drugih, komunikativnost i inventivnost. Njena je najveća mana neprizemljenost, što za sobom često povlači nepraktično razmišljanje.

pojmovna. Korištena je tehnika flomastera u nekoliko boja. Osim teksta koji dominira mapom i crta koje uokviruju polja, ispitanik je koristio apstraktne vizualne prikaze nepravilnih simbola, spirala te cirkularno šarao na nekim dijelovima papira. Naziv *Analiza* osobni je odabir ispitanice, iako je naziv rada njeno vlastito ime jer je riječ o autoportretu. Zbog zadržavanja anonimnosti radova, ispitanica se odlučila za alternativni naziv. Izvorno je analizirani rad trebao biti portret nepoznate osobe, no na kraju je sličnost s autorom prevagnula te je prenamijenjen u autoportret. Ispitanica je ekspresivnim korištenjem akrilnih boja i širokim potezima kista prenosila emocije na autoportret. Motiv je nastao isključivo prema sjećanju i zamišljanju, potaknut emocijama. Na umnoj se mapi vide poticaji i ohrabrenja koja je autorica samoj sebi napisala: *Samo kreni, ništa se loše ne može desiti. Samo jako. Udri jače manijače, ali s emocijom*. Također je analizirani rad bio veoma pozitivno iskustvo za ispitanicu: *Otkrila sam koliku kontrolu imam nad vlastitim radom*. Iako se tehnika umne mape ne poklapa s tehnikom analiziranog rada, na mapi je u energičnim potezima, šaranju te uzbudljivom neorganiziranošću elemenata vidljiva osobnost autora i dojam analiziranog rada.

Analiza tuđeg likovnog rada umnom mapom

Umne mape analiza tuđih radova također su analizirane prema prethodno korištenim kriterijima: vizualnoj konstrukciji elemenata, je li ispitanik pokrio sve tražene smjernice i interpretacijom autora. Ovoga puta je raspored nizanja mapa različit od prethodnih. Umjesto redosljeda prema broju ispitanika, redosljed je prema analiziranom radu. Nakon čitanja prethodnog paragrafa preglednije će se usporediti na koji je način autor analizirao vlastiti rad, a na koji ga je način analizirao autorov kolega.

Slika 24: Ispitanica 2, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanika 1)

Prvi je analizirani rad u prethodnom paragrafu bio rad ispitanika 1 (slika 11). Njegov je rad analizirala ispitanica 2. Rad je analiziran na A4 papiru tehnikama olovke i flomastera (slika 18). Konstrukcijski je klasično prikazan s glavnim pojmom u sredini i razgranatim potpojmovima uokolo. Ispitanica 2 je analizu nazvala prema autoru analiziranog rada, vremenu kada je rad nastao te tehnicu u kojoj je rad napravljen. Prisutni su tekst i ilustracije, uz manje olovkom išarane plohe i pravokutnici u boji nizani poput mozaika. U odnosu na analizu ispitanika 1, vizualne sličnosti su prisutne u korištenju motiva kostura i karikature osobe koja se smije. Ispitanica 2 je u ovoj analizi koristila tirkiznu boju zbog tirkiznih ploha na koleginom radu. Smatrala je kako rad pripada *genre* tematici, dok je autor samo napomenuo povezanost s tradicionalnom umjetnošću i čak *street* kulturom. Zanimljiv je argument ispitanice 2 na pitanje što njemu znači kolegin rad: *Mislim da djelo prikazuje autorovo stanje uma. To zaključujem iz fotografije na donjem lijevom uglu. Kolaž se širi poput oblaka u stripu koji prikazuje razmišljanje.* Iako ispitanica 2 nije vidjela umnu mapu analize ispitanika 1 već samo likovni rad, dobro je zaključila značenje djela. Primijetila je i neke elemente koji su se njoj učinili zanimljivima, a koje autor rada nije spominjao u analizi. Ispitanica se potrudila analizirati dublje značenje tuđeg rada što se vidi u tekstu umne mape.

Slika 25: Likovni rad ispitanice 2

Slika 26: Ispitanica 3, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 2)

Ovdje je riječ o analizi rada ispitanice 2, no ne radi se o radu koji je ispitanica 2 izgubila, već o jednom drugom likovnom radu (slika 25). S obzirom na to da ispitanicima nije bilo zabranjeno birati koji će tuđi rad analizirati, već su ga birali prema vlastitom nahodjenju, iz analize možemo saznati nešto o autoru kao i o osobi koja je analizirala rad. Ispitanica 3 je koristila A3 papir i tehnike olovaka u boji i flomastera (slika 26). Konstrukcija mape je ponovno klasična kao kod većine prethodnih analiza. Naziv analize je *Magla*, zbog zamagljenog lica na radu. Oči i kosa nisu bili zamagljeni te se Ispitanici 3 činila zanimljiva asocijacija na izreku *oči su ogledalo duše*. Možda se radilo o prikazu duše. Pozadina

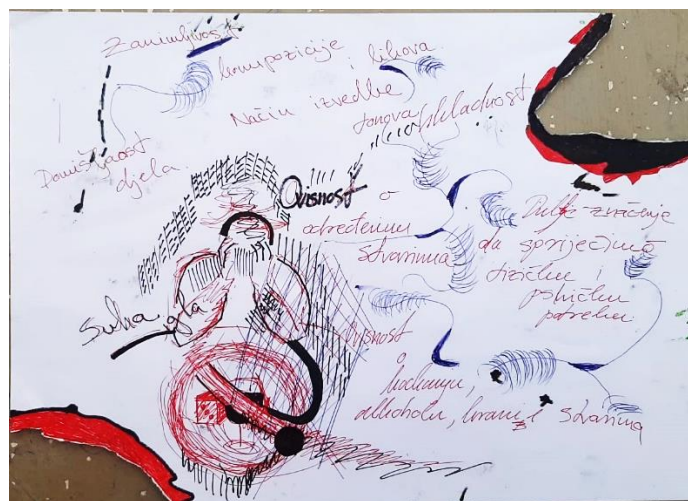
analiziranog rada bila je plava te je ispitanica 3 iskoristila tu boju za pozadinu. Tehnika analiziranog rada je bio akvarel i olovka, a na analizi je ispitanica pokrila površinu olovkom veoma nježnim stapanjem, kao da se radi o mokroj tehnici. Ispitanica 3 je pretpostavila da se radi o autoportretu ili portretu. Za dublje značenje je napisala: *Oči su naglašene kao jedini iskreni pokazatelj osobnosti i duše. Ovo djelo me upućuje na razmišljanje što čini osobu kada izgled prestane biti bitan i koliko zapravo izgled može utjecati na shvaćanje nekoga.* Autor analiziranog djela nije ga analizirao na ovom istraživanju te nije moguće znati koliko je ispitanica 3 točno interpretirala rad. No saznaju se karakteristike ispitanice 3 jer je odabrala intrigantan rad koji poziva na psihološku analizu i djeluje pomalo mistično. Ispitanica 3 je odabirom rada i vlastitom analizom potvrdila tvrdnju iz prvog upitnika koliko ju zanima mistično i čarobno u okolini. Iznimno se potrudila dublje analizirati tuđi rad te je vidljivo koliko joj je bilo stalo do shvaćanja tog rada. Također je trud očit kod slikovnih dijelova mape i promišljene kompozicije.

Slika 27: Ispitanik 1, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 3)

Ispitanik 1 je analizirao rad ispitanice 3 iz prethodnog paragrafa (slika 14). Mapa je izrađena na A4 papiru tehnikom flomastera (slika 27). Konstrukcija je ponovno klasična kao kod prethodnih umnih mapa. Naziv analize je isti kao što ga je autor rada nazvao: *Adrian*. Ispitanik je pretpostavio kako je jedan od temelja rada korištenje dva komplementarna kontrasta, žute i ljubičaste te zelene i crvene. Za dublje je značenje napomenuo: *Rad djeluje duhovito s obzirom na motiv te kako je taj motiv razigrano dočaran. Djeluje kao trenutak, odnosno dokumentacija nekakvog zabavnog trenutka nakon okupljanja, koncerta, događanja,...* Ispitanik 1 i ispitanica 3 pohađali su istu srednju školu i išli u isti razred te ne iznenađuje komentar ispitanika 1 kako ga osoba prikazana na radu podsjeća na poznanika iz srednje škole koji često zna spavati u

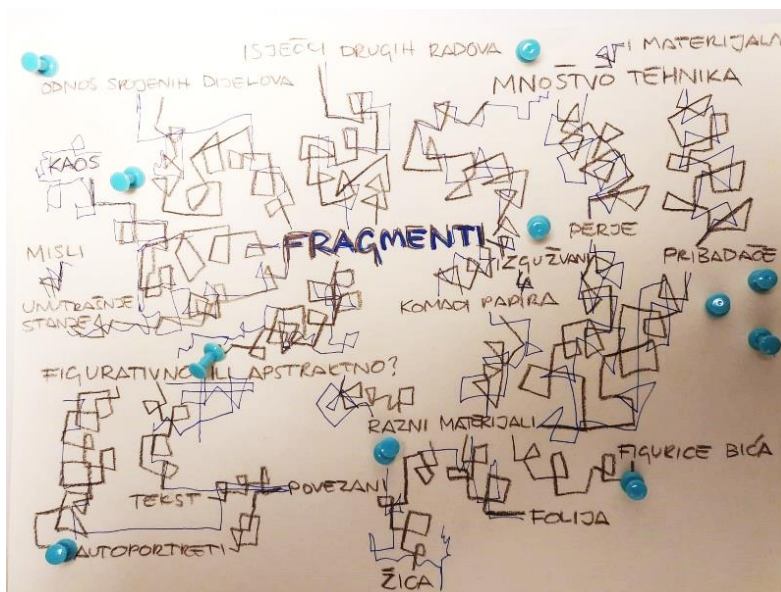
prikazanom položaju. Ispitanik 1 je nadopunio tekstualna objašnjena karikaturnim ilustracijama koje su u veoma sličnom stilu bile prikazane na njegovoj analizi umne mape. To se posebno primjećuje kod prikaza pojednostavljenih ljudskih figura u pokretu. Ispitanik je razmišljao o analiziranom radu što je vidljivo iz teksta. Vizualno je mapa možda mogla imati više motiva.

Slika 28: Ispitanica 5, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 4)

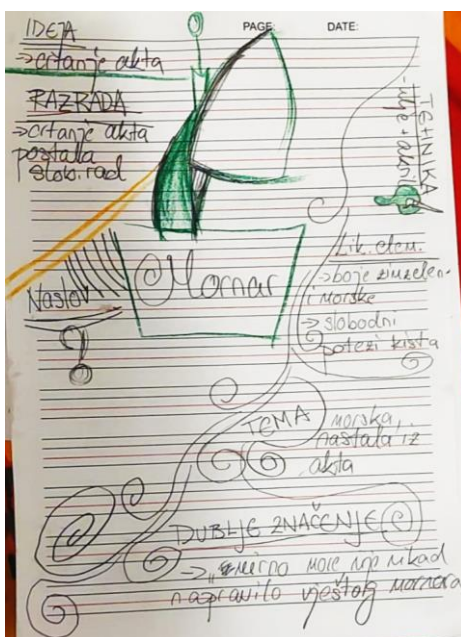
Ispitanica 5 je analizirala rad ispitanice 4 (slika 16). Mapa je izvedena na A4 papiru tehnikom flomastera, rapidografa i kemijskih olovki (slika 28). Konstrukcija mape je relativno klasična s glavnim pojmom u središtu i sporednim pojmovima okolo. Naziv analize je *Ovisnost o određenim stvarima*. Ispitanica je napisala vlastite asocijacije na analizirani rad koje su različite od onih autorice rada (ispitanice 4). Ispitanica 5 je dobro zaključila da se radi o grafičkog otisku, no pretpostavila je da se radi o suhoj igli, što je netočno. Međutim to je manje važno, jer unatoč različitim asocijacijama na umnim mapama, ispitanica 5 je dobro interpretirala značenje rada: *Osim što prikazuje ovisnost o kockanju, alkoholu i sličnom, dublje bi značenje rada mogla biti poruka koliko je važno spriječiti neke psihičke i fizičke potrebe te koliko je to nekad teško.* Ovu je umnu mapu vizualno riješila u sličnoj maniri kao prvu u kojoj je analizirala vlastiti rad. Ponovno su prisutni specifični grafizmi, „lebdeće“ asocijacije koje nemaju jasan redoslijed čitanja, ilustracija koja utjelovljuje asocijacije te kao dodatak ovoj mapi potrgani kutovi papira dodatno naglašeni crvenim i crnim obrubom. Vidi se da je ispitanica 5 dublje promišljala o tuđem radu te je nacrtala i ilustraciju.

Slika 29: Ispitanica 4, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 5)

Ispitanica 4 je analizirala rad ispitanice 5 (slika 18). Podloga na kojoj je mapa izrađena je A4 papir, a tehnika olovka, kemijska i pribadače (slika 29). Konstrukcijski je umna mapa (koja nije umna mapa u pravom smislu) gotovo identična prvoj mapi ispitanice 4, s razlikom u ovoga puta naglašenom središnjem pojmu naziva tuđeg rada *Fragmenti*. Ispitanica 4 je vidljivo zadržala sebi svojstven princip bilježenja putem umne mape od prošlog zadatka s prvog akcijskog koraka. Iz središnjeg se pojma mrežasto-spiralno granaju asocijacije koje su ispitanici padale na pamet (u skladu s pojmovima iz zadatka). Nije moguće dokučiti koji su pojmovi nastali kojim redoslijedom, osim središnjeg. Zanimljivo je korištenje uglatih spiralnih crta koje asociraju na pokret. Ispitanica 4 je objektivno i točno analizirala sve materijale, likovne elemente i teme koje je ispitanica 5 koristila u vlastitom radu. Zanimljiva je upotreba pribadača koje su u analiziranom radu ispitanice 5.

Slika 30: Ispitanica 7, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 6)

Ispitanica 7 analizirala je rad ispitanice 6 (slika 20). Umna je mapa nastala na bloku A5 s horizontalnim crtama u tehnikama olovke i olovaka u boji (slika 30). Ponovno se konstrukcijski radi o klasično formiranoj umnoj mapi s istaknutim glavnim pojmom u sredini. Potpojmovi su dijagonalno podijeljeni i tekstualno objašnjeni jedan ispod drugoga. Ispitanica 7 bila je na dobrom tragu ideje rada ispitanice 6. Analizirani je rad nazvala *Mornar*. Bila je to logična odluka jer je glavni motiv rada muška figura obučena u odjeću koja sličí mornarskoj odori. Ono što je ispitanica 7 dobro zaključila, iako nije znala dublje značenje rada kolegice, jest da se rad transformirao iz studije akta u slobodan i prisutnost borbe s vlastitim demonima. Ispitanica 7 je to ovako interpretirala: *Mirno more nije nikad napravilo vještog mornara*. Zanimljiva opaska, jer je ispitanica 6 napomenula kako: *Nedostatak vlastite sumnje, previranja i teških situacija nikada ne može nagnati osobu na poboljšanje svojeg karaktera i ponašanja*. Ispitanica 7 je svoje zaključke o tuđem radu donijela na temelju intuitivnog općeg dojma te zbog slobodnih poteza kistom. Na umnoj je mapi ispitanica ponovno koristila spiralne crte kao i na svojoj prvoj mapi.

Slika 31: Ispitanica 6, umna mapa analize tuđeg rada (ispitanice 7)

Ispitanica 6 je analizirala likovni rad ispitanice 7 (slika 22). Podloga je A2 papir, a tehnike akril i kemijska olovka (slika 31). Konstruktivno je klasičan raspored elemenata, ponovno s naslovom u središtu i potpojmovima raspoređenima kao u zadatku. Ispitanica 6 je analizirani rad nazvala na engleskom jeziku *The Gaze (Pogled)*. Kao ideju rada je ispitanica 6 navela analizu autorice (ispitanice 7) kroz portret. Naslov je ispitanica smislila nakon promišljanja o temi portreta kao „pogleda u sebe“ te je i ilustrativni djelomični prikaz donjeg dijela lica na umnoj mapi jedna od zabilješki tih misli. Kao mišljenje za dublje značenje tuđeg rada je ispitanica navela: *Služi kao složeni odraz sebe kroz sliku, intelektualno ogledalo*. Ispitanica 6 je odlično pogodila temu i približila se stvarnom dubljem značenju rada ispitanice 7. Ova je umna mapa jednako ekspresivna kao i prva mapa ispitanice 6 te je vidljiv isti likovni izričaj. Odabir boja je bio intuitivan, a odabir pravilno-nepravilnih crta i otvorenih krugova je gotovo automatski napravljen. Linijski elementi su reminiscencija na dijelove lica (oči, usta) te reminiscencija na tijek misli. Ispitanica se vidljivo udubila u razmišljanje o kolegičinom radu. Za razliku od ostalih, odlučila je napraviti mapu na većim dimenzijama papira koja je bila sukladna njenom ekspresivnom izrazu kao na prvoj umnoj mapi.

Analiza anketnog upitnika o temi umjetničkog dnevnika

U trećem su upitnikom ispitanici pisali o svojoj trenutnoj disciplini i učestalosti stvaranja likovnih radova, o pojmu umjetničkog dnevnika i na koje sve načine njegovo vođenje može biti korisno te kako bi izgledao njihov umjetnički dnevnik. Analiza upitnika je zbog relativno opširnih odgovora svedena na pet kategorija koje će se uspoređivati između ispitanika:

1. Trenutna disciplina i učestalost stvaranja samostalnih likovnih radova (ne uključuju se radovi na akademiji)
2. Što je za tebe umjetnički dnevnik?
3. Jesi li ikad vodio/la umjetnički dnevnik?
4. Može li i uolikoj mjeri vođenje umjetničkog dnevnika biti korisno?
5. Kako bi izgledao (ili ako ga već vodiš, kako izgleda) tvoj umjetnički dnevnik?

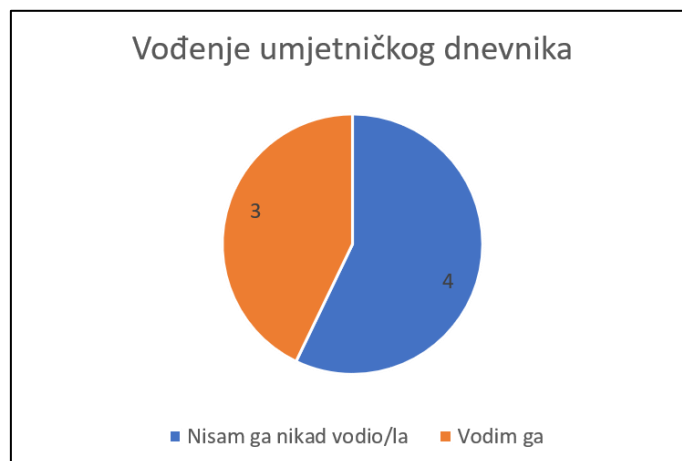
Učestalost stvaranja samostalnih radova varira između ispitanika. Ispitanica 3, ispitanica 4, ispitanica 6 i ispitanica 7 crtaju svaki dan ili nastoje crtati svaki dan. Ipak su zaključili da ponekad imaju periode kada ne pronalaze motivaciju ili se posvete obavezama na fakultetu te tada ne crtaju po tjedan dana. Ispitanica 2 i ispitanica 5 crtaju po nekoliko puta tjedno, dok ispitanik 1 najčešće stvara samostalne radove do dva puta mjesečno. Svi su osim ispitanice 6 bili nezadovoljni učestalošću kojom stvaraju svoje samostalne radove nevezane uz zadatke na fakultetu. Većina njih je izrazila kako zbog posvećenosti fakultetskim obavezama ne stižu raditi za sebe te kako većinom samo stižu crtati i eventualno slikati. Željeli bi se više posvetiti svojim osobnim radovima te ih izrađivati u različitim tehnikama i medijima.

Što je za tebe umjetnički dnevnik?	
Ispitanik 1	<i>Možda neka vrsta bilježenja toka misli kroz likovno izražavanje.</i>
Ispitanica 2	<i>Bilježnica za slobodno skiciranje.</i>
Ispitanica 3	<i>Umjetnički dnevnik je spoj likovnog i pisanog izražavanja, nekad kao slika ili crtež nekog događaja, a nekad više kao tekst sa skicama. Za mene je to dnevnik u kojem imam potpunu umjetničku slobodu.</i>
Ispitanica 4	<i>Nikad nisam vodila umjetnički dnevnik pa imam poprilično nezgrapno shvaćanje tog koncepta. Po meni bi to bila neka bilježnica gdje zapisujemo koncepte, ideje, stvari koje nas inspiriraju.</i>
Ispitanica 5	<i>Za mene je umjetnički dnevnik sve što obilježava ideje kreativnosti od skica do procesa završnog dijela rada.</i>
Ispitanica 6	<i>Mislim da je to nekakvo bilježenje rada/radova nekog umjetnika/umjetnice, te da on sadrži sva razmišljanja i osjećaje tog umjetnika/umjetnice.</i>
Ispitanica 7	<i>Svakodnevni vizualni zapis o različitim temama i emocijama o tim temama.</i>

Tablica 6: Što je za tebe umjetnički dnevnik?

Pojam umjetničkog dnevnika je većini ispitanika bio poznat (tablica 6). Svi su točno definirali umjetnički dnevnik, čak i ispitanica 5 koja nije prije čula za taj pojam.

Grafikon 6: Vođenje umjetničkog dnevnika

Umjetnički dnevnik nikada nije vodilo 4 od 7 ispitanika, a 3 ga vodi još od osnovne ili srednje škole jer su ih motivirali nastavnici ili su pak naišli na pojam umjetničkog dnevnika na internetu te su ga iz znatiželje počeli primjenjivati (grafikon 6).

Svi su ispitanici potvrdili korisnost vođenja umjetničkog dnevnika. Pojedinačni odgovori ispitanika oblikovno su varirali, no sumativno su se pojavljivala ista obrazloženja korisnosti: umjetnički dnevnik daje mogućnost maksimalnog likovnog izražavanja, dobar je način vođenja bilješki svojih svjesnih i podsvjesnih misli, može biti koristan u pronalasku vlastitog likovnog stila, možemo više saznati o svojoj osobnosti i interesima.

Izgled ispitanikovog umjetnički dnevnika (predviđanja ili opis trenutno vođenog dnevnika)	
Ispitanik 1	<i>Vizualno kaotičan. Ispunjen crtežima, kolažem, isprintanim i ručno napisanim tekstom (no teksta bi bilo manje, a vizuala više).</i>
Ispitanica 2	<i>Tradicionalan, s puno teksta. Eventualno neki „isheklani“ motivi.</i>
Ispitanica 3	<i>Pun boja, različitih tehnika, naljepnica, predmeta koji su imali neko značenje u određenom trenutku (npr: omot od Cedevite, bilješka). Uz vizuale bilo bi i puno teksta (imena pjesama i filmova, interpretacije snova, itd.).</i>
Ispitanica 4	<i>Isključivo tekstualan. U maloj bilježnici koja stane u džep.</i>
Ispitanica 5	<i>Uglavnom tekst (napisan rukom i digitalno), uz poneku skicu.</i>

Ispitanica 6	<i>Tradicionalan. Kombinacija crteža, slika, kolaža, reljefa i teksta.</i>
Ispitanica 7	<i>Vizuali i tekst. Ekspresionističkog stila, s puno portreta različitih ekspresija lica.</i>

Tablica 7: Izgled ispitanikovog umjetnički dnevnika

Pri predviđanju i opisivanju izgleda svog osobnog umjetničkog dnevnika ispitanici su kolektivno zaključili kako bi on bio bogata kombinacija više elemenata i likovnih tehnika (tablica 7). Pojedini su ispitanici predvidjeli tradicionalniji izgled dnevnika (poput klasičnog dnevnika) s najviše teksta i pojedinom skicom (ispitanica 2, ispitanica 4 i ispitanica 5). Ostali su predvidjeli kombinaciju vizualnih i tekstualnih elemenata. Kasnije će se analizirati umjetnički dnevnici i usporediti predviđanja ispitanika i njihovih završnih radova dnevnika.

2.5.6 Zapažanja tijekom drugog akcijskog koraka

Drugi je akcijski korak proveden tjedan dana nakon prvog. Za ispitanike je ponovno bio pripremljen pribor uz materijale koje mogu koristiti pri izradi likovnih radova. Ispitanici su fizički donijeli umne mape analiza tuđeg likovnog rada te je individualna analiza provedena sa svakim ispitanikom. Opisivali su tijekom misli prilikom stvaranja umnih mapa te opisivali izgled/konstrukciju istih. Ispitanik 1, ispitanica 2 i ispitanica 3 (studenti 1. godine), birali su radove među sobom. Ista se situacija dogodila s ostalima – dvije ispitanice s 2. godine je međusobno razmijenilo radove, kao i dvije ispitanice s 3. godine. Neki od razloga ovih odabira bili su logične prirode. Ispitanici su birali radove kolega s iste godine studija jer su imali kontakte istih, bolje su ih poznavali kao kolege i kao osobe te im je bilo ugodnije i intuitivnije birati rad kolega kojeg već poznaju. Istraživanjem nije bilo strogo određen uzorak biranja radova za analizu već je to prepušteno slučaju. Odabir kojem su studenti posegnuli nije bio iznenađujući. K tome su se usporedbe analiza pokazale zanimljivima jer su dale osvrt na isti rad kada ga analizira autor (za kojeg se pretpostavlja da dobro poznaje sebe i ima već otprilike određen način rada) i koliko kolega s iste studijske godine poznaje likovni rad i karakter svog kolege. Nakon što su zabilježene ključne točke analize za svaku umnu mapu, započeo je uvod u treći akcijski korak. Ispitanicima je prikazana kratka prezentacija s nekoliko vizualnih primjera umjetničkih dnevnika koji su često objavljavani i uglavnom dobro poznati u umjetničkom svijetu (Leonardo da Vinci, Vincent van Gogh i Frida Kahlo). Ova se uvodna prezentacija nadovezivala na treći upitnik kojim je provjereno znanje ispitanika o umjetničkim

dnevnici. Prema upitniku se moglo zaključiti da su svi osim jednog ispitanika dobro upoznati s pojmom umjetničkog dnevnika, a ispitanik koji nije čuo za pojam ipak ga je dobro objasnio. Vizualni primjeri dnevnika poznatih umjetnika još su samo trebali biti zaključna točka koju su i ispitanici shvatili – u takvoj vrsti dnevnika pratimo svoje misli, osjećaje, doživljaje (ukratko sebe same) itd. Nema konkretnih pravila kako voditi tu vrstu dnevnika (uglavnom se koristi kombinacija teksta i vizualnih elemenata) te je on kao i svi dnevnicima namijenjen privatnosti i intimi, za razliku od *sketchbooka* koji se na likovnim akademijama često koristi kao javni instrument vođenja kontinuiranih skica za razvoj tehničke discipline crtanja/slikanja/oblikovanja i promatranja. U drugom je dijelu prezentacije ispitanicima predstavljen pojam automatskog crteža. Većina se ispitanika sjećala tog pojma iz srednje škole na nastavi likovne umjetnosti, a ispitanik 1, ispitanica 3 i ispitanica 7 sjetili su se i konkretnog konteksta službene primjene te metode – dadaisti te nadrealisti koji su početkom 20. stoljeća pokušali bilježiti tijek misli i prodrijeti u svoju podsvijest. Na prezentaciji su bila prikazana dva primjera automatskog crteža umjetnika André Massona te je slijedio slajd prikaza kratkog hodograma zadataka ove etape istraživanja. Zadnji dio uvoda bila je vođena fantazija. Ispitanici su se udobno smjestili (sjeli su na pod u polukrug), a u pozadini je pušten umirujući instrumental. Vođena fantazija im je čitana polako i umirujuće kako bi ispitanici utonuli u meditativno stanje svijesti. Svi su zažmirili i bilo je vidljivo kako je svatko bio motiviran zamisliti svoj sigurni prostor za likovno izražavanje. Još jedan naziv koji se može koristiti je *Sigurni atelje*. Kada je vođena fantazija završila, ispitanici su posegnuli za materijalima i počeli stvarati automatski crtež emocija koje je u njima pobudio njihov *Sigurni atelje*. Kao inspiraciju za ovu vođenu fantaziju je korišten odlomak iz knjige Violet Oaklander (1978).⁵⁵ Svi su ispitanici koristili A4 papir te od tehnika tuš, ugljen i kemijsku olovku. Ispitanicima je napomenuto da smiju uključiti i tekst u svoj automatski crtež. Predviđeno vrijeme za izradu je bilo 40 minuta, no svi su ispitanici bili prije gotovi (za otprilike 20 minuta). Po završetku prvog likovnog rada su ispitanici uzimali pribor za sljedeći zadatak vizualizacije svog *Sigurnog ateljea* kojeg su zamislili u meditaciji. Za ovaj je zadatak većina ispitanika odabrala A3 papir, osim ispitanice 7 koja je uzela B1 papir. Tehnike su među ispitanicima varirale te će kasnije biti detaljnije analizirane. Predviđeno vrijeme za izradu bilo je 40 minuta, no zbog dijela vremena uzetog za prvi likovni zadatak su ispitanici na drugom radili 60 minuta. To se pokazalo dobrim jer je njima trebalo više vremena za izradu drugog likovnog zadatka. Svi su ispitanici

---

⁵⁵ Usp. Oaklander, V. (1988). *Windows to Our Children: A Gestalt Therapy Approach to Children and Adolescents*. Highland, N.Y.: Center for Gestalt Development.

ostali na istim mjestima od prije meditacije. Automatski su crteži rađeni brže i energičnije jer se ipak radilo o „hvatanju“ dojmova u kratkom vremenu kada su još u svježem sjećanju. Za likovno izražavanje je trebalo više vremena jer je svatko pokušao što vjernije prikazati izgled *Sigurnog ateljea*. Završni dio ovog akcijskog koraka bile su pojedinačne analize likovnih radova između ispitanika i studentice (kao što je bila praksa s umnim mapama), kako bi se što bolje i vjernije zabilježila ispitanikova interpretacija vlastitih radova. Nakon individualnih analiza su ispitanici dobili usmeno i pisano objašnjenje zadatka koji trebaju napraviti za zadnji akcijski korak. Zadatak je bila izrada umjetničkog dnevnika kroz tri teme – autoportreta, jednog događaja u danu te mapiranja vlastitih unutarnjih stanja.

2.5.7 Analiza likovnih radova s drugog akcijskog koraka

Ovdje su analizirani sljedeći zadaci koje su ispitanici napravili:

1. Analiza automatskog crteža,
2. Analiza zamišljenog sigurnog prostora za likovno stvaranje.

Analize automatskog crteža i sigurnog prostora za likovno stvaranje (*Sigurni atelje*) provedene su zasebno za svakog ispitanika. Analize se primarno sastoje od samostalne interpretacije rada svakog ispitanika, a u manjoj je mjeri opis dimenzija, tehnika i rasporeda nekih elemenata koje ispitanik nije nužno spomenuo pri samoanalizi.

Slika 32: Ispitanik 1, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Automatski crtež ispitanika 1 izveden je na A4 papiru u tehnici tuša (slika 32). Papir se gleda postavljen vertikalno. Prostor papira je potpuno ispunjen različitim likovnim elementima – točkama različitih dimenzija, vijugavim crtama i grafizmima te plohama u obliku kvadrata i nepravilnih oblika. Sveukupni je dojam energičan, ritmičan, asocira na gibanje i sveukupne pozivne emocije koje ispitanik doživljava u svom zamišljenom prostoru za likovno stvaranje.

Siguran je prostor izveden na A3 papiru u tehnikama tuša, pastela i olovke. Format je vertikalni. Rad je prvo skiciran olovkom u tankom sloju preko kojeg su tuš i pastele u boji. Atelje je prikazan kao struktura na tri etaže. Zidovi postoje, no prikazani su prozirno radi preglednosti i lakše interpretacije. Prva etaža služi arhiviranju radova, druga je za stvaranje i promišljanje o idejama, dok je treća mračna soba s krevetom. Struktura predstavlja kreativni proces ispitanikovog stvaranja likovnih radova. Tekst nije korišten jer ga autor nije imao potrebu staviti. Prikazao je sebe (u obliku čovječuljka) za štafelajem na drugoj etaži. Tri su etaže povezane ljestvama i stupom za spuštanje – time je omogućeno lako kretanje kroz procese, a moguće je preskakanje i vraćanje. Prikaz ateljea je poput ilustracije bez teksta.

Slika 33: Ispitanica 2, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Ispitanica 2 je na automatskom crtežu prikazala preklapanja, labirint te zbunjenost i izoliranost (slika 33). Na početku interpretacije vlastitog automatskog crteža ispitanica nije mogla definirati niti jednu emociju niti osjećaj. Nakon što je zamoljena da proba razmisliti bez pokušaja sjećanja na te emocije, već da samo pokuša asocijativno interpretirati elemente na crtežu, ispitanica je uspjela definirati emocije. Papir je ispunjen likovnim elementima postignutima dužim potezima. Podloga je A4 format, tehnika je ugljen, a format horizontalan pravokutnik.

Sigurni je prostor izveden na A3 formatu u tehnikama olovke, markera i flomastera. Format je također pravokutan. Ispitanica je prikazala jednu prostoriju iz nekoliko rakursa. Najveći dio

papira zauzima pogled iz ptičje perspektive, kraj kojeg je u desnom donjem kutu prikaz u visini očiju. Iznad manjeg i desno pokraj većeg prikaza nacrtana je kvaka. Prema ispitanici 2 kvaka nema simboličko značenje već je tu stavljena jer joj se činilo kao kompozicijski dobar odabir. Svoj *Sigurni atelje* vidi kao jednu prostoriju, polupraznu, pojednostavljenu, bez stropa/krova iznad koje je otvoreno nebo. U zidu je jedan prozor s pogledom na prirodu (koju ispitanica voli). Vani je visoka trava koja autora izdvaja od svijeta. U prostoriji je štafelaj i prazna platna. Za neke elemente ispitanica nije bila sigurna zašto ih je stavila. Sveukupan je dojam minimalizma, pročišćenosti, izolacije i smiraja.

Slika 34: Ispitanica 3, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Automatski crtež ispitanice 3 predstavlja valove, fluidnost, glazbu, mir, spokoj i izoliranost kao pozitivna karakteristika tog prostora (slika 34). Crte vijugaju u neprekinutim potezima i međusobno se isprepliću. Na tri su mjesta prisutne plohe nepravilnih oblika. Dimenzije papira su A4, a korištena tehnika tuš. Papir je horizontalno postavljen.

Sigurni prostor za likovno stvaranje je prikazan na A3 papiru horizontalnog usmjerenja, u tehnikama olovke (samo kao skicozne podloge), vodenih boja i flomastera. Na ovom je radu vidljiv tekst u obliku malih bilježaka/podsjetnika: *Tepih je dlakav, ali uvijek čist*. Ispitanica je pokušala dočarati dojam Danske (ili sličnog mjesta). Sigurni je prostor staklena kocka s pogledom na more okruženo prirodnim nasadima i na gradić u daljini. Ispitanica nije preveliki ljubitelj mora, već je važna simbolika – civilizacija i ljudi su u blizini što predstavlja sigurnost, no postoji potreba za odlaskom u izolaciju kako bi se „napunile baterije“ i zbog potrebe za introspekcijom. U staklenoj prostoriji je platno na štafelaju, zvučnici iz kojih svira glazba i kutije sa stvarima na podu. U prostoriji je pomalo hladno jer ispitanica više voli stvarati na nižoj temperaturi koja joj daje poticaj za kretanje. Na prozirni dio ateljea se nadovezuju

prostorije koje imaju neprozirne zidove. Izvana je staklena prostorija vidljiva i drugima, no jako je daleko od pogleda.

Slika 35: Ispitanica 4, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Ispitanica 4 je automatski crtež također izvela na A4 horizontalnom papiru, no za razliku od drugih je koristila tehniku kemijske olovke (slika 35). Prikaz je puno figurativniji od prethodnih crteža. Prikazana je bizantska arhitektura (zigurati), toplina, pas i različite vrste crta u različitim smjerovima. Inspiriralo ju je gradivo iz romanike koje trenutno uči. Sve asocira na toplinu i pozitivne emocije.

Sigurni atelje je na A3 papiru u tehnikama ugljena i pastela, horizontalnog smjera. Ponovno su vidljive reference na romaniku – okulus, prostorija gleda na istok (ispitanik nije bio siguran zašto, odabir je bio intuitivan) i zid na toj strani je potpuno ostakljen. Na suprotnoj strani je ljuti kauboj koji gnječi vranu tijekom čega ona pljuje zvijezde. Na podu je parket, star i lagano škripav jer asocira na toplinu i poznato. Prostorija je prikazana poput ilustracije i u obliku poliperspektive. Tekst je stavljen uz elemente koji su se ispitaniku činili važnima za opis prostorije.

Slika 36: Ispitanica 5, automatski crtež i Sigurni atelje

Automatski crtež ispitanice 5 napravljen je na A4 papiru u tehnikama tuša i ugljena (slika 36). Orijehtacija papira je horizontalna. Ispunjeni papir odaje atmosferu dominantnog osjećaja izgubljenosti i težine, a opet lakoće.

Sigurni je prostor prikazan također horizontalno, na dimenzijama A3 papira u tehnikama markera, tuša i pastela. Ispitanica je ovako opisala prostoriju: *U trenutku ulaska u tamu tijekom meditacije ja vidim smeđu i crvenu i te boje koristim u prikazu prostorije. Zelena je prisutna jer se iz meni nepoznatog razloga pojavljuje (odnosno koristim ju) pri slikanju, no nastojim ju izbjeći. Prostor je ispunjen stvarima. Njih ima jako puno, gotovo previše i to me ujedno smeta, no poznato mi je te je ujedno i ugodno (moja je soba ispunjena likovnim radovima). Osjećam se izgubljeno u toj prostoriji, kao da lebdim. Ne znam kako to riješiti i kako učiniti tu sobu ugodnom. Tražim neku okosnicu u likovnom stvaranju.* Ispitanica 5 je jedina opisala boravak u sigurnom prostoru kao djelomice neugodno iskustvo. Prikaz je djelomice apstraktan, sastavljen od boja i crta. Jedini figurativni element su štafelaj i crteži (u obliku papira) na zidu. Prostorija nema prozora.

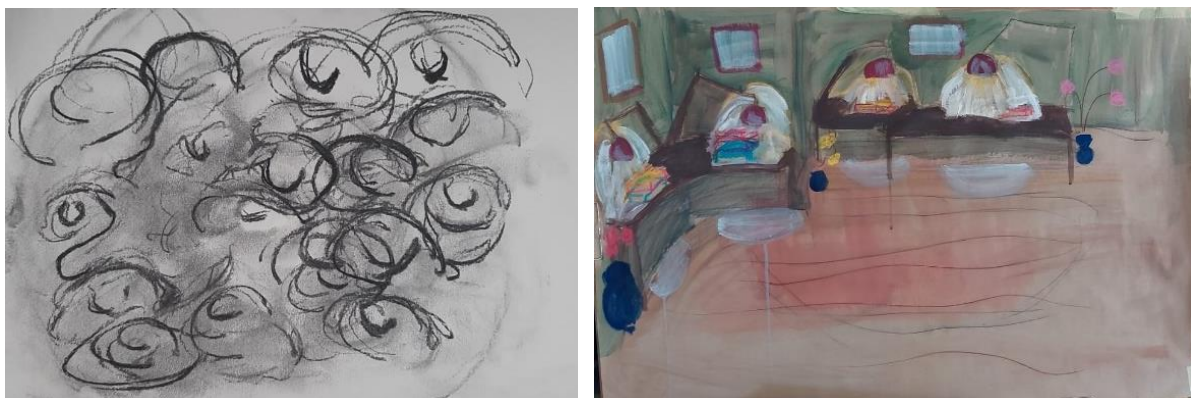

Slika 37: Ispitanica 6, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Ispitanica 6 je za automatski crtež također odabrala A4 papir, a za tehnike ugljen i tuš (slika 36). Prikaz se gleda horizontalno. Papir je također potpuno ispunjen. Prisutni su figurativni i apstraktni elementi. Zmija je simbol preobrazbe. Njeno kretanje i energični potezi oko nje predstavljaju proces rada i razmišljanja. Emocije su većinom pozitivne.

Prikaz *Sigurnog ateljea* također se gleda horizontalno i ostvaren je na A3 papiru u tehnikama tuša, akrila, markera u boji i svjetlucavim zlatnim ljepljivom. Prostorija je crvena i svijetla. Crvena boja predstavlja dubinu razmišljanja i značenja stvari koje su u sobi. Ljubičasta boja je simbol za treće oko i duhovnost općenito. Prikazani su tepih, poster najdražih bendova/glazbe, videoigre, jastuci s likom mačke, mačka i zvjezdice koje svijetle (prikazano šljokicama). Svi su elementi jasno i figurativno prikazani, kao kod ispitanice 3.

Slika 38: Ispitanica 7, automatski crtež i *Sigurni atelje*

Automatski crtež ispitanice 7 je kao i ostali na A4 papiru, u tehnici ugljena (slika 38). Ispunjen je skicoznim crtežima očiju gledanih iz različitih kutova. Ispitanica je očima pokušala prikazati što je „vidjela“ pri početku meditacije i kako su iz magle elementi u prostoriji postajali sve jasniji (sve ih je bolje mogla razaznati). Također su joj pale na pamet oči kao asocijacija na gledanje, promatranje i analiziranje. Sigurni prostor za likovno stvaranje je ispitanica 7 jedina

napravila na B1 formatu papira. Razlog tome je intuitivan i ispitanica je željela koristiti dulje poteze kistom. Njena je zamišljena prostorija velika, no ne i zatrpna stvarima ili radovima. U njoj se neprestano nešto događa i autorica u njoj neprestano likovno stvara, čita i razmišlja o filozofskim, psihološkim i likovnim konceptima. Autorica je prikazala sebe u obliku simultanog prikaza, u nekoliko pozicija za stolovima u prostoriji, te ujedno kako izgleda njen likovni proces stvaranja rada.

2.5.6 Zapažanja tijekom trećeg akcijskog koraka

Treći i zadnji akcijski korak je proveden tjedan dana nakon drugog. Ponovno su za ispitanike bili pripremljeni pribor i materijali za izradu radova. Ispitanici su svoje umjetničke dnevnik skenirali/fotografirali te slali mailom tijekom prethodnog tjedna. Također su umjetničke dnevnik fizički donijeli na zadnji akcijski korak. Zauzeli su pozicije na podu i udobno se smjestili. Uvodni je dio započeo kratkom prezentacijom hodograma zadnjeg susreta. Ispitanici su prema naputku ispred sebe raširili svoje umjetničke dnevnik. Prvi je zadatak bio odabrati jednu zadanu temu iz tuđeg umjetničkog dnevnika i analizirati ju putem umne mape. Ispitanicima su bili vidljivi tuđi dnevnik te su prema vlastitom nahođenju odabrali tuđi rad za analizu. Nakon što su odabrali čiji će rad analizirati, fizički su se premjestili blizu kolege/ice čiji su rad odabrali (ovo im nije izričito napomenuto već su sami tako odlučili).

ANALIZA UMNOM MAPOM
(tuđi rad iz umjetničkog dnevnika)

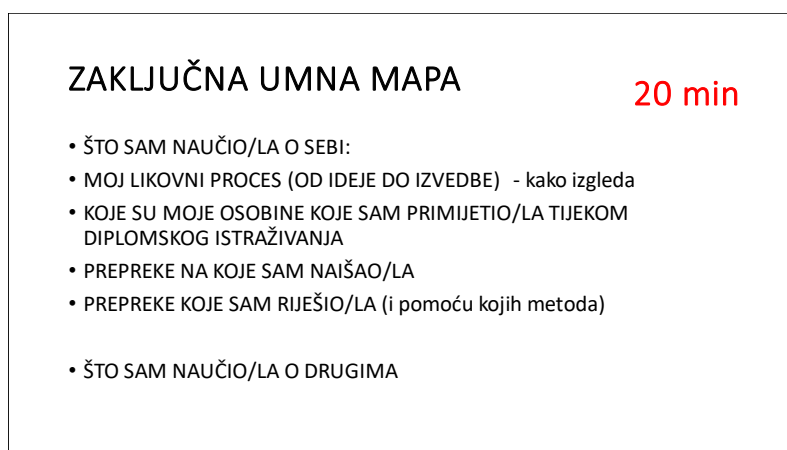
- Spomenuti koja je tema rada koji analiziraš
- Tehnika
- Likovni elementi
- Što ovo djelo znači autoru (tvoje mišljenje)
- Koje su osobine autora (zaključci prema likovnom radu)
- kao osobe i kao umjetnika

20 min

Slika 39: Smjernice za analizu umne mape, analiza tuđeg umjetničkog dnevnika

Ispitanicima su prikazane smjernice za analizu koje obavezno trebaju spomenuti u umnoj mapi (slika 39). Umna je mapa trebala sadržavati slične smjernice kao prva i druga mapa. Razlika je bila u dvije dodane smjernice: što ovo djelo znači autoru (vlastito mišljenje) i zaključci osobine autora prema likovnom radu. Ovoga je puta korišten drukčiji vizualni prikaz smjernica za

analizu - nizane su samo kao natuknice, umjesto grupiranja kao prethodne smjernice s prvog akcijskog istraživanja. Napomenuto je više puta kako izgled i raspored smjernica na umnoj mapi treba biti prema ispitanikovim tendencijama i željama – nikako prema vizualno raspoređenim natuknicama u zadatku. Ispitanici su započeli s izradom umnih mapa. Odabrali su materijale i počeli raditi. Dimenzije podloga i tehnika razlikovale su se među ispitanicima. Tijekom izrade su ispitanici bili puno opušteniji u odnosu na prvi akcijski korak te su više međusobno razgovarali. Najviše su razgovarali kolege/ice koji su međusobno analizirali dnevnik. Dogodilo se analiziranje radova u paru – kolege ispitanici bi zamijenili vlastite umjetničke dnevnik i potom ih analizirali. Iako su razgovarali i bila je veoma pozitivna atmosfera u prostoriji, ti razgovori nisu bili vezani uz umjetničke dnevnik, već su bili neformalne prirode. U ovom je slučaju istraživanja to bilo dopušteno, jer je za istraživanje samo bilo važno da pri analizi tuđeg rada autor ne objašnjava vlastiti rad kolegi koji analizira isti. Ispitanici su samostalno trebali pokušati interpretirati tuđi rad prema promatranju. Nakon 20 minuta predviđenih za izradu prve, ispitanici su uzimali materijale za izradu zadnje umne mape.

Slika 40: Smjernice za analizu umne mape, zaključna umna mapa

Za zaključnu umnu mapu su na isti način prikazane smjernice – u obliku natuknica (slika 40). Smjernice koje je zaključna umna mapa trebala sadržavati bile su: što si naučio/la o sebi, kako izgleda moj likovni proces (od ideje do izvedbe), koje sam svoje osobine primijetio/la tijekom ovog istraživanja, na koje sam prepreke naišao/la, koje sam prepreke riješio/la (i pomoću kojih metoda) te što sam naučio/la o drugima. Napomenuto je, kao i za prethodne umne mape, da vizualna rješenja mogu izgledati kako ispitanici žele. Ispitanici su sjedili na istim pozicijama kao na početku trećeg akcijskog koraka i izrađivali zaključnu umnu mapu. Nakon 20 minuta predviđenih za rad, ispitanici su individualno sa studenticom interpretirali vlastiti umjetnički dnevnik koji su donijeli na istraživanje, umnu mapu analize tuđeg umjetničkog dnevnika i

zaključnu umnu mapu. Kada je individualna interpretacija završila, ispitanike se pitalo za sveopće dojmove s istraživanja. Svi su ispitanici iskusili većinski pozitivne emocije, iako su se povremeno mučili sa samima sobom i bilo im je na početku pomalo neugodno izraziti svoje osjećaje i mišljenja pred svima (kroz radove) te verbalno sa studenticom. Međutim, sveopći dojam svih ispitanika bio je jako pozitivan i svidjelo im se koliko su se uspjeli osloboditi nekih stvaralačkih strahova i treme pred kolegama. Za kraj zadnjeg akcijskog koraka je ispitanicima putem maila i QR koda poslan zadnji internetski upitnik u obliku Google Formsa u kojem su se tražila zaključna razmišljanja i dojmovi s istraživanja. Ispitanici su fizički predali sve radove te je time bio završen treći akcijski korak.

2.5.7 Analiza radova trećeg akcijskog koraka

Ovdje su analizirani sljedeći zadaci koje su ispitanici napravili:

1. Analiza vlastitog umjetničkog dnevnika,
2. Analiza jednog rada iz tuđeg umjetničkog dnevnika umnom mapom,
3. Analiza zaključne umna mape.

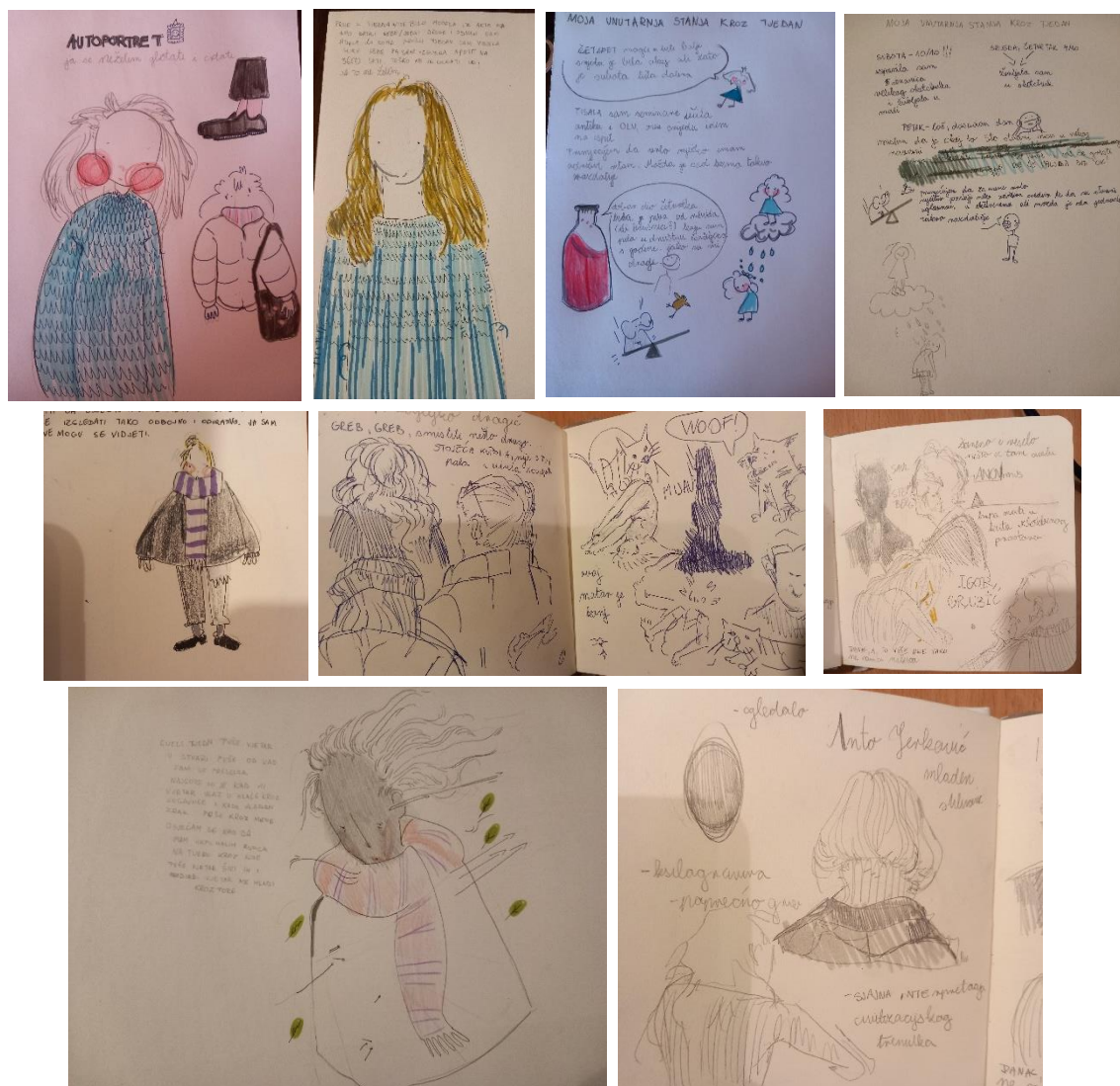
Prvo će biti analizirani pojedinačni umjetnički dnevnici u kojima su ispitanici trebali dokumentirati sljedeće teme: *Autoportret*, *Jedan događaj u danu* i *Vlastita unutarnja stanja*. Većinu u tekstu čini samoanaliza ispitanika uz opis broja radova, dimenzije i tehnika.

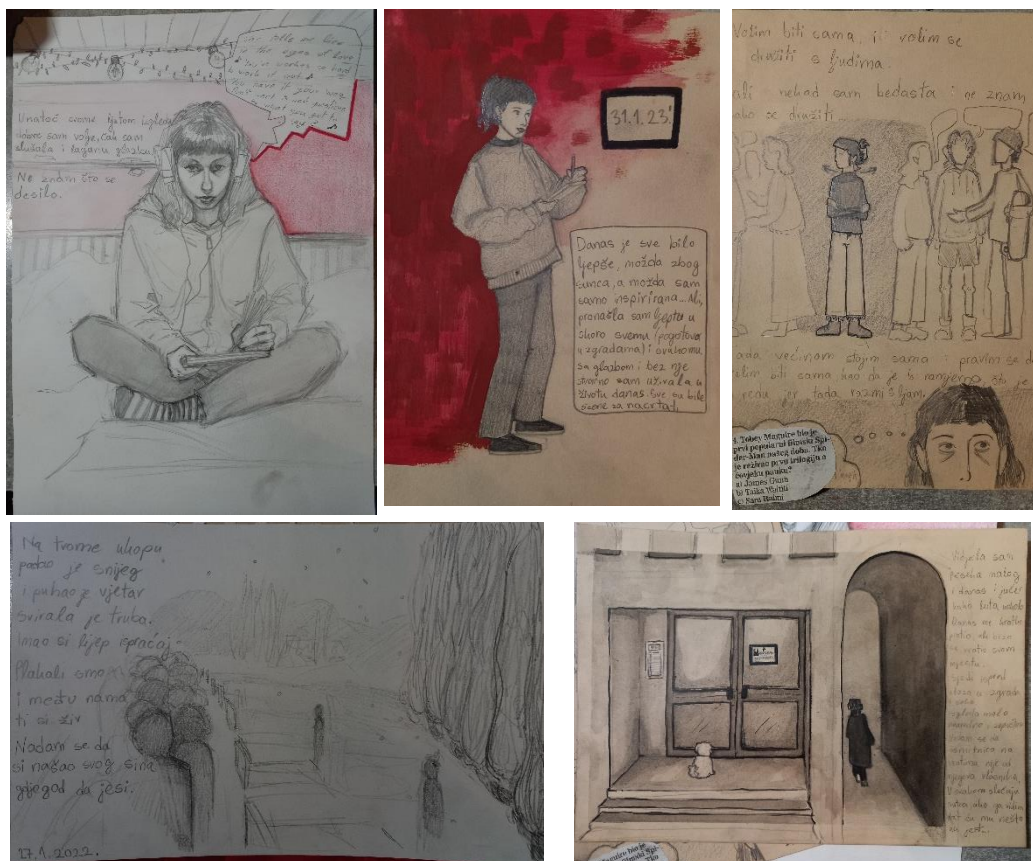
Slika 41: Ispitanik 1, umjetnički dnevnik

Dnevnik ispitanika 1 je zabilježen u posebnoj maloj bilježnici koju je ispitanik mogao lako nositi sa sobom te lakše dokumentirati događaje u trenu motivacije/inspiracije (slika 41). Autoportret je prikazan na gornjoj fotografiji (od njih pet). Ispitanik je komentirao kako mu je najzabavnije bilo raditi na ovoj temi – skupini minijaturnih karikaturnih autoportreta. Događaj u danu i unutarnja stanja ispitanik je uključio kroz nekoliko prikaza (drugi i treći red fotografija) brzih ilustracija, kolaža i teksta. Zabilježeni su svakodnevni događaj vezan uz obaveze na fakultetu, terenska nastava i kolokvij. Također se referira na svoj društveni život (izlasci s prijateljima).

Slika 42: Ispitanica 2, umjetnički dnevnik

Ispitanica 2 je napravila najviše radova za dnevnik (slika 42). Kombinirala je pisanje/crtanje u *sketchbooku* i na posebnim papirima. Vidljivo je iz napisanog teksta i mnogo crteža da je ispitanica bila vrijedna te da se trudila crtati svaki dan, nekoliko puta u danu. Sadržaj dnevnika je pretežno vezan uz fakultetske obaveze (kolokvije, ispite, profesore i kolege) i ispitaničinu svakodnevnicu. Tema autoportreta bila je najneugodnija za ispitanicu – nije naviknuta prikazivati sebe niti se gledati na tuđim radovima (spomenula je kada su se na nastavi trebali međusobno crtati). Iako je to bilo izlaženje iz komforne zone, ispitanica je to dobro prebrodila i ipak probila led s čak više ilustrativnih i skicoznih prikaza sebe.

Slika 43: Ispitanica 3, umjetnički dnevnik

Ispitanica 3 je za umjetnički dnevnik koristila različite papire manjih dimenzija, a prevladavali su A5 formati (slika 43). Tehnike su bile crtačko-slikarske. Tekst se uklopio među ilustracije koje su zauzele većinu papira. Vidljiv je trud i pažnja te motivacija s kojom je ispitanica pristupila zadatku izrade dnevnika. Napravljeno je pet stranica, više nego što je bilo zadano. Kroz tri teme je prikazan svakodnevni život ispitanice (slušanje glazbe, skiciranje, primjećivanje „malih“ i „velikih“ životnih trenutaka. Ispitanica nije za razliku od kolega prikazivala trenutke vezane uz fakultet.

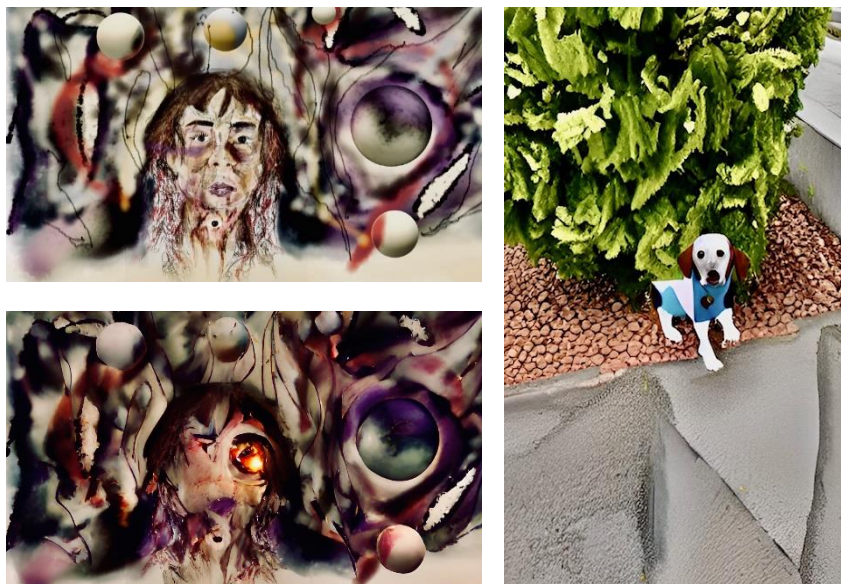

Slika 44: Ispitanica 4, umjetnički dnevnik

Ispitanica 4 je za format umjetničkog dnevnika odabrala bilježnicu malo manju od A6 dimenzija i ispunila šest stranica papira u raznim crtačkim tehnikama s olovkama u boji (slika 44). Tematika se odnosi na fakultetski život (razdoblja romanike i gotike koje trenutno uči), razmišljanjima o arhitektonskim elementima na zgradama koje je ispitanik primijetio u hodu, račun iz dućana, samorefleksija kroz autoportret, susret sa životinjom koju voli i svakodnevna bilješka s interneta. Uz ilustracije su prateći napisani komentari i datum bilježenja. Ispitanik je komentirao kako ga je više privlačilo pisati u dnevnik nego crtati, no zbog zadatka je ipak koristio vizualne elemente. Bilo mu je teško natjerati se svakodnevno (ili svaki drugi dan) bilježiti u dnevnik, no to želi popraviti. Iako je ispitanik imao manje motivacije, njegov je umjetnički dnevnik bogat zanimljivim ilustracijama i refleksijama te se vidi da su osobne i intimne.

Slika 45: Ispitanica 5, umjetnički dnevnik

Ispitanica 5 je jedina odabrala digitalni medij za izradu svog umjetničkog dnevnika (slika 45). Prikazane su tri zadane teme te sukladno tome i tri rada. Ispitanica se intuitivno odlučila za digitalni kolaž jer je željela eksperimentirati te joj se ovaj pristup činio najboljim za prikazati zadane teme. Gore lijevo je *Autoportret*, ispod njega su *Unutarnja stanja i emocije*, a desno *Događaj u danu*. Ispitanica je ovako objasnila radove: *Autoportret: moj vanjski dio kako vidim sebe kroz svoje misli, duh i način stvaranja. Moj imaginarni svijet koji me sputava u jednom smislu, a u drugom usređuje jer ipak sam to ja sa svojim dodirrom za cijeli život. Svakodnevne emocije: one opisuju mene kao senzibilnu, otvorenu, kreativnu, pristupačnu, vedru, dragu, socijalnu i svjesnu sebe. Svjesnost mojih vrlina i problema, željan ljubavi, topline i pažnje. Događaj u danu: na putu od kuće prema faksu moj pas nije htio ići doma, već je sjeo s kaputićem na sebi u grm i čekao da idemo u kratku šetnju*. Ispitanica je koristila fragmente različitih tekstura koje nisu doslovno tamo gdje bi trebale biti jer samo deskriptivno opisuju stvarnu teksturu. Radovi su intrigantni i bez dodanog teksta.

Slika 46: Ispitanica 6, umjetnički dnevnik

Ispitanica 6 je svoj umjetnički dnevnik stvorila na posebnim listovima papira koje je savila u bilježnicu formata A5 (slika 46). Dnevnik je izveden kombinacijom tehnika (akril, lavirani tuš, akvarel, olovka i kolaž) i za dokumentaciju je iskorišteno pet stranica. Tijekom slikanja autoportreta gore lijevo je ispitanica kraj slike simultano zapisivala korištene boje, kako ih kasnije ne bi zaboravila. Upotrijebljene boje imaju simbolična značenja vezana uz emocije i misli autorice te rezultat nije realistični prikaz. Gore desno su ekspresivno i apstraktno prikazana unutarnja stanja uz dijelove kolaža i pisane bilješke. Napisani su nazivi bendova koje je ispitanica slušala tijekom bilježenja i asocijacije koje su joj padale na pamet tijekom slikanja svojih misli. Zadnji donji prikaz je dokumentacija jedne situacije u danu, nazvan *Ulica je sama*. Ljudi na ulici su se doimali pomalo nesvjesno (u svojem svijetu, ali ne prisutni u trenutku) i zabijali su se u ispitanicu iako im se ona izmicala. Palo joj je na pamet kako: *Neprisutnost u trenutku čini tu ulicu praznom, iako su ljudi fizički prisutni. Zelena je boja simbol života, gledanja ljudi kroz prirodu*. Na zelenu je podlogu brzo zapisala kratku pjesmu koja joj je pala na pamet.

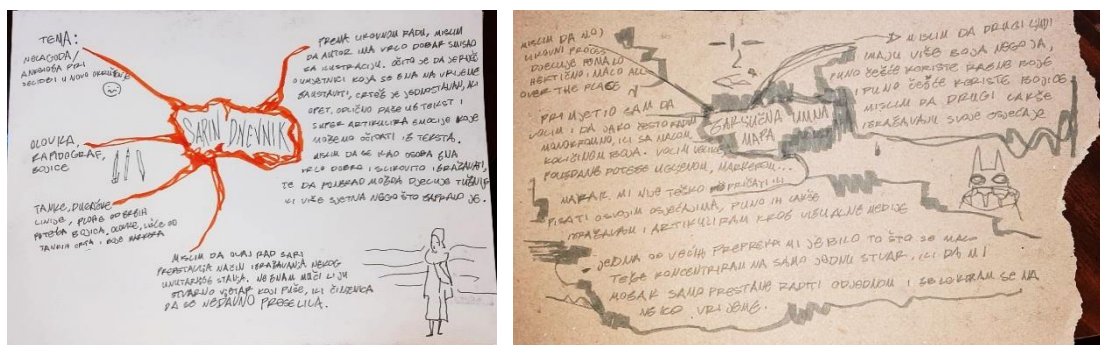

Slika 47: Ispitanica 7, umjetnički dnevnik

Ispitanica 7 je prema zadatku napravila tri rada za umjetnički dnevnik na posebnim papirima koje je zatekla blizu sebe u trenu želje za dokumentacijom (slika 47). Papiri su manjih dimenzija, a svaki od radova je nastao unutar pola sata. Prvi prikaz s lijeva je *Autoportret*, a ispitanica ga je ovako opisala: *Nekad se osjećam kao lijepa osoba, a nekad se ne prepoznajem. Svi su radovi iz dnevnika deskriptivni, ne realistični. Sažeti su i to mi se jako sviđa. Središnji je prikaz teme Događaja u danu: Dogodila se svađa između mene i bliske osobe, a boje predstavljaju najdraže boje nas dvoje. Krajnje desno je prikaz vlastitog Unutarnjeg stanja: Iako je rad nastao brzinski i jednostavan je crtež, ima za mene veliko značenje. Taj dan je bilo puno obaveza za ispuniti, puno putovanja kroz različite dijelove grada. Ponovno je prikazana sažetost. Trčim, mislim da znam gdje idem, a zapravo ni ja niti bilo tko od nas nikad ne zna gdje zapravo idemo. Zanimljiva mi je ta misao. Kao komentar na bilježenje putem umjetničkog dnevnika ispitanica je komentirala: Uspjela sam dozirati emocije i informacije općenito koje želim prikazati. Istovremeno mi je pomoglo regulirati emocije koje doživljavam pri likovnom stvaranju – dosad to nije bio slučaj, već bi moje emocije nekontrolirano izvirale kroz rad. Pri samoregulaciji mi se čini kako i moji radovi imaju više smisla. Možda je baš stvar u brzini kojom su nastali radovi.*

Analize umnim mapama: analiza jednog rada iz tuđeg umjetničkog dnevnika i zaključna umna mapa biti će analizirane zajedno prema pojedinim ispitanicima. Prvo će biti analizirana umna mapa tuđeg umjetničkog dnevnika, a zatim zaključna umna mapa. Većinski je dio teksta samoanaliza ispitanika.

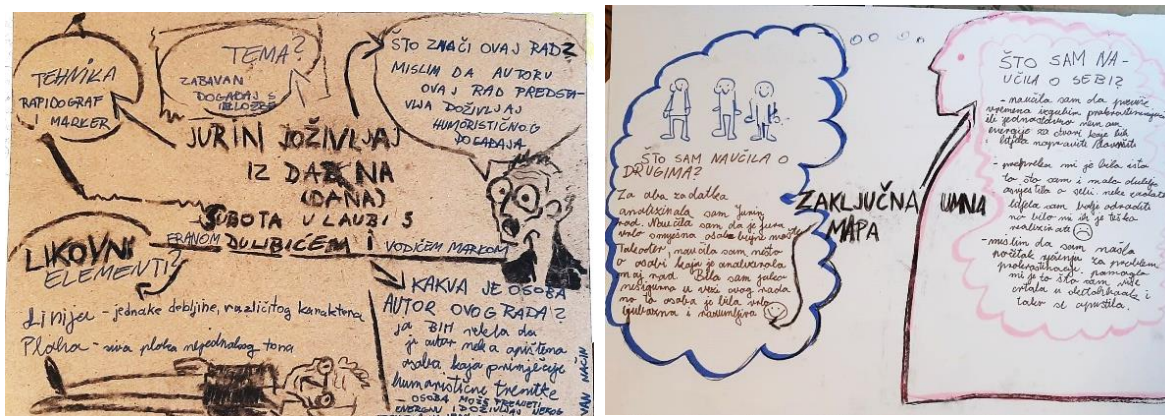

Slika 48: Ispitanik 1, umne mape

Ispitanik 1 je za posljednje dvije umne mape koristio uglavnom tekst s malo ilustracija ili brzih skica (slika 48). Zbog toga je odabrao manje dimenzije papira (otprilike A4 veličine). Konstrukcija obje mape je klasična sa središnjim pojmom i ostalim pojmovima oko njega. Za analizu je odabrao dnevnik ispitanice 2 (slika 42), koju dobro poznaje kao kolegicu na fakultetu (i kao kolegicu iz srednje škole). Vezano uz osobnost autora dnevnika, ispitanik je zaključio sljedeće: *Prema likovnom radu, mislim da autor ima vrlo dobar smisao za ilustraciju. Očito je da je riječ o umjetniku koji se zna na vrijeme zaustaviti, crtež je jednostavan, ali opet odlično paše uz tekst i super artikulira emocije koje možemo očitati iz teksta. Mislim da se kao osoba zna vrlo dobro i slikovito izražavati te da ponekad možda djeluje tužnije ili više sjetno nego što zapravo je.*

U završnoj je umnoj mapi ispitanik zabilježio za sebe kako je primijetio da mu vlastiti likovni proces djeluje pomalo „hektično“. Primijetio je da više radi monokromno ili s malom količinom boja. Iako mu nije bilo teško pričati i pisati o svojim osjećajima, puno ih lakše izražava i manipulira kroz vizualne medije. Kao jednu od većih prepreka je naveo blagu i povremenu dekoncentraciju zbog koje mu misli na trenutak „zablokiraju“. Kao jedan od mogućih razloga tih prepreka su neuobičajeni zadaci ovog istraživanja. Iako ti zadaci nisu novina u mnogim strateškim, psihološkim i likovnim područjima, ispitaniku se njihova kombinacija činila novom te je trebao izaći iz komforne zone – za što misli da je bilo dobro iskustvo. Zadaci su mu pomogli u konzistenciji te bi svaki dan barem malo crtao/slikao. Najzabavnije mu je bilo raditi na prvoj umnoj mapi i na autoportretu u dnevniku – misli da je kroz te zadatke najbolje izrazio svoj karakter i trenutni likovni izričaj. Prema kraju istraživanja

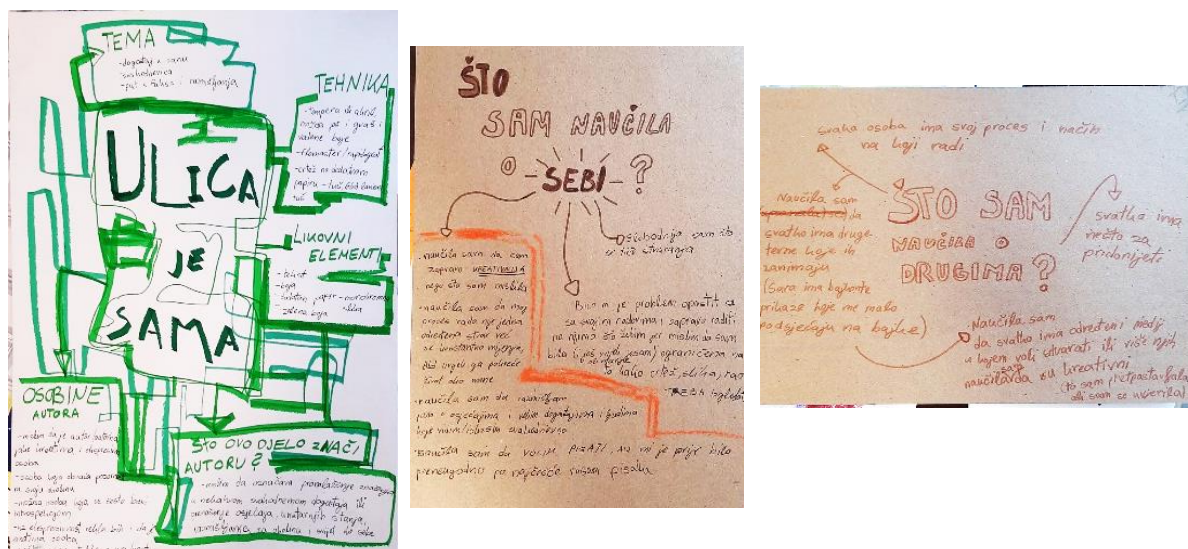
se bližilo vrijeme ispita te je sukladno tome padala njegova koncentracija. Zbog toga su zadnje umne mape pretežno tekstualne. Kod drugih je ispitanika primijetio kako koriste više boja od njege, misli da drugi lakše izražavaju svoje osjećaje te mu se sviđjelo vidjeti različite pristupe likovnim zadacima.

Slika 49: Ispitanica 2, umne mape

Ispitanica 2 je analizirala umjetnički dnevnik ispitanika 1 (slika 41). Oba su ispitanika kolege te su bili kolege u razredu srednje škole. Obje umne mape su ponovno klasične konstrukcije (slika 49). Na obje je mape prisutno više teksta nego ilustracija – razlog tome je vrijeme kolokvija i ispita na fakultetu zbog kojih je ispitanik imao manju koncentraciju na zadnjem akcijskom koraku. No bez obzira na to je sve rečeno u tekstu mapa. Najvažnija komponenta analize tuđeg dnevnika je opis autora (ispitanika 1): *Autor je opuštena osoba koja primjećuje humoristične trenutke te osoba koja može prenijeti energiju i doživljaj nekog trenutka na jednostavan i efektan način.*

Ispitanica je dva puta analizirala rad istog kolege te je to zabilježila u drugoj umnoj mapi. Zaključila je kako je saznala da je kolega vrlo smiješna osoba bujne mašte. S obzirom na to da su ispitanik 1 i ispitanica 2 u svim zadacima odlučili analizirati međusobne radove te su sjedili jedan kraj drugog, mogli su vidjeti na koji je način onaj drugi pristupio analizi tuđeg rada. Ispitanica 2 je bila veoma nesigurna u svoj likovni rad te je pozitivno doživjela način analize svog rada i pohvalila kolegu koji je bio ljubazan i razumljiv. O sebi je ispitanica osvijestila koliko često odgađa neke obaveze, no istovremeno je kroz redovito crtanje tijekom istraživanja počela rješavati tu prepreku jer se više opustila nego inače. Zanimljivo joj je bilo korištenje umne mape kao načina analize likovnih radova, jer je naviknuta na njihovo korištenje za nastavni sadržaj u nastavi.

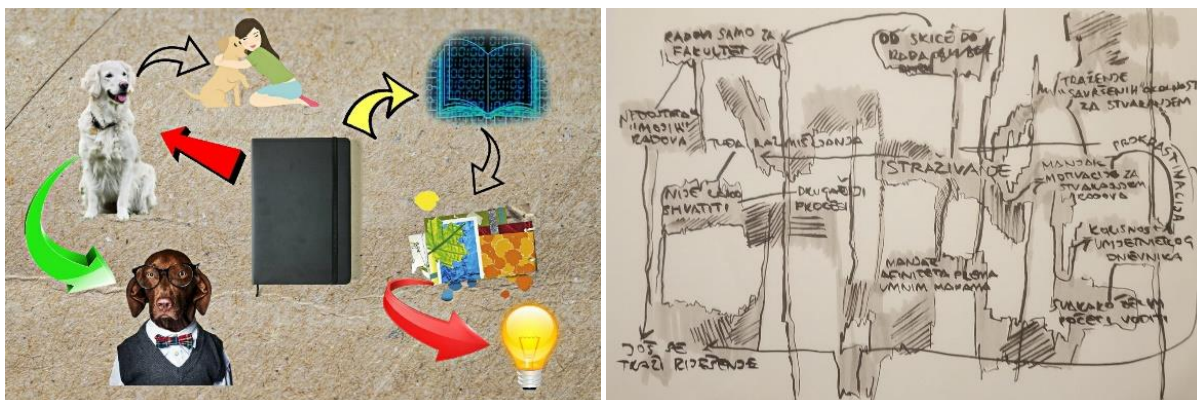
Slika 50: Ispitanica 3, umne mape

Ispitanica 3 je napravila tri rada koji nisu u pravom smislu umne mape jer nemaju vizualnih prikaza. Jednim radom je analizirao tuđi dnevnik, a druga dva su zaključna: *Što sam naučila o sebi* i *Što sam naučila o drugima* (slika 50). Analizirala je dnevnik ispitanice 6 (slika 46) i nazvala analizu *Ulica je sama*. Za ovu je mapu ispitanica komentirala kako se opustila i pokušala ne razmišljati puno o izgledu analize, već o samoj suštini rada – ovaj je rad bio apstraktniji od prethodnih te je odlučila koristiti geometrijske apstraktne motive i zelenu boju. Za osobine autorice je napisala: *Mislim da je autorica jako kreativna i ekspresivna osoba. Osoba koja obraća pozornost na svoju okolinu. Možda osoba koja se bavi introspekcijom. Uz ekspresivnost rekla bih i da je emotivna osoba. Možda ne brine toliko o urednosti. O dubljem značenju koje djelo ima za autoricu je napisala: Mislim da označava pronalaženje značenja u nekakvom svakodnevnom događaju ili prenošenje osjećaja, unutarnjih stanja, razmišljanja na okolinu i svijet oko sebe.*

Stvari koje je ispitanica naučila o sebi jasno su sročene: *Naučila sam da sam zapravo kreativnija osoba nego što sam mislila. Naučila sam da moj proces rada nije jedna određena stvar već se konstantno mijenja, ali uvijek ga pokreće život oko mene. Naučila sam da razmišljam puno o osjećajima i nekim događanjima i ljudima koje volim/iskusim svakodnevno. Naučila sam da volim pisati, ali mi je prije bilo neugodno pa najčešće nisam pisala. Za prepreke s kojima se suočila je navela samonametnutu predodžbu da radovi *trebaju izgledati na određeni način*. No tijekom istraživanja se opustila i shvatila kako je u redu ponekad „pustiti“ da rad *ispadne u skladu s trenutkom* te da je to jedna zabilješka u vremenu. O drugima je naučila kako svatko ima svoj proces i način rada koji mu odgovara: *U redu je raditi nešto**

„svoje“ jer svatko može najbolje doprinijeti što iskrenijim i kreativnijim izrazom sebe. Ne treba se uvijek povoditi za temama i medijima koji druge zanimaju.

Slika 51: Ispitanica 4, umne mape

Ispitanica 4 je za razliku od ostalih napravila jednu umnu mapu u digitalnom obliku, a drugu ručno (slika 51). Analizu tuđeg dnevnika je odlučila napraviti digitalno s piktoigramima jer ju je inspirirao tuđi rad (dnevnik ispitanice 5, na slici 45) koji je izrađen u tehnici digitalnog kolaža. Oba rada nisu u pravom smislu umne mape. Iako nije trebalo puno vremena da se izradi, digitalna je umna mapa za ispitanicu 4 bila zabavno iskustvo. Podloga kolaža je fotografija papirnate podloge na koju je ispitanica digitalno lijepila elemente inspirirane tuđim umjetničkim dnevnikom. Za ispitanicu 5 je zaključila da je veoma kreativna i pokušala je dokučiti od kojih je pojedinih fragmenata autorica uspjela sastaviti elemente u svom digitalnom dnevniku. Time je Ispitanica 4 zaključila kako je autorica dnevnika jako kreativna i pomalo misteriozna osoba.

Zaključna umna mapa ispitanice 4 nije u potpunosti umna mapa. Ručno je izrađena na formatu A5 u crtačkim tehnikama. Rad je, poput onih na slikama 17 i 29, karakteristično napravljen i stil je konstantan kroz sva tri rada. Središnji je pojam (*Istraživanje*) vidljiv, no ne prenaplašen, a ostali se pojmovi poput mreže međusobno nadovezuju crtama, grafizmima i ploham. Dominira tekst i nema ilustracija. Za vlastiti likovni proces, motivaciju i što je naučila o sebi je ispitanica ovako sročila: *Analiza je ispala neurednije nego što sam htjela. Primijetila sam da nemam baš motivacije za rad i odgađala sam rad na umjetničkom dnevniku. Želim više poraditi na radu samostalnih radova. Umne mape ne volim raditi jer me odbija korištenje teksta u njima. No primijetila sam da mi se sviđaju piktoigrami. U umjetničkom bih dnevniku radije koristila samo tekst i pisala eseje.* Zanimljivo je kako ispitanica voli koristiti tekst u formi dnevnika, no umne mape su joj privlačnije kao piktoigrami bez imalo teksta. O drugima je Ispitanica 4 zaključila kako je teško analizirati tuđi rad i potrebno je dobro se zamisliti i

udubiti u njega. Također joj je bilo zanimljivo vidjeti različite likovne i stvarateljske procese kod kolega.

Slika 52: Ispitanica 5, umne mape

Ispitanica 5 je za oba rada (od kojih ni jedan ni drugi nisu u okviru definicija umnih mapa) koristila format A4 i crtačke tehnike (slika 55). Analizirala je dio dnevnika ispitanice 4 (slika 44). Kroz obje analize tuđih radova su ispitanica 4 i ispitanica 5 odabrale međusobne radove. Neki od razloga bi mogli biti jer studiraju zajedno i poznaju se te su odlučile pobliže upoznati kolegicu kroz likovne radove. Prvi je rad analiza tuđeg dnevnika potpuno lišen teksta. Iz sredine papira se grade ilustrativni prikazi asocijacija ispitanice 4 te se nadograđuju i preklapaju u slojevima poput toka misli. Ovo je odmak od prethodno korištenog teksta i apstraktnih elemenata. Crteži su i dalje pomalo ekspresivni i zbog specifičnih energično potegnutih crta djeluju kao da vibriraju. Ispitanica 5 je opisala tijek misli prema kojima je oblikovala umnu mapu: *Lik koji sjedi na stolcu zamišljeno gleda u prazan papir na stolu dok drži olovku u ruci. Razmišljam o pritisku autorovih emocija na rad kada nije u stanju biti motiviran za crtanje ili nešto drugo. Zbog toga autor osjeća nelagodu i prazninu. Davao izvlači njegove osjećaje i dušu pomoću pincete.*

Zaključni je rad klasičnog rasporeda te je u odnosu na prethodne umne mape ispitanica 5 koristila manje linijskih elemenata. Za najvažnije spoznaje o sebi je navela: *O sebi sam naučila da svjet koji stvaram ne mora uvijek biti zahtjevan i sa velikim očekivanjima, već da može biti trenutak te igra koju trebam cijeniti i poštovati. Pomoću metode meditacije i promišljanja o ideji sam došla do rješenja, mira i prihvatanja mašte i sebe same.* Od drugih je naučila da smo svi jedinstveni i svatko drukčije gleda na stvari unutar i izvan sebe.

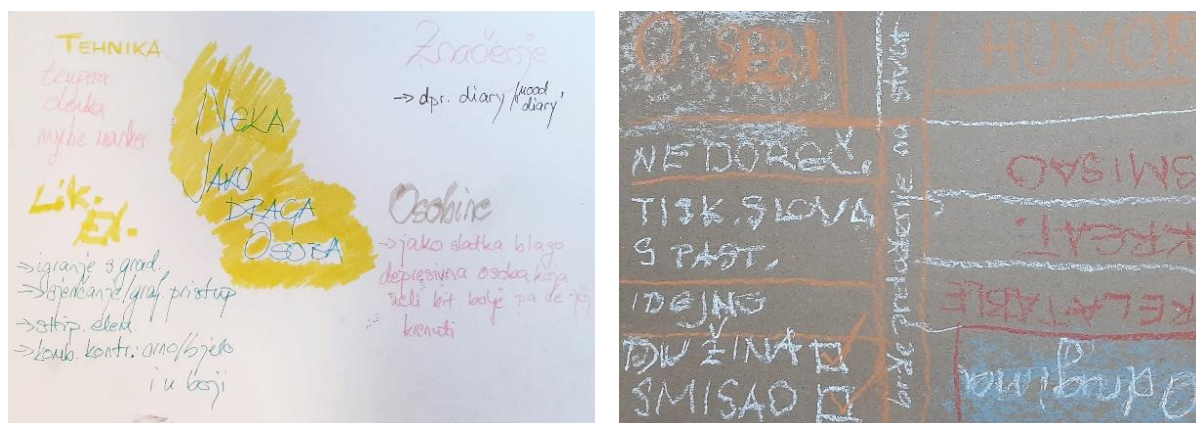

Slika 53: Ispitanica 6, umne mape

Ispitanica 6 je analizirala rad iz umjetničkog dnevnika ispitanice 3 (slika 43). Ispitanicu 6 je privukla kompozicija, motivi i crvena boja. Autorica je koristila jednu boju u više nijansi te je to bio glavni razlog odabira crvene – ispitanica 6 se željela više povezati s tuđim radom. Mapa se čita s lijeva na desno (slika 53). Najlakše joj je bilo krenuti sa značenjem analiziranog djela: *Misli autora, u danu koji se činio življi od prethodnih zbog razmišljanja o ispitima, kolokvijima i drugome. Lijep dan nakon lošeg perioda.* Za osobine autorice ispitanica zaključuje: *Autorica je odlična promatračica, obzirna, pametna, dobra prema ljudima, promišljena, zabavna, konstruktivna, uporna i vrlo slojevite osobnosti.* Na kraju pisanja teksta je ispitanica 6 odlučila dodati žutu kako bi se mapa lakše čitala te kako bi žuta obogatila vizualni doživljaj rada.

Zaključnu je umnu mapu napravila konstrukcijski jako sličnu prethodnoj – središnji pojam u sredini, ograđeni tekst s crtama i plohama ostvarenim ekspresivnim potezima crvene i žute boje. Na kraju je zalijepila crvene spajalice na crvenu boju. Razlog za upotrebu spajalica nije dubok, crvene i spajalice u obliku srca su ju podsjetile na srčanu čakru – dublje otkrivanje sebe. Koristila je (namjerno) iste boje na obje mape – za drugu mapu su joj se činile intuitivno ispravnima jer je takva energija radova ispitanice. Za vlastita je opažanja Ispitanica 6 navela: *Iznenadila sam se što sam introvertiranija nego što sam mislila te da bih trebala poraditi na ravnoteži između introspekcije i ekstrospekcije. U isto vrijeme sam primijetila da ponekad ne ulazim dovoljno duboko u značenje svojih likovnih radova, zaustavim se prebrzo. Meditacija i zamišljanje svog sigurnog prostora su mi najviše pomogli pri svjesnom produbljivanju tog razmišljanja.* O drugima je naučila koliko duboko ljudski um seže te koliko informacija nismo svjesni, a kroz meditaciju ih možemo vizualizirati.

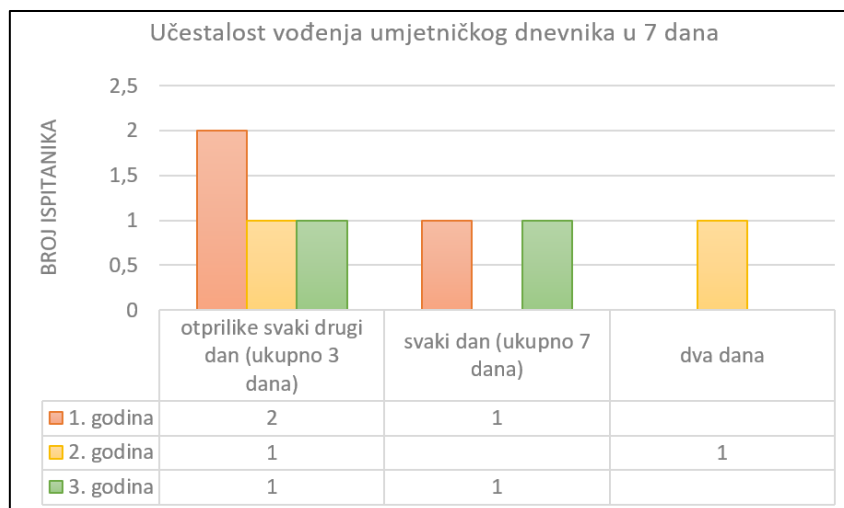
Slika 54: Ispitanica 7, umne mape

Ispitanica 7 je analizirala dio dnevnika ispitanice 3 (slika 43). Nazvala je analizu *Neka jako draga osoba* (slika 54). Iz tuđeg je rada zaključila kako je analizirani dio dnevnika bio *mood diary* (dnevnik raspoloženja) te je za osobine autora primijetila: *Jako slatka blago depresivna osoba koja želi biti bolje pa će joj krenuti*. Ispitanici se sviđjelo analizirati tehniku i likovne elemente za koje je napomenula kako ih je prestala biti svjesna te joj je ova vrsta analize u tome pomogla.

Za zaključni je rad komentirala kako joj se jako sviđa što je uspjela napraviti umnu mapu (nije u pravom smislu umna mapa) koja vizualno drugima neće imati smisla (neće znati kako ju „čitati“), no ona ju u svakom trenu može interpretirati. Čini joj se organizirano-kaotično strukturirana i kodirana prema njenom unutarnjem sistemu tijekom misli. S objektivnog je gledišta ova ispitanica u odnosu na sve ostale primjere umnih mapa ispitanika uspjela stvoriti drukčije i originalnije rješenje – iako je koristila samo tekst i crte kao graničnike. Rad nema klasični središnji pojam, gleda se iz dva gledišta i za razliku od ostalih je značenje teksta i njegov redoslijed teško dešifrirati. Ispitanica se kratko osvrnula na prikazane elemente: *Plava/crvena označava energiju izvana/iznutra. Riječi koje su napisane su uglavnom u kraticama. Uspješno su sažete, što mi prije baš nije išlo, a opet su u svojoj sažetosti meni potpuno smislene. Uspješno je riješena moja prepreka pisana dugih natuknica i to mi se sviđa. Za naučeno o drugima mogu reći kako smo u nekom smislu svi slični i u tuđim sam radovima primijetila emocije – to mi se jako sviđjelo.*

2.5.8 Analiza zaključnog upitnika

Zadnja je etapa ovog diplomskog istraživanja bio internetski upitnik sveukupnih dojmova s istraživanja. Oblik je bio Google Forms upitnik. Vremenski rok za ispunjavanje upitnika bio je tjedan dana (mjereno nakon zadnjeg akcijskog koraka). Upitnik je sumirao iskustvo/dojmove ispitanika, metode/instrumente/likovne zadatke koji su im se činili najkorisnijima te koliko im se poboljšala disciplina kontinuiranog likovnog bilježenja svojih misli i emocija.

Grafikon 7: Učestalost vođenja umjetničkog dnevnika

Prvo se pitanje odnosilo na učestalost vođenja umjetničkog dnevnika tijekom tjedan dana danog za izradu tri teme/zadataka (grafikon 7). Iz tablice je vidljivo da je većina ispitanika (njih ukupno 4 od 7) vodilo dnevnik svaki drugi dan. Od toga je 2 bilo s 1. godine, 1 s 2. godine i 1 s 3. godine studija. Svaki dan je dnevnik vodilo 2 ispitanika (1 s 1. godine i 1. s 3. godine studija), a samo je 1 ispitanik vodio dnevnik dva dana u tjednu. Time se može zaključiti kako je učestalost većine bila relativno učestala, a 2 od ukupno 7 je čak veoma često vodilo dnevnik.

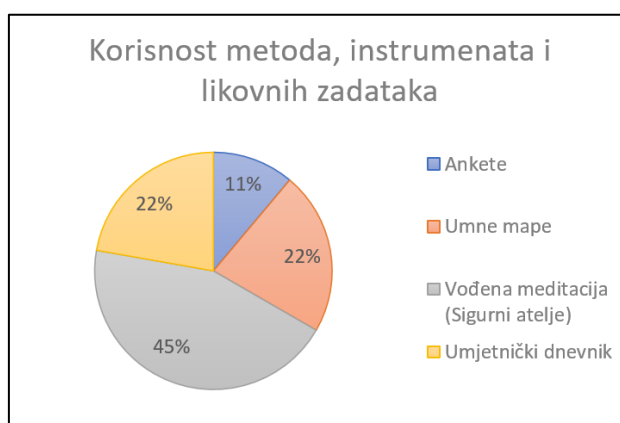
Primijećena promjena u likovnom izričaju, likovnoj autentičnosti, kreativnosti, motivaciji i kontinuitetu/disciplini likovnog stvaranja nakon vođenja umjetničkog dnevnika	
Ispitanik 1	Premalo je vremena prošlo za primijetiti preveliku promjenu. Čini mu se da je učestalije radio.
Ispitanica 2	Primijetila je promjenu na pozitivno. S manje je pritiska stavljala ideje na papir.
Ispitanica 3	Primijetila je promjenu na pozitivno. Više je pisala u dnevnik i koristila tekst.

Ispitanica 4	Premalo je vremena prošlo za primijetiti preveliku promjenu. Ima veću potrebu bilježenja misli, inspiracija, itd.
Ispitanica 5	Primijetila je promjenu na pozitivno. Stekla je veću disciplinu u odnosu na prije.
Ispitanica 6	Primijetila je promjenu na pozitivno. Radovi su joj figurativniji, čak i ako su u početku apstraktni.
Ispitanica 7	Primijetila je promjenu na pozitivno. Osjeća veću motivaciju i opuštenost te vraćanje autentičnoj sebi.

Tablica 8: Primijećena promjena u likovnom izričaju, likovnoj autentičnosti, kreativnosti, motivaciji i kontinuitetu/disciplini likovnog stvaranja nakon vođenja umjetničkog dnevnika

Što se tiče promjene u likovnom izričaju, autentičnosti i kreativnosti, svi su ispitanici zaključili da su puno opuštenije i iskrenije mogli likovno izraziti svoje misli, emocije i dojmove (tablica 8). Osjećali su se neopterećeno kako će likovni rad na kraju izgledati te hoće li se on nekome svijetiti. Više su se usredotočili na trenutak stvaranja i na svoju nutrinu.

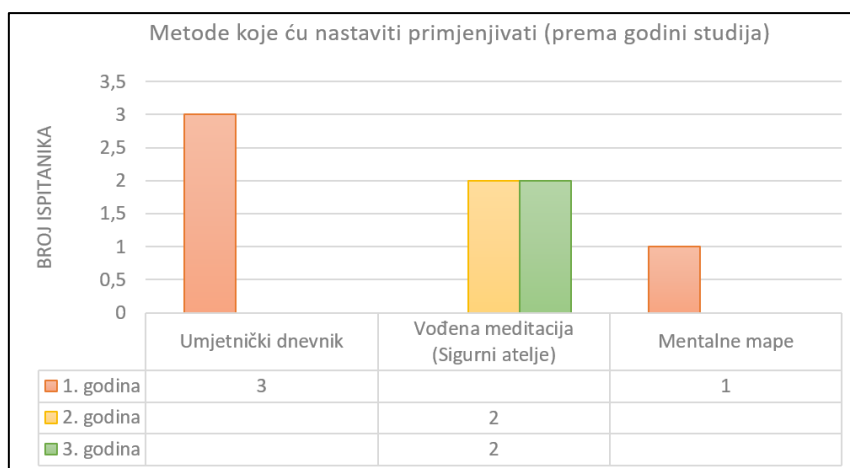
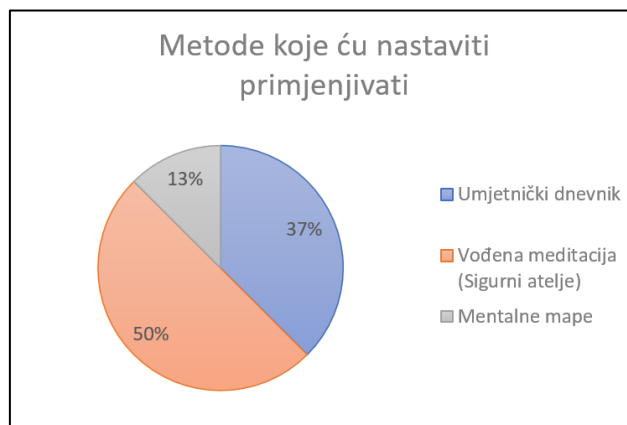
Za promjenu u motivaciji i kontinuitetu je većina logično zaključila kako je mjesec dana (od kojih su tek tri tjedna s tri akcijska koraka) ipak premalo vremena za primijetiti veliku promjenu u disciplini i motivaciji. Međutim, iz tablice je vidljivo da je kroz kratko razdoblje ipak postignut pomak u pozitivnom smjeru.

Grafikon 8: Korisnost metoda, instrumenata i likovnih zadataka

Treća se kategorija pitanja odnosila na korisnost primijenjenih metoda, instrumenata i likovnih zadataka u istraživanju (grafikon 8). U grafikon su uneseni brojevi puta koliko su ispitanici

spomenuli određenu metodu. Pokazalo se kako je 45% puta spomenuta vođena fantazija (*Sigurni atelje*), po 22% puta su spomenuti umjetnički dnevnik i umne mape, a ankete 11% puta. Automatski crtež nije spomenuo nitko od ispitanika. Prema tome se može zaključiti kako je trenutnim ispitanicima bila najkorisnija vođena meditacija tijekom koje su vizualizirali sigurni prostor za likovno stvaranje.

Grafikoni 9 i 10: Metode koje će ispitanici nastaviti primjenjivati

Četvrta je grupa pitanja mjerila metode koje će ispitanici nastaviti primjenjivati (grafikoni 9 i 10). Iz grafikona je vidljivo kako je ponovno vođena fantazija prevladala sa 50% spominjanja, umjetnički dnevnik je spomenut 37% puta, a mentalne mape 13% puta. Prema godinama studija desni grafikon pokazuje da su sva 3 ispitanika s 3. godine odabrala umjetnički dnevnik za daljnju primjenu. Iako je mnogo mogućih subjektivnih razloga za to, moglo bi se zaključiti kako je njihov likovni izričaj još neformiran te se još „traže“. Umjetnički im dnevnik omogućava bolje osviještenje svojih misli i emocija te lakše praćenje svojih inspiracija. Jedan je ispitanik s 1. godine spomenuo umne mape za lakše analiziranje vlastitih likovnih radova. Ispitanici s 2. i 3. godine studija su odabrali vođenu fantaziju. Može se pretpostaviti i prema njihovim likovnim radovima iz istraživanja kako su im likovni izričaji više formirani od onih

mlađih kolega te im meditacija pomaže uroniti dublje u već neke formirane stavove, misli i umjetničke utjecaje.

Korisnost spoznaja tijekom diplomskog istraživanja	
Ispitanik 1	<i>Za autentičnost ne znam, no svakako mislim da će mi pomoći da se pri svakom radu malo udaljim i da ga malo objektivnije pogledam i vidim što mogu promijeniti ili bolje izvesti.</i>
Ispitanica 2	<i>Mislim da će mi pomoći zato što sam naučila važnost pisanja i bilježenja osjećaja i misli, kao i to da je loše uspoređivati se s drugima zato što svi mislimo i osjećamo na različite načine.</i>
Ispitanica 3	<i>Da, mislim da hoće jer je mi je ovo diplomsko istraživanje pomoglo da opet nađem želju za crtanjem i to za nečime što želim crtati, shvatila sam kako nikada baš nisam znala što želim crtati.</i>
Ispitanica 4	<i>Ako uspijem dosegnuti određenu razinu samokontrole, svakako smatram da će mi biti od pomoći.</i>
Ispitanica 5	<i>Da naravno, jednog dana sigurno kada će mi zadatak biti da tražim autentičnost ali za sada ne mogu više reći jer sam tek na početku procesa svega novog.</i>
Ispitanica 6	<i>Da. Smatram da će mi pojmovi iz umnih mapa koje smo radili zaista pomoći u daljnjem likovnom izražavanju. Najviše zbog točno određenih smjernica pomoću kojih sam mnogo lakše i temeljitije raspoznala kako se čovjek povezuje s tehnikama koje koristi i zašto.</i>
Ispitanica 7	<i>Apsolutno, pošto mi je ovo istraživanje dopustilo da se više centriram u nekoj opuštеноj kreativni nego da upadam u konstantnu mentalnu kolotečinu koja ne daje nekakve stvarne rezultate. Formula za produktivnost leži u opuštenu stvaranju i stabilnom/konstantnom djelovanju, za razliku od stalne nervoze i preispitivanja je li ono što radimo dovoljno dobro.</i>

Tablica 9: Korisnost spoznaja tijekom diplomskog istraživanja

Zadnja kategorija pitanja bili su dojmovi ispitanika s istraživanja i koliko misle da im je cijelo iskustvo bilo korisno. Iz tablice 9 može se iščitati da je svim ispitanicima istraživanje bilo na neki način korisno. Većina ih je zaključila kako im je osobno pomogla u kontinuiranom bilježenju svih osobnih svjesnih i nesvjesnih informacija svoje osobnosti i likovnog procesa. Također su svi zaključili koliko im je bilo važno opustiti se i s manje grča pristupiti svojim likovnim bilješkama. Neki su iskreno komentirali kako nisu pretjerano sigurni koliko im je istraživanje pomoglo u pronalasku autentičnosti likovnog izraza te ih to trenutno ne zanima. No spoznaje o sebi i drugima su im otvorile neke nove sfere razmišljanja i uspjeli su se malo bolje povezati sa svojom podsviješću.

4. RASPRAVA

Svi su se ispitanici dobrovoljno prijavili na ovo diplomsko istraživanje. Igram slučaja je nakon prve ankete vidljivo kako su svi osim jednog ispitanika završili istu srednju školu, koja je još k tome umjetnička. S jedne je strane to bila sretna slučajnost jer se istraživanje fokusiralo primarno na studente koji se žele profesionalno baviti likovnim radom. Ispitanici koji su završili Školu primijenjene umjetnosti i dizajna pokazali su barem djelomičnu podlogu i disciplinu želje i volje likovnog bilježenja. Ispitanik koji je završio gimnaziju nije previše odskakao od kolega, vjerojatno zato što je u srednjoj školi redovito sudjelovao na likovnim grupama. Prednost, ali ujedno i mana istraživanja su bili odabiri tuđih likovnih radova. Upravo zbog prethodnog međusobnog poznavanja pojedinih ispitanika, u prvoj su analizi tuđeg rada na neki način mogli lakše pretpostaviti pozadinu nastanka likovnog rada. To čini tu analizu pomalo pristranom. No s druge strane je to pozitivno jer je jedan od ciljeva bilo postavljanje u um kolege te kako je on razmišljao pri stvaranju nekog rada. Ispitanici su tako produbili znanje o svojim kolegama, a to im je pomoglo i u vlastitom likovnom izrazu. Kasnije su pri analizi umjetničkih dnevnika neki ispitanici otišli korak dalje i radije odabrali rad kolege kojeg ne poznaju toliko dobro. Svi su ispitanici bili veoma korektni, iznimno ohrabrujući i pozitivni pri analiziranju i ujedno kritiziranju tuđih osobnih likovnih radova.

Na početku istraživanja je pretpostavljeno kako će prve umne mape biti manje kreativne u odnosu na zadnje dvije te da će ispitanici razviti svoj originalni način strukturiranja umnih mapa. To se pokazalo djelomice točnim. Većina je prvih umnih mapa bila kreativnija od zadnjih, a ispitanici su velikim dijelom koristili klasični shematski prikaz s glavnim pojmom u sredini iz kojeg se granaju potpojmovi. Ispitanici jesu na neki način kreativno pristupili i vidljivi su različiti likovni izričaji. Kod ispitanika 1. godine je vidljiva naznaka stila, no još se traže, 2. i 3. godina ima malo više razvijen vlastiti stil. Svi su ispitanici komentirali kako su se žurili s umnim mapama jer nisu imali dovoljno vremena – početak drugog mjeseca kada je bio kraj istraživanja je ujedno vrijeme pred kolokvije i ispite na fakultetu. Svi su se složili kako su umne mape željeli bolje oblikovati.

Pri izradi automatskih crteža su ispitanici koristili iste dimenzije papira i slične tehnike – većinom tuš i ugljen. Razlog je logičan jer su manje dimenzije papira ekonomičnije, a tuš i ugljen tehnike kojima se brzo i efikasno može prikazati tijek misli i emocija kada ih treba brzo zabilježiti. Također pružaju slobodu i neopterećenost pri izražavanju. Orijehtacija automatskog crteža bila je kod svih radova jednaka orijentaciji papira na kojoj je prikazan *Sigurni atelje*, što

ne čudi jer su radovi nastali odmah jedan iza drugog i prikazuju isti motiv. Na kraju se automatski crtež najmanje koristan za bilježenje u odnosu na druge metode, jer ga ispitanici nisu nikada posebno spomenuli.

Prostoriju za slobodno likovno izražavanje su svi osim ispitanice 7 izradili na A3 papiru. Razlozi su subjektivni i uglavnom intuitivni. Tehnike su varirale, no sve su odabrane sukladno ideji i prikazu dojma koji se želio postići. Većina je ispitanika uspjela dublje prodrijeti u svoju podsvijest te su s lakoćom uz poneko dodatno pitanje mogli elaborirati značenje pojedinih elemenata ili boja. Zanimljivo je promatrati različite likovne izričaje kod ispitanika i kako su oni puno kreativniji i osobniji od vizualnih prikaza umnih mapa. Uz ovi sigurnu prostoriju ispitanici vežu uglavnom pozitivna iskustva i emocije. No prisutne su i negativne te neke prepreke s kojima se pojedini ispitanici bore u svakodnevnom likovnom stvaranju. Očekivano da sigurni prostor budi samo pozitivne emocije, jer on je na kraju krajeva siguran. Ipak je taj prostor bio dovoljno siguran za ispitanike da su neki poput Ispitanika 5 prikazali i negativne aspekte svoje psihe – poput izgubljenosti u traženju izričaja. Isti je ispitanik dobro zaključio da je i to dio likovnog procesa te ga ujedno treba prihvatiti. Meditacija i *Sigurni atelje* su mu omogućili početak osvještavanja i početak prihvaćanja.

U istraživanju je sudjelovalo 6 studentica/ispitanica i 1 student/ispitanik. Zbog velikog nesrazmjera između broja ženskih i muških ispitanika nije moguće veoma precizno usporediti rezultate istraživanja prema spolu. U svakom slučaju se iz dobivenih rezultata može iščitati kako nema gotovo uopće razlike ili izdvajanja muškog ispitanika u odnosu na ostatak ženskih ispitanika.

Istraživanje je dalo odgovor na sva tri istraživačka pitanja. Što se tiče prvog istraživačkog pitanja: *Kojim metodama postići autentično mapiranje osobnosti te u kakvom je odnosu odabir likovnog medija s osobnosti ispitanika?*, metode kojima se htjelo postići autentično mapiranje osobnosti su očekivano varirale među ispitanicima te ovisno o njihovoj osobnosti su neki odabrali samo jednu, a neki pak kombinaciju dvije metode. S obzirom na to da se radilo o studiji slučaja na kojoj se dobrovoljno prijavilo samo 7 ispitanika, istraživanjem se pokušalo ući u dubinu svakog pojedinog slučaja. Iz radova i odgovora ispitanika najviše su im od pomoći bili umjetnički dnevnik u kojem je bila potpuna sloboda bilježenja, tekstualno, vizualno ili kombinacija oba oblika. Umne su im se mape činile zanimljivima kao metoda analize likovnog djela i trebali su se udubiti u pozadinu vlastitog, kao i tuđeg likovnog djela. Umne su mape unatoč korisnosti zbog poticanja empatije i „postavljanja u tuđe cipele“ ipak bile i

najneugodnije iskustvo za ispitanike jer su one bile prvi zadatak i tražile su intimne podatke likovnog stvaralaštva, misli, strahova i emocija. Općenito su svi ispitanici, unatoč veoma osobnim likovnim zadacima koje su trebali javno predstaviti, bili veoma voljni prevladati izlaženje iz komforne zone i hrabro su iznijeli svoje najintimnije dijelove osobnosti. Likovni mediji i tehnike su bili različiti. Iako se pretpostavilo da će značenje svake tehnike biti iznimno važno za osobnost ispitanika, to je tek djelomično točno. Tehnika je itekako igrala ulogu, no najviše kako bi ispitanik prenio ideju na podlogu. Ispitanici jesu većinski izrazili kako žele više koristiti boje, no zapravo je tehnika bila najviše posrednik u postizanju cilja.

Kod drugog istraživačkog pitanja: *Koliko je metoda vođenja dnevnika korisna za poticanje kreativnosti ispitanika?* se metoda vođenja umjetničkog dnevnika pokazala dobrom za poticanje kreativnosti ispitanika, no nije bila jedinom metodom koja je u tome bila korisna. Uz nju je svakako vođena fantazija pomogla u što autentičnijem i osobnijem vizualiziranju jednog od najintimnijih prostora osobnosti budućeg likovnog umjetnika – njegov sigurni atelje gdje je sve dozvoljeno. Što se tiče trećeg istraživačkog pitanja: *Kako postići kontinuitet vođenja likovnog dnevnika?* kontinuitet i disciplina vođenja umjetničkog dnevnika su djelomice postignuti i to najvećim dijelom zbog prekratkog vremena trajanja istraživanja. Unatoč kratkom vremenu iz odgovora ispitanika je vidljivo kako su svi doživjeli pozitivne promjene, postigli veću opuštenost i motivaciju te zbog toga uspjeli kontinuirano raditi u tri tjedna akcijskih koraka.

Najveći je manjak ovog istraživanja prekratko vrijeme u kojem je izvedeno kako bi se ostvarili konzistencija i disciplina mapiranja osobnosti. Da bi istraživanje zaista urodilo plodom potrebni su mjeseci i godine praćenja ispitanika i njihovog individualnog likovnog razvoja. Također bi ovo istraživanje moglo biti primijenjeno na jednakom broju muških i ženskih ispitanika te na ispitanicima koji su završili Nastavnički odsjek na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Rezultati istraživanja bi se zatim mogli usporediti i možda bi bio dobiven bolji uvid u razmišljanja i radove ispitanika koji još studiraju te ispitanika koji su završili isti studij.

5. ZAKLJUČAK

Ovim se diplomskim istraživanjem pokušalo potaknuti ispitanike na izražavanje njihovog što autentičnijeg likovnog izraza. Uz to se pokušalo potaknuti ispitanike na izlaženje iz svog sigurnog prostora osobnosti i likovnog stvaranja kako bi što bolje naučili pratiti vlastita unutarnja stanja te pri tome ostvarili disciplinu kontinuiranog dokumentiranja osobne likovno-duhovno-emosivne intime. Pretpostavilo se da će i pomoću sudioničkog opažanja te analiziranja tuđih slobodnih likovnih radova ispitanici biti opušteniji i motiviraniji u samoanalizi i introspekciji.

Istraživanje je koristilo umne mape za analizu vlastitih i tuđih radova, automatskog crteža, vođene meditacije i umjetničkog dnevnika. Generalno gledano, sve su metode bile ispitanicima korisne, svaka na drukčiji način. Najkorisnijima su se pokazali umjetnički dnevnik i vođena meditacija sigurnog prostora za likovno stvaranje jer su pružali više slobode izražavanja te su ispitanicima bile zanimljivije od umne mape i automatskog crteža – najviše jer su zadnje spomenute metode vezali uz nastavni sadržaj ili su im bile manje zanimljive jer su često spominjane i korištene. U svakom slučaju je najviše ovisilo o ispitaniku i njihovoj osobnosti.

Najveći nedostatak istraživanja je kratki vremenski okvir praćenja ispitanika za delikatnu temu kao što je mapiranje osobnosti. Tema je sama po sebi apstraktna i nije lako obuhvatiti sve faktore kako bi svaki ispitanik u potpunosti postigao najautentičniji i kreativni izričaj. Istraživanje bi moglo biti puno korisnije i objektivnije kada bi se odvijalo tijekom mjeseci ili godina praćenja ispitanika. Naposljetku, autentičnost je pomalo kontroverzan pojam i ona se ne može postići kroz mjesec dana, već ju većina ljudi razvija cijeli život. Tipovi zadataka na istraživanju bili su veoma intimne prirode i paradoksalno imaju za cilj ispitanikovo opušteno bilježenje podsvijesti bez straha da će ih drugi osuđivati, a opet je izlaženje iz komforne zone i zadiranje u tuđu intimu veoma teško većini ljudi. Ispitanici su se pokazali spremni otvoriti se sebi i kolegama kako bi produbili znanje o sebi i o drugima. Unatoč kasnim terminima radionica istraživanja, uspješno je stvorena mirna i sigurna atmosfera u kojoj su se ispitanici uspjeli osloboditi predrasuda o vlastitom likovnom radu i probiti led prema mapiranju svojih misli, emocija i inspiracija.

6. LITERATURA

1. Benjamin, W., (1968). *The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction* (H. Zohn, Trans.). In H. Arendt (Ed.), *Illuminations* (1st ed., 225-226). New York: Schocken Books.
2. Brotchie, A. (1995). *A Book of Surrealist Games* (M. Gooding, Ed.). Boston: Shambhala Redstone Editions : Distributed in the United States by Random House.
3. Buzan, T. (2006). *The Ultimate Book of Mind Maps: Unlock Your Creativity, Boost Your Memory, Change Your Life* (S. Abbott, Ed.). London: HarperThorsons.
4. Capacchione, L. (1979). *The creative journal : the art of finding yourself*. Chicago, Ill. : Swallow Press.
5. Guilford, J. P. (1968). *Intelligence, Creativity and their Educational Implications*. San Diego: Robert R. Knapp.
6. Jung, C. G. (1976). *The Portable Jung* (J. Campbell, Ed.). New York: Penguin Books
7. Jung, C. G., (2009). *The red book = Liber novus : a reader's edition* (S. Shamdasani, Ed.). New York: W.W. Norton & Company.
8. Lindholm, C. (2008). *Culture and Authenticity*. Malden, MA; Oxford: Blackwell Publishing.
9. McNiff, S. (2004). *Art Heals: How Creativity Cures the Soul*. Boston: Shambhala.
10. McNiff, S. (2015). *Imagination in Action: Secrets for Unleashing Creative Expression*. Boston: Shambhala.
11. Michalko, M. (1998). *Cracking Creativity*. Berkeley, Calif.: Ten Speed Press.
12. Oaklander, V. (1988). *Windows to Our Children: A Gestalt Therapy Approach to Children and Adolescents*. Highland, N.Y.: Center for Gestalt Development.
13. Barun, I., Ivanović, N., Jovanović, N. (2014.). Art terapija – teorijske postavke, razvoj i klinička primjena. *Socijalna psihijatrija*, 42(3), 192. <https://hrcak.srce.hr/134765> (pregledano 5.12.2022.)

14. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2021). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://www.vincentvangogh.org/van-gogh-letters.jsp> (pregledano 1.12.2022. - 4.1.2023.)
15. Malchiodi, C. (listopad, 2013). *Visual Journaling, Self-Regulation and Stress Reduction: An art therapy perspective of visual journaling and its benefits*. Psychology Today. <https://www.psychologytoday.com/us/blog/arts-and-health/201310/visual-journaling-self-regulation-and-stress-reduction-0> (pregledano 2.1.2023.)
16. Vincent van Gogh: Paintings, Drawings, Quotes and Biography. (n.d.). *Letters of Vincent van Gogh*. <https://www.vincentvangogh.org/van-gogh-letters.jsp> (pregledano 5.1.2023.)

7. PRILOZI

6.1 Priprema (prošireni sinopsis) diplomskog istraživanja

DIPLOMSKO ISTRAŽIVANJE: PRIPREME SUSRETA

Tema: **Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza**

CILJEVI: Potaknuti sudionike na suočavanje sa samim sobom kroz likovno izražavanje. Poticanje iskrenosti i dublje poniranje u razloge „zašto stvaram kako stvaram“ te „koje su moje potrebe kad se likovno izražavam“ kroz odgovaranje na anketna pitanja. Ostvariti razumijevanje sudionika prema svom stvaralaštvu (bolje razumijevanje njihovih vlastitih osjećaja, potreba, briga, unutarnjih misli, snova, strahova te ostalih podsvjesnih čimbenika). Potaknuti sudionike na još veće i dublje kreativno izražavanje. Ponuditi rješenja za „umjetničku blokadu“.

METODE I STRATEGIJE: rezimiranje i bilježenje, putovanje u mašti, asocijacije

VRIJEME TRAJANJA ISTRAŽIVANJA: 3 (susret 1 tjedno), uz individualne konzultacije po potrebi.

Prije prvog susreta polaznici ispunjavaju mrežnu anketu:

Cilj prve ankete je proniknuti u njihovo osnovnoškolsko i srednjoškolsko likovno izražavanje, njihova polja interesa, u njihov proces nastanka djela te jesu li ikada dublje analizirali svoje likovne radove.

1. SUSRET: *Interpretacija mojih likovnih djela*

Ukupno vrijeme trajanja: 120 min

LIKOVNI MOTIV: umna mapa

LIKOVNO PODRUČJE: 2D ili 3D oblikovanje (ovisi o senzibilitetu sudionika)

CILJ: poticanje intuitivnog izražavanja kod sudionika.

LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA: papir, karton, slikarski/crtački mediji, neoblikovani didaktički materijali ako sudionici žele stvoriti reljef.

SOCIOLOŠKI OBLIK RADA: individualni rad, rad u skupini (predstavljanje)

UVODNI DIO: 10-15 min

Studentica se kratko predstavlja studentima i ukratko opisuje svoje diplomsko istraživanje. Napominje kako su sve ankete anonimne i da će se njihovi odgovori i fotografije s istraživanja koristiti isključivo u istraživačke svrhe ovog diplomskog rada.

Sudionici se međusobno kratko predstavljaju (koja su godina na preddiplomskom studiju, koji su njihovi interesi što se tiče likovnog izražavanja te na kojem usmjerenju žele nastaviti na diplomskom studiju).

Studentica pita studente jesu li upoznati s pojmom umne mape. Studentica zatim ukratko objašnjava što je umna mapa uz prikazanih nekoliko vizualnih primjera. Važno je naglasiti razliku između umne mape i grafičkog organizatora. Ako studenti znaju što je umna mapa (studentica će to utvrditi obrazloženjima studenata), studenti rješavaju **drugu anketu** koja će im pomoći pri radu na umnoj mapi. Pitanja ankete će biti isprintana te će sudionici na njihov pismeno odgovarati na licu mjesta.

SREDIŠNJI DIO: 90 min (45 min za svaki likovni rad)

Prva umna mapa – analiza vlastitog rada

Sudionici prvo odabiru jedan **svoj** rad (ili grupu radova ako su povezani u diptih/poliptih ili nekom drugom poveznicom) i izrađuju umnu mapu interpretacije vlastitih radova. To mogu biti radovi nastali tijekom protekle godine (ili tijekom nekoliko godina, ovisno koja su godina studija). Studenti dobivaju osnovne upute (smjernice) koje će im pomoći pri izradi umne mape.

Tehniku koju će koristiti pri izradi biraju sami – studentica će pripremiti papire i pribor, a studenti smiju koristiti i dodatne materijale koje imaju u klasama ako imaju materijale. Format papira koje će studenti dobiti bit će jednak za sve, no mogu ga mijenjati ako žele (izrezivati, trgati, presavijati).

Smjernice koje će biti vidljive studentima tijekom stvaranja umne mape (u obliku grafičkog organizatora):

Središnji pojam umne mape: *naziv odabranog djela* (prema tvom odabiru)

Glavni pojmovi koji će se granati iz naziva tvog djela: proces nastanka (gledanje „iznutra“) i interpretacija (gledanje „izvana“)

Ostali pojmovi:

- Vezani uz proces nastanka: ideja, razrada, izvedba, naslov
- Vezani uz interpretaciju: likovni elementi, tehnika, tema, dublje značenje

ZAVRŠNI DIO: 15 min

U završnom dijelu sudionici pred skupinom interpretiraju svoje umne mape.

Ciljevi ovih likovnih zadataka su **prvo**: samopoimanje i osvještavanje procesa, emocija, aluzivne baze, sposobnosti i preferencija pri analizi vlastitog rada, a **drugo**: međuvršnjačko

vrednovanje, promatranje tuđeg rada i njegova interpretacija. Osim što nam ponekad tuđa analiza našeg rada može otkriti nešto novo i zanimljivo nama samima, najčešće ta analiza više govori o preferencama, emocijama i aluzivnoj bazi promatrača. Važno je to osvijestiti kroz drugi likovni zadatak.

Studenti ispunjavaju **treću anketu** koja ih uvodi u temu umjetničkog dnevnika.

Zadatak za sljedeći put:

Druga umna mapa – analiza tuđeg rada prema vlastitom izboru

Sudionici prvo odabiru jedan **tudi** rad (ili grupu radova ako su povezani u diptih/poliptih ili nekom drugom poveznicom) i izrađuju umnu mapu interpretacije tuđeg rada. To mogu biti radovi nastali tijekom protekle godine (ili tijekom nekoliko godina, ovisno koja su godina studija). Studenti dobivaju osnovne upute (smjernice) koje će im pomoći pri izradi umne mape.

Tehniku koju će koristiti pri izradi biraju sami – studentica će pripremiti papire i pribor, a studenti smiju koristiti i dodatne materijale koje imaju u klasama ako imaju materijale. Format papira koje će studenti dobiti bit će jednak za sve, no mogu ga mijenjati ako žele (izrezivati, trgati, presavijati).

Smjernice koje će biti vidljive studentima tijekom stvaranja umne mape (u obliku grafičkog organizatora):

Središnji pojam umne mape: *naziv odabranog djela* (prema tvom odabiru: izmisli naziv tuđeg djela prema vlastitom nahodjenju)

Glavni pojmovi koji će se granati iz naziva djela: interpretacija (gledanje „izvana“)

Ostali pojmovi:

- naslov (zbog čega si dao odabrani naslov tom djelu – pisanje asocijacija)
- likovni elementi, tehnika, tema, dublje značenje

2. SUSRET: Početak vođenja umjetničkog dnevnika

Ukupno vrijeme trajanja: 120 min

LIKOVNI MOTIV: sigurni prostor za likovni rad

LIKOVNO PODRUČJE: 2D ili 3D oblikovanje (ovisi o senzibilitetu sudionika)

CILJ: Poticanje intuitivnog izražavanja kod sudionika kroz automatski crtež. Poticanje na kontinuirano i dosljedno vođenje umjetničkog dnevnika.

METODE RADA: vođena fantazija

LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA: papir, karton, slikarski/crtački mediji, neoblikovani didaktički materijali ako sudionici žele stvoriti reljef.

SOCIOLOŠKI OBLIK RADA: individualni rad, rad u skupini (razgovor)

UVODNI DIO: 10-15 min

Studentica kratko pokazuje primjere umjetničkih dnevnika poznatih likovnih umjetnika (poput Fride Kahlo, Pabla Picassa, ...itd.). Zaključak koji je potrebno naglasiti kod stvaranja umjetničkog dnevnika je dozvoljeno korištenje vlastitih bilješki tijekom misli, asocijacija (što udaljenijih) i sličnog koje se mogu pojavljivati pored, preko, iznad ili ispod skica u dnevniku. Umjetnički dnevnik ne predstavlja gotov likovni rad, već je on pomoć pri procesu stvaranja likovnih radova. Na takav će se način studenti postaviti pred stvaranje sljedećih tema u središnjem dijelu.

Zatim studentica predstavlja tehniku automatskog crteža (i pokazuje reprodukcije nadrealističkih automatskih crteža). Ova tehnika može biti korisna kao psihološko-umjetnička metoda „izbacivanja“ emocija na papir te kao polazište u trenucima „umjetničke blokade“ za pronalaženje motiva u automatskom crtežu koji mogu potaknuti nastanak novog likovnog rada.

Nakon toga slijedi vođena fantazija tijekom koje sudionici zamišljaju svoj sigurni prostor u kojemu mogu, vole i žele stvarati s lakoćom i motivacijom.

SREDIŠNJI DIO: 80 min (40 min po radu)

U središnjem dijelu susreta sudionici stvaraju likovni rad svog zamišljenog sigurnog prostora u svom umjetničkom dnevniku uz pripadajuće bilješke koje opisuju taj prostor te sve dodatne bilješke koje sudionici mogu dodati prema vlastitoj intuiciji. Studentica će donijeti papire koje studenti odabiru (smanjuju na željenu dimenziju) za izradu umjetničkog dnevnika.

Prvo stvaraju automatski crtež emocija koje taj prostor izaziva u njima. Te iste emocije zapisuju na iste stranice dnevnika gdje je i crtež. Uz emocije smiju zapisivati i asocijacije koje su im pale na pamet pri meditaciji.

Zatim prema vlastitom izboru stvaraju crtež/sliku/reljef svog sigurnog prostora za stvaranje. Sudionici smiju koristiti pribor koji im je studentica pripremila (od crtačke, slikarske i kiparske tehnike) te smiju koristiti internet ili knjige ako ih imaju sa sobom.

Za svaki rad studenti imaju 40 minuta.

ZAVRŠNI DIO: 10 min

Na kraju slijedi razgovor o dojmovima i analizi svog rada.

Zadatak do sljedećeg (i zadnjeg) susreta je vođenje umjetničkog dnevnika kroz četiri teme koje će studenti dobiti. Dnevnik trebaju voditi kontinuirano, idealno bi bilo svaki dan ili svaki drugi dan stvoriti rad s bilješkama za jednu temu. Ukupno su tri teme, te je idealno potrebno minimalno tri dana. Za svaku temu studenti mogu izdvojiti oko 20 minuta. Smiju si uzeti i više

vremena ako žele. Smiju i nadograđivati radove s dodatnim likovnim elementima ili bilješkama unutar nekoliko dana ako žele (to znači ako završe s jednom temom, a dan ili više kasnije ju žele nadograditi smiju to učiniti). Smiju koristiti materijale i tehnike po želji te se smiju služiti internetom. Na sljedećem će susretu radovi biti analizirani i ispunjena zadnja anketa.

Teme za zadatak do sljedećeg susreta:

1 – Autoportret

2 – Jedan događaj u danu (put od kuće do faksa, šetnja, odlazak u kupovinu,...)

3 – Mapiranje mojih unutarnjih stanja (što sam primijetio/la i zašto mi je to važno, koja su to unutarnja stanja koja su moj preduvjet za stvaranje likovnih radova)

Napomena za studente: Smiju se služiti bilo kojom tehnikom i medijem, što osim crteža i slike uključuje i fotografiju, video te skulpturu/reljef. Smiju prikazati teme više puta i smiju se služiti automatskim/intuitivnim crtežom i umnom mapom ako intuitivno osjećaju da žele. Ako će neki radovi biti u 3D obliku, njih je potrebno fotografirati radi dokumentacije za diplomski rad.

Studenti imaju tjedan dana za vođenje dnevnika.

3. SUSRET: Završni susret – analiza radova i refleksija

LIKOVNI MOTIV: umna mapa

LIKOVNO PODRUČJE: 2D ili 3D oblikovanje (ovisi o senzibilitetu sudionika)

CILJ: Poticanje na kontinuirano i dosljedno vođenje umjetničkog dnevnika.

METODE RADA: razgovor

LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA: papir, karton, slikarski/crtački mediji, neoblikovani didaktički materijali ako sudionici žele stvoriti reljef

SOCIOLOŠKI OBLIK RADA: rad u skupini (razgovor i eventualna rasprava)

UVODNI DIO: 5 min

Sudionici odabiru jedan rad iz tuđeg umjetničkog dnevnika koji će analizirati u svojoj umnoj mapi.

SREDIŠNJI DIO: 80 min (40 min po radu)

Sudionici stvaraju umnu mapu koja je prema strukturi ista kao ona na početku istraživanja. Ova će umna mapa biti uspoređena sa prvom umnom mapom. Pomoću nje analiziraju jedan rad od zadanih tema u umjetničkom dnevniku.

Kada završe s prvom umnom mapom odabiru tuđi rad prema vlastitom izboru koji analizira u drugoj umnoj mapi.

ZAVRŠNI DIO: 15 min

Sudioničko opažanje, analiza radova i dojmovi, završna anketa

Sudionici međusobno analiziraju radove (vlastite i tuđe). Kao što je prethodno spomenuto, njihova interpretacija tuđeg rada je najviše projekcija njih samih. To može biti odlično iskustvo kada se osvijesti taj fenomen. Možemo mnogo naučiti o sebi, a i drugi o nama. Također uz vođenje studentice uspoređuju prve umne mape s novom i zaključuju do kojih je promjena došlo (ako one postoje).

Sudioničko opažanje traje kontinuirano, kroz cijelo istraživanje u obliku vrednovanja za učenje.

Sudionici zatim rješavaju zadnju anketu.

Na kraju studenti zaključuju razmišljanja o umjetničkom dnevniku (u skupini, no može i individualno ako je nekome neugodno).

Sudionici predaju radove: Sigurni prostor, Umne mape i Umjetnički dnevnik (ili neke dijelove koji su njima značajni i pomogli su im u razumijevanju sebe i svog likovnog pristupa) – **u obliku fotografije i/ili videa!**

6.2 Vodena fantazija

VOĐENA FANTAZIJA (»Sigurni atelje«)

NAPOMENA: tekst je osmišljen po uzoru na

Udobno se smjestite.

Zatvorite oči. Danas ćemo otputovati u naš sigurni prostor za umjetničko stvaranje. U prostor u kojem mogu, volim i želim stvarati s lakoćom i motivacijom, bez osuđivanja. Na putovanju obratite pažnju na emocije koje ćete osjetiti, što sve vidite, što čujete, što dodirujete i možda čak što možete okusiti.

Počnimo.

Duboko udahnite, polako. Zatim izdahnite, polako. Još jednom udah...izdah. Usredotočite se na disanje. Udah...izdah.

Zamislite prostor u kojemu se trenutno nalazimo. Sa zatvorenim očima osjetit ćete taj prostor, u kome je vaše tijelo, i zrak koji je oko vas. Zamislite da ste ustali i krenuli prema vratima. Uzimate kvaku u ruke i otvarate vrata. Kada otvorite vrata ulazite u svoj sigurni prostor stvaranja. U prostor gdje ste potpuno slobodni stvarati što god želite, brzinom kojom vi želite. Uđite u sredinu prostorije. Dignite glavu uspravno i okrenite se oko sebe, kako bi pregledali prostoriju. Koliko je velika? Jako velika, ili jako mala? Ima li prozore i gdje se oni nalaze? Koji su materijali na podu: parket, beton, možda trava, voda,...Je li taj prostor možda vani, negdje u prirodi?

Koje zvukove čujete? Koji su mirisi u vašoj radnoj prostoriji? Koje emocije oni izazivaju u vama? Pogledajte gore. Ima li vaša radna prostorija strop, ili možda kat? Možda nema stropa, što se nalazi gore?

Vratite pogled dolje i krenite šetati po prostoriji. Obratite pažnju što se sve u njoj nalazi. Malo detaljnije pogledajte svaki njen kutak. Što vidite? Ima li u njoj materijala i predmeta koji su vam važni, koji bude uspomene. To je prostorija samo za vas, kao čarobna soba, čarobni studio koji vas inspirira da stvarate. U njoj ćete naći sve ono što ste oduvijek željeli da imate u svom ateljeu. Mjesto gdje se ona nalazi može biti bilo gdje, ona može bilo kako izgledati i u njoj se može nalaziti što god želite. Sada ću vas ostaviti da šćete svojim sigurnim ateljeom. Istražujte, dodirujte i mirišite. Pokušajte izraditi neki likovni rad. Puštam vas sada da malo razgledate.

(2 minute tišine)

Sada kada ste razgledali svoj sigurni atelje stanite opet u sredinu prostorije. Još jednom se okrenite oko sebe i dobro zapamtite izgled, zapamtite kako se osjećate, što sve čujete, što mirišite. Okrenite se prema vratima, primite kvaku i iziđite iz prostorije. Vratili ste se sada u akt salu. Krenite prema svom mjestu gdje sada sjedite. Polako sjednite.

Duboko udahnite...i izdahnite.

Otvorite sada oči!

6.3 Upitnici

Diplomsko istraživanje:

Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza _prva anketa

Napomena: ispitanici su upitnik rješavali putem Google Formsa

Pitanja prvog upitnika:

1. Jesi li volio/ljela satove Likovne kulture u osnovnoj školi? Obrazloži svoj odgovor posebno za razrednu, a posebno za predmetnu nastavu.
2. Koliko su metode učitelja/ice Likovne kulture u osnovnoj školi utjecale na kreativnost i autentičnost rješenja tvojih likovnih radova? Pokušaj što detaljnije obrazložiti svoj odgovor posebno za razrednu, a posebno za predmetnu nastavu.
3. Koliko su likovni zadaci koje je zadavao/la učitelj/ica Likovne kulture u osnovnoj školi utjecali na kreativnost i autentičnost rješenja tvojih likovnih radova? Pokušaj što detaljnije obrazložiti svoj odgovor posebno za razrednu, a posebno za predmetnu nastavu.
4. Koju su srednju školu završio/la i jesi li imao/la nastavni predmet Likovnu umjetnost te koliko sati tjedno?
5. Jesi li volio/ljela satove Likovne umjetnosti u srednjoj školi? Obrazloži svoj odgovor.
6. Koliko su metode nastavnika/ce Likovne umjetnosti u srednjoj školi utjecale na kreativnost i autentičnost rješenja tvojih likovnih radova? Pokušaj što detaljnije obrazložiti svoj odgovor.
7. Koliko su likovni zadaci koje je zadavao/la nastavnik/ca Likovne umjetnosti u srednjoj školi utjecali na kreativnost i autentičnost rješenja tvojih likovnih radova? Pokušaj što detaljnije obrazložiti svoj odgovor.
8. Što je za tebe kreativnost?
9. Smatraš li se kreativnom osobom i zbog čega?
10. Što je za tebe autentičnost?
11. Smatraš li se autentičnom osobom i zbog čega?
12. Zbog čega si se odlučio/la upisati na Nastavnički smjer na Akademiji likovne umjetnosti u Zagrebu?
13. Na koje sve načine očekuješ da će ti studijski program pomoći da ostvariš svoje umjetničke i kreativne ciljeve kao budućem umjetniku?

14. Koje te teme u području umjetnosti zanimaju? To mogu biti teme iz popularnog života, klasičnije teme koje su se primjenjivale u povijesti umjetnosti, aktualne teme, duhovne teme, itd.
15. Zbog čega te upravo ta/e tema/e zanimaju? Pokušaj što detaljnije obrazložiti odgovor.
16. Koja te područja likovne umjetnosti zanimaju? Je li to više povijest umjetnosti (poput analize povijesnog konteksta u kojem je umjetnik stvarao), sam stvaralački proces (može biti tvoj stvaralački proces ili nekog umjetnika), likovna pedagogija, ili nešto sasvim drugo. Pokušaj što detaljnije obrazložiti odgovor.
17. U nekoliko rečenica opiši kako izgleda tvoj proces nastanka ideja za nadolazeći likovni rad.
18. Na koji način odabireš konačnu ideju (intuitivno, logički, kombinacijom jednog i drugog ili možda na neki sasvim drugi način)? Pokušaj što detaljnije obrazložiti odgovor.
19. U kojoj tehnici (ili tehnikama) trenutno voliš stvarati? Obrazloži svoj odgovor.
20. Koje su emocije prisutne tijekom stvaranja tvojih likovnih radova? Pokušaj opisati te emocije (koje su, jesu li većinom pozitivne ili negativne te što utječe na to kakve će one biti).
21. Jesi li ikada prije analizirala/o svoje likovne radove? Ako jesi opiši situaciju (ili situacije) u kojoj se to dogodilo.
22. Misliš li da je važno analizirati umjetnička djela putem formalne i psihološke analize? Obrazloži svoj odgovor.

Diplomsko istraživanje:**Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza_drugi upitnik****Pitanja drugog upitnika:**

1. Razmisli kako si se osjećala/o tijekom života (jesi li imala/o uglavnom pozitivne doživljaje i emocije ili si proživljavala/o za tebe teška i negativna razdoblja)? Napiši ukratko razdoblja koja su za tebe bila pozitivna i ona koja su bila negativna.
2. Koji je tvoj najveći strah (može ih biti i više) i zbog čega?
3. Što te najviše veseli i zašto?
4. Što te najviše rastužuje i zašto?
5. Što smatraš svojom najvažnijom kvalitetom, a što najvećom manom i zbog čega?
6. Kako tvoje emocije i razna unutarnja stanja utječu na tvoje radove?
7. Pomaži li ti pri stvaranju introspekcija (samoopažanje, opažanje vlastitih doživljaja, emocija, misli, itd.), ekstrospekcija (vanjsko opažanje podražaja, tuđeg ponašanja, prirodnih procesa, itd.) ili kombinacija obje metode? Obrazloži svoj odgovor.

Diplomsko istraživanje:**Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza_treći upitnik****Pitanja trećeg upitnika:**

1. Koliko često stvaraš skice i /ili likovne radove koji predstavljaju tvoje interese i tebe kao osobu?
2. Smatraš li da si razvio/la disciplinu kontinuiranog likovnog izražavanja i koliko si zadovoljan/na učestalošću svog crtanja, slikanja i 3D oblikovanja? Obrazloži odgovore.
3. Što je za tebe umjetnički dnevnik?
4. Jesi li i kada počela/o voditi umjetnički dnevnik i što te na to potaknulo?
5. Koje bi za tebe bile razlike između dnevnika za skiciranje (sketchbooka) i umjetničkog dnevnika?
6. Što misliš na koje sve načine umjetnički dnevnik može za tebe biti koristan (što ćeš sve moći otkriti o sebi kao osobi i o svom umjetničkom stvaranju kroz vođenje takvog dnevnika)?
7. Kada bi zamislila/o svoj umjetnički dnevnik (kao već ispunjen), kako bi on izgledao? (je li on isključivo vizualan, ima li u njemu teksta, je li on tradicionalan, digitalni ili nešto između, itd.)

**Diplomsko istraživanje:
Mapiranje osobnosti pomoću likovnog izraza_ četvrti upitnik**

Pitanja četvrtog upitnika:

1. Koliko si često vodio/la umjetnički dnevnik od zadnjeg susreta diplomskog istraživanja?
2. Jesi li primijetio/la promjenu u svom likovnom izričaju, likovnoj autentičnosti, kreativnosti, motivaciji i kontinuitetu/disciplini likovnog stvaranja nakon vođenja umjetničkog dnevnika? Obrazloži svoj odgovor.
3. Koje su ti metode bile korisne (a predstavljene su u ovom diplomskom istraživanju) i na koji način?
4. Hoćeš li nastaviti primjenjivati metode koje su predstavljene u ovom diplomskom istraživanju? Ako je odgovor pozitivan, napiši koje ćeš metode primjenjivati i zašto. Ako je odgovor negativan napiši koje metode nećeš primjenjivati i zašto.
5. Koji elementi diplomskog istraživanja su ti se činili najkorisniji i zašto?
6. Jesi li spoznao/la nešto novo o sebi i drugima? Obrazloži odgovor.
7. Misliš li da će ti spoznaje s ovog diplomskog istraživanja pomoći u tvom budućem likovnom izrazu i likovnoj autentičnosti? Obrazloži odgovor.

6.4 Popis reprodukcija i njihovih izvora

Slika 1: Primjer automatskog crteža André Massona, 1924., tuš na papiru, Pariz; izvor:

<https://www.moma.org/collection/works/38201> (pregledano 1.1.2023.)

Slika 2: Primjer umne mape; izvor: Buzan, T. (2006.). *The Ultimate Book of Mind Maps: Unlock Your Creativity, Boost Your Memory, Change Your Life* (S. Abbott, Ed.). London: HarperThorsons, 109.

Slika 3: Prikaz sinergijskog razmišljanja; izvor: Buzan, T. (2006.). *The Ultimate Book of Mind Maps: Unlock Your Creativity, Boost Your Memory, Change Your Life* (S. Abbott, Ed.). London: HarperThorsons, 98.

Slika 4: Primjer stranica vizualnog dnevnika terapeutkinje Lucie Capacchione; izvor: Capacchione, L. (1979.). *The creative journal : the art of finding yourself*. Chicago, Ill. : Swallow Press, 3.

Slika 5: Izvadak iz vizualnog dnevnika Leonarda da Vincija; izvor:

<https://johnmuirlaws.com/journal-like-da-vinci-think-like-da-vinci/> (pregledano 1.1.2023.)

Slika 6: Izvadak iz pisama Vincenta van Gogha;

izvor: <https://www.vincentvangogh.org/van-gogh-letters.jsp> (pregledano 1.1.2023.)

Slika 7: Izvadak iz vizualnog dnevnika Frida Kahlo; izvor: Fuentes, C. (2005). *The Diary of Frida Kahlo: An Intimate Self-portrait*. Abrams, 84-85.